



**Dispvtationvm De Censvris In Commvni,  
Excommvnicatione, Svspensione, & Interdicto, itemque  
de Irregularitate, Tomvs Qvintvs**

**Suárez, Francisco**

**Mogvntiæ, Anno Domini M. DC. XVII.**

Dispvtatio XXII. De excommunicationibus iuris reseruatis.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94035](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-94035)

## 342 Disp. XXII. Sect. I. De excom. Papæ reseruatis in Iure.

Penna.

tiquum mihi non probetur, de quo alias. Veruntamen nec obratione factam discedere possum a priori sententia, quia licet fortasse sola verba Bullæ prout ponderata sunt, non cogere: hanc tamen nihilominus intelligo esse voluntatem Pontificum, & præxim Romanam. Vnde Franc. Pennain 3. part. Directori, in scholio ad quæst. 9. ita scribit. Et quidem in supremo Inquisitionis prætorio S. & Romanæ generalis Inquisitionis sæpe pronunciatum est, nec posse, nec debere Episcopos amplius virtute Concilii abfoluere occulitos hæreticos in foro conscientiæ, siue quod per processum Bullæ in Cœna Domini si Concilio Tridentino derogatum, siue quod ita Pius V. & Gregorius XIII. alias expressæ declararunt. Quod etiam restatur Nauar. in Summ. capit. 27. numero 275. à qua etiam sententia non audet discedere Simanc. de cathol. instit. tit. num. 6.

Nauar. Simanc.

Secundo dicendum est, Sacerdotem, qui sine legitima facultate ab his casibus absoluit, excommunicatum esse ipso iure, & nihil facere. Hoc posterius constat, quia iurisdictionem non habet; prius autem, quia in Bulla disponitur. Sed an hæc censura reseruata. Caiet. verb. Excomm. cap. 77. refert olim fuisse additam reseruationem in Bulla Cœnæ. At nunc non extat, nec in Bullis Pij V. & sequentium, imò neque in Bulla Pauli III. quam refert Rebus. & idem ex vi Bullæ Cœnæ sine dubio non est reseruata, quia nec de prioribus constat, nec iam habent vim, sed sola victimæ. Addit vero Caietan. esse hanc censuram reseruatam a Sixto III. in Extrauagan. Et si dominici de Pœnit. & remis. & illam reseruationem esse generalem, & habere vim suam. At Sixtus bis repetit hæc verba: Præterit huiusmodi facultas: unde id est ab ipso concealarum, quas ibi reuocarat: non est ergo reseruatio illa extra illum casum extendenda. Nihilominus Rebus. hic ait, solum Papam posse ab hac censura absoluere, quia eius absoluere, cuius est ligare. Verumtamen eo ipso, quod reseruata non est, censetur concessa, iuxta capit. Nuper. de sent. excommun. Præsertim cum supra ostensum sit, censura huius Bullæ esse à iure. Restè ergo Nauar. numero 74. concludit, posse quilibet ordinarium ab hac censura absoluere. Sed an propter hoc dictum incurvantur alias pœnae? Anton. 3. par. tit. 24. capit. 7. refert alias suspensioes, scilicet ab officio prædictandi, legendi, audiendi confessiones, & ministrandi sacramenta, quæ habentur in Bulla Pauli III. eæque Rebus. ibi ampliatur: sed sublatæ iam sunt eo ipso quod in postrema Bulla non sunt addita.

Nauar.

Anton.

7. Notandum denique est in illa clausula verbum illud præsumptum: nam ex vi illius excusari possunt, qui ex inconsideratione, & ex ignorantia non affectata absoluunt, iuxta generalem doctrinam superius traditam cum Caietano in Summa verb. Excommunicatio cap. 58. & 81. Cætera, quæ in Bulla adiunctur generalia sunt, & non indigent expositione.

## DISPUTATIO XXII.

### De excommunicationibus iuriis Summo Pontifici reseruatis.

**V**ad aliquam methodum, vel ordinem has reducamus, per libros, vel tomos iuriis canonici procedemus, & vt sequamur ordinem antiquitatis, dicemus prius de excommunicationibus, quæ in Decreto continentur, postea de contentis in at-

tiquioribus libris Decretalium: deinde in Sexto; & sic consequenter in reliquis; nullus enim ordo aptior & facilior nunc occurrit: eset enim valde difficile in certas classes personarum aut delictorum, has communicationes distribuere, & ordinare.

## SECTIO I.

Quæ, & quæ sint excommunicationes iuriis, quæ in canonibus Decreti Papa reseruavit.



VAMVIS varia sint deicta in his, quæ à Gratiano congeruntur, quæ excommunicationis censuram continere videntur, si tamen rectè explicentur, vnicum tantum est, quod de censura excommunicationis Papa reseruata loquatur. Nam aliam excommunicationem, quam primo loco co recenset Nauar. ex capit. Nulli, 19. distinet. ipse tamen quidem ait reduci ad primam censuram Bullæ Cœnæ, quæ est contra hæreticos. Ego vero censero illum non esse censuram ipso iure latam, sed ferendam: neque esse propter heresim, sed propter inobedientiam Ecclesiæ, nec denique esse reseruata Papæ, sed communem. Verba enim illius textus sunt, Nulli fas est, vel velle, vel posse transfigredi Apostoli sedis præcepta. Vnde infra subditur, Si ergo ruina sue dolore prostratus, quisquis Apostolicis voluerit contrarie decretis. Vbi Glossa intelligit, hunc dici esse prostratum, quia hereticus est: & ideo exponit de illo quod dicit Ecclæsiam Romanam non esse caput, nec posse concedere canones: quam expositionem multi expostrites ibi sequuntur, citantem sententiam Damasi Papæ in capit. Violatores, 25. quæst. 1. vbi violatores canonum voluntarii, qui contra eos, aut proteruè agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt, blasphemare in spiritum sanctum dicuntur.

D Verumtamen non est expostio necessaria, quia non solum propter heresim, sed etiam propter schismat, vel propter inobedientiam contra Ecclesiæ, potest quis dici ruina sue dolore prostratus: nam esse prostratum non est esse alienum ab Ecclesiæ, que etiam est esse censura damnatum, sed est non esse coniunctum Ecclesiæ per charitatem, & esse dignum ut ab Ecclesiæ, vel à clero eiiciatur, vt verbis sequentibus declaratur, scilicet, Nec locum dampno inter sacerdotes habeat, sed extorris à famulo ministerio fiat. Quæ verba suspensioem potius, vel depositionem, quæ excommunicationem significare videntur: nec incongruè, quia ad Episcopos Gregorius Papa Quartus loquebatur. Et verbum illud fiat, pœnam ferendam potius quam latam indicat: inferius vero de excommunicatione clare subditur, Quia maioris excommunicationis deictio est abscindens, & non est ergo sermo ibi de foliis hæreticis circa articulum vel veritatem de primatu, & postestate Ecclesiæ Romanæ: de quibus loquitur Nicolaus Papa in capit. primo, 22. distinet. sed est sermo de fidelibus, & maximè de Episcopis rebellibus præceptis Ecclesiæ Romanæ: qui & sua iurisdictione priuandi, & si opus sit, excommunicandis censentur.

Et de eisdem impedientibus generaliter loquitur dictum capit. Violatores, qui latè modo dicuntur blasphemæ in spiritum sanctum, vel opere, vel verbo: si enim aperte textus ipse sub disunctione loquitur, quanquam ibi nulla censura feratur. Magis possente

an illo,

*Cap. Sigilli  
dogmata, 25. quæst. 2. felicet, si quo dogmata mā-  
data, interdicta, sanções, vel decreta, pro Catholice si-  
dei disciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione  
scolariorum pro interdictione imminenitum, vel futu-  
rum malorum à Sede Apostolica præside solenniter pro-  
mulgata contempserit, anathematisit. Ibi enim fertur  
manifeste sententia excommunicationis ipso iure. Certo  
est autem non omnes transgressores man-  
datorum, decrorum, aut sanctionum Ecclesiastici-  
carum ipso facto esse anathematizatos: necesse est  
ergo verbum illud, *contemperit*, intelligi de illo qui  
hæc contemnit tanquam nullius momenti, vel obli-  
gationis non solum affectu, & opere, sed etiam iu-  
dicio, & excommunicatione, quod non sit sine hæc. Et  
adhuc excommunicatione illa prout ibi fertur, non  
est reservata Pontifici: & ita non est de iis, quas nunc  
inquirimus.*

*Cap. Sigilli  
fidei, 17. 4. ex-  
plicatur.*  
*Quoniam  
mentis  
enam pro-  
ni partem  
hæc ca-  
rmina*  
*Vñica ergo excommunicatione maior in antiquis  
decretis lata, & Summo Pontifici reseruata, lata est  
ab Innocente II. in Concil. Lateranensi, & habe-  
tur in ea. Si quia fidei, 17. 4. quam hic, quoniam  
circumstancia quotidiana versatur, latius expo-  
nere necesse est. Duas ergo partes habet decretum  
illud. In priori ponitur censura: in posteriori reser-  
vatio eius. Circa primam partem quatuor notanda  
sunt: primum est censura, quæ fertur illis verbis,  
*Anathematis vinculo subiaceat: quibus certum est ex-  
communicationem maiorem significari, & ex vi  
illorum verborum ipso iure imponi, quia non pra-  
cipiunt ut subficiatur, sed ipsum ius sua auctoritate  
subiiciunt.**

*Secundum est contra quos hæc censura feratur;  
qui denotantur illa particula 5. quæ, quæ adeo est v-  
nuerialis, vt omnes in vniuersum personas com-  
prehendat, quæ sunt capaces censuræ, vt omnes non  
baptizatos excludantur, & inter baptizatos solum  
Summum Pontificem: reliqui enim omnes baptizati,  
si causam seu culpam, propter quam hæc cen-  
sura fertur, commiserint, sub illa comprehenduntur  
cautumque conditionis, aut ordinis existant, siue  
sue fœminæ, siue viri, siue laici, siue Ecclesiasti-  
ci, vt ibi nota *Glossa*, & colligitur ex capit. *De mo-  
nialibus, & ca. Cum illorum de Sent. excomm. illavero  
particula, Suaiente diabolos, non limitat hæc generali-  
tatem personarum, sed declarat solum necessariu[m] esse,*  
vt talis persona sit capax malitiae, neq[ue] adeo ratione  
vtris: quia necesse est, vt peccare sciat, & possit: nam,  
vt statim dicimus, nisi per gratiam peccatum non in-  
curritur hæc censura. Si autem peccatum sit graue  
in specie hæc prohibita, erit sufficiens causa huius  
censuræ: tale enim delictum semper suggestione  
demonis fieri præsumitur; nec per illa verba aliqua  
specialis circumstantia illius delicti denotatur. Ne-  
que obstat quod pueri possint hanc censuram in-  
currere, vt supponitur in c. vltim. de Sent. excomm.  
quia ibi non dicuntur pueri qui ratione non vtun-  
tur, sed qui inter eos, qui illa vtris possunt, inferioris  
sunt atatus, saltem infra annos pubertatis.*

*Qui clericis gaudanti priuilegio canonis.*

*Tertio denotantur personæ, in quarum fau-  
orem canon ille editus est, illis verbis *clericum,  
vel monachum*: nomine autem clerici comprehen-  
duntur omnes habentes non solum characterem  
clericalem, sed etiam primam tonsuram, dum-  
modo clericalem habitum, & coronam gestent,  
quoniam conjugati sint semel tantum, & cum vir-  
gine, vt explicatur in c. vnicio de Clericis conjugatis  
in 6. Vbi etiam dicitur canonem hunc editum esse  
in fauorem totius ordinis clericalis: constat autem  
in toto hoc ordine comprehendi initiatos à prima  
tonsura vsque ad supremum ordinem, iuxta c. Cum  
soningat, de *Rate*, & qualit. Necesse est tamen vt*

*huiusmodi clericus non sit priuatus priuilegio cle-  
ricali, nam tunc tanquam non clericus ab Ecclesia  
reputatur: & ideo nō gaudet fauore huius canonis,  
nec comprehenditur hic nomine clerici. Huiusmo-  
di autem est in primis degradatus realiter, vt infra  
ostendemus: non vero depositus tantum verbaliter,  
& à fortiori nec suspensus, vt ibidem dicemus: ne  
que etiam excommunicatus: quia hic effectus pri-  
uandi priuilegio clericali nulli bi attributus est ex-  
communicatione, vt constat ex dictis supra de effe-  
ctibus huius censuræ. Et eadem ratione clericus,  
quoniam irregularis sit, sub hac voce comprehen-  
ditur, & hoc fruatur fauore, quia licet irregularitas  
priuatus vñ ordinum, non tamen priuac omni priu-  
ilegio, quod ratione ordinis datur.*

*Dices, Bigamus non gaudet hoc priuilegio iuxta  
dictum c. vnicum de Cler. coniug. in 6. vbi cum di-  
citur clericos, qui cum viduis, & virginibus contraxe-  
runt, & retinere hoc priuilegium, satis influunt eos,  
qui cum duabus, vel cum viduis contrixerunt, non  
retinere illud: quod solum videtur esse propter ir-  
regularitatem. Respondeatur, esto hoc ita sit in illa  
irregularitate, vbi hoc est specialiter dispositum,  
non propterea esse extendendum ad omnes alias:  
nam hoc non est ratione irregularitatis, vt sic: &  
per argumentum à simili non licet in huiusmodi  
materia extensionem facere, vt sepe dixi. Deinde  
probabile est id non esse propter solam bigamiam,  
sed tantum durante coniugio per quod talis biga-  
mia contracta est, de quo alias.*

*Addit præterea Nauarr. c. 27. nu. 79. clericum in-  
corrigibilem non frui hoc priuilegio, & c. Cum non  
ab homine, de iudicis. Sed res est satis controversa  
in iuriis interpres, qualis esse debet illa incor-  
rigibilitas, & an illa stance ipso facto absque alia  
sententia condemnatoria vel declaratoria amittat.  
hæc censura hoc priuilegium, vel necessaria sit sententia de-  
claratoria ipsius incorrigibilitatis, vel etiam opor-  
teat huiusmodi clericum per iudicem Ecclesiasti-  
cum tradi seu remitti iudicii seculari: quod nunc  
non est nobis disputandum. Probabilius tamen cre-  
dimus, regulariter loquendo, seruandam esse for-  
mam in illo capite præscriptam, nam talis clericus  
criminosus prius per iudicem Ecclesiasticum depo-  
nendus est: vnde à fortiori colligitur hanc incor-  
rigibilitatem non inueniri, nisi præcedant delicta de-  
positione digna, quæ non sunt, nisi enormia, vt in-  
fra suo loco dicemus. Deinde, si post depositionem  
adhus sit incorrigibilis, excommunicari debet. Quid  
si adhuc sit contumax anathemate feriendus est, id  
est solenniter, & cum cærementis supra descriptis  
separandus ab Ecclesia. Postmodum vero, si adhuc  
sit incorrigibilis, probabile est quod Panormitanus  
aut statim absque alia sententia ipso facto priuari  
clericali priuilegio.*

*Mihi tamen magis placet, & probabilius videtur,  
quod Cardinalis ait, necessariam esse sententiam,  
qua Ecclesiasticus iudex declaret, clericū esse pro-  
prias incorrigibilem, sequentia habere aliud quod  
facere possit, vt eum corrigat, & emendet, nisi eum  
traderet seculari potestati. Primo, quia hæc priuatio  
clericis priuilegii est noua poena, quæ non incur-  
ritur ipso iure, nisi in ipsa lege poenali sufficientibus  
verbis explicetur in dicto autem capit. Cum non ab  
homine, nullum est verbum quo priuationem hanc  
ipso iure fieri satis declaretur: solum enim dicitur.  
Quod si in profundum malorum veniens contempserit,  
cum Ecclesia non habet ultra quid faciat, per secularem  
comprimendus est potestatem. Quæ verba in rigore  
non significant secularem potestatem statim posse  
authoritate sua se intromittere, sed quod Ecclesiasti-  
cicus iudex quando aliter non valeret corrigerere, po-  
test & debet id facere per iudicem secularis. Et sa-  
ne non expediebat aliter fieri, quia ad conseruationem  
immutabilitatis Ecclesiastice & ad tollenda dissi-  
dia in-*

*7.  
Clericis bi-  
ganis cur  
non gauda-  
as hoc pri-  
uilegio.*

*8.  
Clericis in-  
corrigibili-  
bus præ-  
sumunt pri-  
uilegio hu-  
ies canonis.  
Nauarr  
Cap. Cum  
non ab ho-  
mine, de  
Indic.*

*9.  
Cardina.*

dia inter iudicem Ecclesiasticum, & secularem, oportuit ut hic non posset suo arbitrio potestate sua viti in clericum, donec ab ecclesiastico iudice com-  
 Cap. Vt fama, m. de Sæt. excom. vbi de his clericis incorrigibili bus excom. in primis dicitur posse & debere per Ecclesiasticum iudicem sub arte cultodia decineri. Deinde additur laicum non posse huiusmodi clericum comprehendere nisi de mandato prælati Ecclesiastici, & tunc non sua, sed committentis autoritate id facere: ergo quantumvis clericus sit incorrigibilis, etiam post excommunicationem, depositionem, & anathematizationem, adhuc habet ius Ecclesiasticum iuslex capiendi illum, & detrudendi in arctissimum carcerem: ergo donec ipse declareret se non posse, aut nolle id facere, sed illum ut incorrigibilem relinqueret, non potest dici quod sit omnino priuilegio clericali priuatus. Nec video fundamentum probabile ad oppofitum dicendum, cum ex c. *Cum non ab homine, non habeatur, vt ostendi*.

10. *Clericus per sententiam declaratus incorrigibilis, non priuatus omnino, hoc in c. Cum non ab homine, limitate dicitur per seculari in primis, corrigenus est potestatem, non ergo respectu aliorum auferitur immunitas clericatus: neq; enim alibi sub his verbis absolutis hac poena fertur, neque etiam infertur ex eo, quod iudicis seculari detur potestis coercendi vel iuste puniendi talis clericum: quia haec & minor priuatus immunitatis est, & necessaria ad commune bonum, & ad correctionem delitorum: Alia vero totalis priuatio immunitatis necessaria non est ad illum finem, & cum sit maior, non potest recte ex minori colligi. Quin potius ad ditur in dict. cap. Vt fama, quando Ecclesia concedit iudicis seculari potestatem in clericum, non posse facultatem, sibi concessam excedere, neque maiorem violentiam inferre, quam defensio, vel rebellio exigit clericorum. Haec ergo exceptio de clero incorrigibili nobis necessaria non videtur, quia quantum ad omnes alios, præter iudicem seculariem in casu sibi concessa, non est vera: quantum ad ipsum vero iudicem non est exceptio, quia licet possit punire clericum, non tamen id facit sua, sed Ecclesia potestare, vt dicitur in dict. cap. Vt fama. Et ideo nec potest excedere delicti mensuram, vt in finuatur in dicto ca. *Cum non ab homine, ibi, legitima pena, & ideo si in hoc excedat iniuriose, quantum ad id incurrit in hunc canonem, Si quis fudente: neque etiam potest talis clericum pena mortis afficere, donec realiter degradetur, quia nondum est omnino priuatus priuilegio clericali: neque antea censetur Ecclesia consentire in huiusmodi pena iuxta cap. 2. de Poenit. in 6.**

11. *Causa in quib; cleri cu[m] incorrigibilis posse trinam monitionem sui prælati, adhuc in incorrigibilitate perseverent, tanquam non clerici habendi censetur quantum ad immunitatem, & fauorem huius canonis; de hoc enim ibi fuerat facta interrogatio. Ee responder Pontifex huiusmodi clericos de priuilegio clericorum subditudinum aliqui. Et in quod habere non debere, sed illius (inquit) officiantur immunitas exteriores, quæ pro clericorum tuula, & de Sæt. excom. laicorum violentia coercend. dignoscatur instituta. Quibus locis fine dubio non requirit Pontifex aliam declarationem, vel remissionem ad potestatem iudicis secularis, præter publicam incorrigibilitatem, & pertinaciam post trinam superioris monitionem. Hoc tamen est speciale in casibus illorum textuum, quia illi clericorum vt cumque erant*

A criminosi, & pertinaces, sed vel deserendo clericalem habitum, vel militaria arma portando; cum tam secundum ius vna ex cognitionibus maxime necessariis ad gaudendum hoc priuilegio clericali sit deferre clericalem habitum, vt colligitur ex cap. vniaco de Cleric. coniugatis in 6. Estque hoc valde contentaneum rationis, qui alias daretur occasio iniquis clericis abutendi priuilegio sibi conceffo, vt in eisdem decretis insinuatur. Est autem aduersa differentia inter clericos in minoribus, & in inter di-  
 fere-  
 nis constitutis: nam priores, si omnino deserant clericalem habitum, vel censuram clericalem, ita vt non semel rite, & ita aut iterum, sed continuata constitudine illis non vuantur statim amittunt hoc priuilegium, quandum in illo habitu perseverant; quod intelligendum est, nisi beneficium Ecclesiasticum habeant; & aliqui Ecclesia in seruant, aut ex licentia Episcopiad id se præparent, iuxta nouum ius Concilii Trident. scilicet cap. 6. de Reformatione. At vero clericis in sacris constitutis non amittunt hoc priuilegium, etiam si habitum deserant, donec ter admoniti per suum prælatum incorrigibilis sint iuxta prædicta iura.

Quod tamen limitat Navarr. cap. 27. nu. 81. *Nisi quis, relatis habitu & tonsura, turpibus & enormibus actibus se immisceatur; nam tunc punit non esse necessarium trinam monitionem ad amittendum priuilegium clericale, quam dicit esse communem sententiam: eam vero nullo iure probat. Solet autem in fauore illius citari capit. Perpendimus de Sent excom. vbi Comes quidam, qui sacerdotem occiderat, & suis & enoribus actibus se immisceret, dicitur non indigere Pontificis absolutionem. Responderi tamen posset, ex illo textu non probari, in eo casu non incurri excommunicationem, nam statim mandat Pontifex vt conuenientem punitientiam interfectorum imponatur: sed solum cocludit excommunicationem illam in eo casu non reseruari. Tamen, cum Pontifex non præcipiat interfectores ab solu*re* a censura, sed solum ut penitentia eis imponatur, satis indicat eos peccasse quidem; non tamen incurrisse hanc censuram. Item cum ait interfectores non esse remitterendos ad Sedem Apostolicae pro absolutione, satis significat non incurrisse in hunc canonem, *Si quis fudente: sed in nulo alio talis excommunicationis lata est: ergo nullam excommunicationem incurrit. Præterea in c. Cum non ab homine, de Sæt. excom. expresse dicitur occisores clericorum, qui contempto clericali habitu, tyranid, & enorimatis se inuerecundie immiscerent, canone latæ sententie minime coerceri, etiam si peccant, & aliter puniuntur sint: ergo in eo casu amittunt clerici priuilegium huius canonis.**

Et iuxta decisionem huius cap. *Cum non ab homine, censio procedere aliam capituli Perpendimus.* Et ex viroque simili colligo verisimile esse, quod ibi notat Abbas cum Cardinali, & aliis (quamvis ceteris) multi oppositum sentiant, quod Navarrus sequi videtur in huiusmodi casu tales clericos non amittent, re omnino priuilegium fori, sed solum hunc speciali fauorem huius canonis, *Si quis fudente.* Nam propterea præcipit Pontifex penitentiam itinungi illi Comiti, & ministris eius, sed ad Sedem Apostolicam remittendos non esse, quia supponit eos peccasse, quamvis censuram non incurrisse: ergo supponit illum clericum non omnino amittisse priuilegium fori; nam si illud amitteret, interfectores eius nihil peccasset, quia & ille dignus erat tali pena: & Comes habuisset iurisdictionem ad puniendum illum: non ergo amittitur in eo casu omnino priuilegium clericale, sed solum specialis fauor huius canonis. Facilius enim potell hic admitti, quam ille, tum quia in inferioris rationis est: tum etiam quia, vt in finuatur in dicto capite, *Cum non ab homine, in illo casu tollitur prædictus fauor in odium clericis excessus, & terrorem, atque correctionem similium clericorum.*

# Sect. I. De Excomm. re seruatis in decreto.

345

ricorum, ad quem finem hæc priuatio sufficit. Neque oportet statim concedere potestatem iudicibus secularibus in huiusmodi clericos propter rationes superioris insinuatas. Et ex his textibus sic declaratis confirmantur ea, quæ de incorrigibilitate paulo anteriora dicebamus.

Ulterius vero obseruanda sunt verba illorum textuum, ut pena hæc, seu priuatio huius priuilegiū ultra exigentiam, seu rigorem illorum non extenderatur. Duo ergo in illis verbis requiruntur: primum est mutatio seu desertio clericalis habitus: quod expresse habetur in capit. *Cum non ab homine*, in alio vero cap. *Perpendimus*, licet non exprimatur, supponitur; & insinuat, cum de illo sacerdote dicitur, se filium Regis falso nominasse; & arma sumpsisse, &c. Secundum est, perpetratio talium delictorum: nam sola habitus desertio non sufficit, nisi iuxta formam aliorum canonum, scilicet præcedente trina monitione, ut supra dictum est. At vero, si adiungantur talia delicta, completur causa sufficiens absque alia monitione: nequæs est conuersio delicta sine habitus dimissione sufficere, quia verumque ibi coniungitur: & materia est odiosa, & restringenda. Et ob eandem causam non est hoc extendendum ad alia delicta, præter ea, quæ ibi numerantur illis verbis. *Tyrannis*, & *enormitatis* se inueniunt immiscant: & illis, *armis* acceptis, *seditionem* fecit, & *guerram*, & *infra*, *Non propulsando*, sed *inferendo* inturiam suis occisus. Quæ verba omnia indicant delicta contraria uitam, & contra pacem Reipublicæ, idque cum fruicta, & grauibus iniuriis: & ideo solum in his casibus amittitur priuilegium hoc: nam cum hæc sit pena, non est extendenda extra casum in iure expressum.

Atque eodem modo addere possumus exceptio-  
nem aliam, ex capitulo vnico de *Vita & honeste* cler-  
icatique, in 6. vbi clericis, qui se loculatores, seu goliardos  
de am-  
muni-  
tatione priuile-  
lii ex-  
cepti, sed alia extendenda propter similitudinem rationis,  
etiam illa grauiora esse videantur, ut recte notauit  
Abbas in dicto capitulo. *Perpendimus*, numer. 8. In illo  
autem capite non postulatur dimissio habitus clericalis, sed solum delictum tale cum perseverantia eius per annum: & tunc etiam non requiritur trina monitio, sed sufficit factum ipsum cum annua pertinacia contra illam legem, ut ipso facto illa pena seu priuatio incurritur, ut ibidem deciditur. Additur vero, sediam posse penam illam incurri ante lapsum viiius anni, si tamen trina monitio à superiori facta præcedat: nam tunc etiam si tantum per mensem v. g. aetatem illam quis exerceat, & intra illud tempus ad Episcopum ter admoneatur ut illam omittat quæ primum post tertiam admonitionem illa exercebitur; & se ferterem in illo delicto perpetrando ostenderit, ipso facto carebit omni priuilegio clericali, ut ibi dicitur. Et hæc exceptio ostendit elapsus anno non esse necessariam monitionem.

Aduerit autem Nauarrus tam in hoc, quam in præcedentibus casibus hanc trinam monitionem in faciendam esse cum interhallo aliquorum dierum; neque sufficere vnam monitionem pro tribus. Quæ fuit sententia Glossæ in Clement. i. verb. *Tertio*, de *Vit. & honeste* cleric. quam sequuntur Abbas & alii, tam ibi, quam in capit. finali extra eodem. Et quantum ad posteriorem partem, scilicet quod non sufficiat vna pro tribus, mihi videtur res indubitate, quia hoc nullo iure est expressum: & alioqui materia odiosa lenienda est quoad fieri possit; & quoad eam partem, in quo aliquem fauorem contiserit, amplianda. At in presenti, hæc trina monitio pertinet ad fauorem rei, & suauitatem legis, & penæ: ergo, cum lex requirat trinam monitionem; & numquam dicat sufficere vnam pro tribus, cum omni

A proprietate seruanda est. Quantum vero ad alteram partem de interhallo aliquorum dierum, res est minus certa, nam Glossa hoc sumpfit ex capite *Sacrae Sententiae exco immicationis*, & cap. *Constitutionem*, eod. tit. in 6. vbi non de hoc casu, sed de motionibus ad excommunitationem requisitis sermo est, & ita solum potest inde sumi argumentum à simili, seu à paritate rationis, quod non videtur efficax: nam ibidem dicitur, ut in causa excommunicationis vita monitio pro tria possit sufficere: & quoad hoc non creditur argumentum à simili valere; cur ergo valebit quoad alteram partem? Responde potest, partem illam de illa monitione pro tria ad rigorem pertinere, & ideo non extendi ad alios casus: alteram vero de interhallo aliquibus diebus inter monitiones esse favorabile, & ideo extendi posse ex similitudine rationis. Erat autem extensio facienda cum additione dicta *Constitutionen*, scilicet. *Nisi facta necessitas aliter ea (scilicet interhallo) fuerit moderanda*, quæ supra in proprio loco late exposuimus. Atque ita intellecta hæ sententia est per se contentanea rationi: nam iuria, quæ in presenti exigunt monitionem, voluntati quod tempus ad emendationem concedatur: ergo cum id sit morali & humano modo intelligendum, saltem requiritur, ut aliqui dies inter monitiones interponantur. Et præterea addendum est ex dicto Clement. prima, necessarium esse fieri has monitiones, non tantum in generali, sed etiam speciali & expresso nomine talis personæ: hanc enim vim habet verbum illud *Nominatum*, in dicto textu positum, ut ibi Glossa & Doctores aduertunt. Et, licet fortassis in aliis textibus non habeatur, tamen illa videtur declaratio generalis ad omnes similes casus, tum propter illam rationem, quod hoc ad favorem spectat: tum etiam, quia cum hæc pena ipso facto ex vi legis inferatur: & nihilominus lex ipsa requirit trinam monitionem ab homine faciendam, merito intelligitur loqui de monitione speciali, nam generalis per ipsammet legem fiebat.

Et iuxta hæc existimant aliqui habere locum in hoc casu decisionem textus in capitulo finali de *Vit. & honestate clericorum*. Quod sentit Nauarrus illud allegans dicto numer. 80. Existimo tamen textum illum non procedere in presenti: neque excusare illum, qui clericum tamē percussit quomodo in sententiam huius incidat. Nam ibi efformis de clericis, qui prætermis diuinis officiis, secularibus negotiationibus infistunt: de quibus sentit Nauarrus, quod si post trinam admonitionem non relipiscunt, ita manent priuati priuilegio clericali, ut, si quis in eos violentias manus iniecerit, non incurra hanc censuram. Sunt autem verba illius textus, *Cum factio priuilegium abijcans clericale, tu quomodo, dum his se implicant, de suis facultatibus, statutis & conventionibus patriæ, subiaceant, non defendas eo/den. Ex quibus verbis colligi non potest huiusmodi clericos priuari clericali priuilegio quoad* E personas, sed tantum quoad facultates suas, ut pater ex illis verbis, *Defacultatibus suis*, & ex præcedentibus in ipsa cœlum propositione, seu interrogatione, scilicet, *Notum statutis patriæ, quibus expedit, sicut laici se tenuerunt negotiationem suarum questionum subiaceere*: ergo illud extensis non debet ad priuilegium personæ, tum quia illa est pena, ideoque restringenda potius, quam extendenda: tum etiam quia nemo dicet, huiusmodi clericum ita amittere priuilegium fori propter illam negotiationem, ut possit a sculari iudice puniri propter quodlibet delictum: ergo nec etiam amittere fauorem huius canonis, qui ad personam, & non ad facultates pertinet. Tum denique, quia illa duo valde diuerfa: & in iure separantur, ut patet ex Clement. i. de *Vit. & honeste* clericis.

Qui textus etiam est in materia præsenti confiderant.

17.  
An clericis  
qui secula-  
ribus nego-  
ciationibus  
infistit hoc  
priuilegio  
priuuntur.  
Cap. fin. de  
Vit. & ho-  
nesta clero  
Nauarr

**Clerici ex exercentes of-**  
**ficium car- nis**  
**macellario**  
**ri, aut tra-**  
**bernariorū**  
**an hoc pri- uilegio pri-**  
**uentur.**  
 derandus: probabetur enim ibi clericis ne carnificum, seu macellariorum, aut tabernariorum officium publice & personaliter exerceant: quod, si post triennium monitionem non desisterint, vel tale officium iterum resumperint, priuantur priuilegio clericali, cum quadam tamē moderatione & distinctione: nam, si conjugati sint, omnino priuantur, siue confusur aut habitum ferant, siue non: & ideo quin illos violentas manus iniecerit, non incurrit. At vero, si non sint cōjugati, subdistinctio fit: nam vel illi exerceentes tale officium, habitum clericalem deserunt, & tunc omnino priuantur: vel retinent clericalem habitum, & tunc solum in rebus clericali priuilegio priuantur. Quapropter qui in eos violentas manus iniecerit, confusuram huius canonis non effugiet, quia hic fauor ad priuilegium personæ, non rerum pertinet. Idem ergo dicendum censeo in causa dicti c. finalis.

*De monachis gaudentibus priuilegio  
Canonis.*

**P**RAETER clericos, gaudent hoc priuilegio monachi, vt in prædicto textu dicitur. Licet autem monachus stricte sumptus distingui soleat a clero regulari, ibi autem pro regulari vel religioso sumitur, vt constat ex capitulo. *Cum illorum, de sententia excommunicationis, comprehendit personas religiosas utriusque sexus, vt de viris per se constat; & de feminis id supponitur in capitulo. De monialibus, de sententia excommunicationis. Item comprehenduntur non tantum religiosi profesi, sed etiam conuersi, etiam illi qui propriam professionem non emittunt, vt patet ex capitulo. Non dubium; capitulo. Ex tenore, capitulo. De monialibus, de sententia excommunicationis. Comprehenduntur præterea nouitii, licet non dum religiosi sint, sed in via ad religionem profundam: c. Religiosi, s. Quamuis, de sententia excommunicationis. Ex quibus a fortiori constat, comprehenduntur omnia membra religionum, siue sollemnem professionem emiserint, siue tantum vota simplicia a Pontifice approbata, per quorum emissionem veri religiosi officiuntur.*

**D**ubitatum vero in prienis est de personis Tertiij. *An persona* habitus Sancti Francisci, vel Sancti Dominici; *Ca-*  
*terii ordi*: ietanus enim capitulo. 10. dicit non frui hoc priuilegio, *nu. S. Fran-* quia non sunt Clerici, nec religiosi, nec nouitii, nec cisi, aut conuersi religionis; & ita non possunt nomine monachorum comprehenduntur. *Nauarrus* autem capitulo. 27. *sub nomine monachorum capitulo* 79. dicit hoc esse posse verum iuxta ius commune, non tamen iuxta priuilegia, & consuetudinem, ac statum Ecclesiæ Romanae: citatque Rotam & Felinium, qui affirmant, si huiusmodi gregatim vivant, & habitum religionis portent, frui hoc priuilegio. Et hanc sententiam exstimo veram, non solum propter priuilegia, sed etiam quia sub nomine monachi, iuxta intentionem & interpretationem iuris, in dicto canone comprehenduntur. Non enim pro solis religiosis vere professis accipitur, sed etiam pro omnibus, qui secundum aliquem modum participantem illum statum: ita vt secundum illam participationem sint Deo dicati, & deo iuxta modum loquendi Iohannes Papæ in capitulo. *Quisquis*, 17. quæst. 4. vbi dicit sacramentum committere qui iniuriam facit clericis, vel Monachis, siue Deo deo iuxta. Et similis modus loquendi habetur in capitulo. *Duo sunt*, 12. quæst. 1. Quia ergo haæ personæ sunt Deo dicatae secundum quendam participationem, talis religionis ab Ecclesia approbatam, etiam si proprium statum religiosorum non habeant, nec per vota ligati sint, sub latitudine Ecclesiasticarum personarum comprehenduntur, & sub Monachorum nomine in prædicto capitulo continentur: Cui expositioni fauent alia iura, quæ declarant sub nomine monachorum conuersos comprehendendi, cum tamen conuersi proprie-

A religiosi non sint, quia sunt Deo dicati secundum, tammodum, quo religionem participant. Nam, vt recte aduertit Panor. & ex modo loquendi iurum ostendit in dicto capitulo. *Nulli dubium*, de sent. excom., illa decreta non cōdunt nouum ius, seu nouum priuilegium his personis concedunt, sed declarant intentionem, & amplitudinem illius canonis. *Si quis fauente*. Quod si obiciatur, quia canon ille penal est, & ideo debuit sibi potius stricte exponi: responder, quod haec partem potius esse fauorabilem, & in causa maxime pia, & religiosa, & ideo potius esse latissime interpretandum.

Et iuxta hæc principia potest definiri alia dubitatio de Eremita, an gaudeat hoc priuilegio. In qua B Angelus verbo Eremita, nu. 3. partem negantem regali, seu imperiali iurisdictione. Quod etiam sequitur Summa Rosella. Contrarium tener Glossa in capitulo. *Qui vero*, 16. quæstio 1. argumento illius textus, in cuius initio dicitur, *Qui vere, purum, solitariam Regis eligunt vitam, digni sunt convenienti honore*. Sed hæc 2. opinio verba valde generalia sunt, vt ex eis possit quidquæ colligi. Hanc vero opinionem sequitur Sylvester verbo Eremita, nu. 2. *Armillæ ibidem, & Nauarrus*, c. 27. num. 79. Hi vero tres auctores cum Archidiacono requirunt, vt huiusmodi Eremita a clericis sit alius regulæ religiosæ, vel subditus alicui superiori Ecclesiastico, qui gaudeat hoc priuilegio. In qua limitatione prior pars per se nota est, quia ille vel erit religiosus, vel saltem conuersus. Secundam autem partem ipsi non probant; neque declarant regali, qui illa subiectio ad talem superiorum sit ex voto obedientia, vel sufficiat ex propria voluntate, vel saltem ex communione aliqua lege Ecclesiæ: illa ergo limitatio subobscura est, & si aliquo probabili modo explicetur, incidit horum auctorum opinio in præcedentem, vt patet.

Quapropter stando in rigore iuris mihi prior sententia magis probatur cum Panormi, incapitulo. 21. *De For. comp. numer. 10.* Qui recte dicit in huiusmodi personis nihil est, quod eas faciat Ecclesiasticas, & exemptas à temporali iurisdictione. In quo sane inconstanter videntur loqui Angelus supra, dum concedit, eremitam esse personam Ecclesiasticam, & de foro Ecclesiæ, & negat frui hoc priuilegio, cum tamen paulo superiori, vt probat hunc non gaudere hoc priuilegio, assumat esse personam laicam, & Imperatori subiectam. Hoc tamen intelligendum est de Eremitis, qui vagi, dicuntur, qui nec definitum, aut firmum vitæ modum, neque aliquam speciale obligationem Ecclesiasticam habent: nam, licet hoc tempore, vel loco vitam quasi monachalem exercant, vel alicui loco sacro defruant, non propterea Ecclesiastica persona sunt aut exempti sunt à temporali iurisdictione. At vero, si ex speciali obligatione, & quasi traditione alicui loco sacro dicati sint cum speciali subiectione ad Episcopum, siue ex voto, siue ex pacto, siue extat munere quasi spirituali proueniunt, tunc probabile est huiusmodi Eremitam comprehendendi in hoc canone tanquam personam specialiter Deo dicatam, seu deuotam. Et fortasse huiusmodi sunt qui dicuntur *Conuersi Ecclesiarum*, à Panormitano supra qui dicuntur etiam hoc priuilegio gaudere iuxta Glossam in dicto. *Non dubium*.

*Quæ sint manus violentæ.*

Qvarto loco explicanda est actio, seu causa, ob quam hac censura imponitur, quæ illis verbis explicatur, *Manus violentæ iniecerit*. Quibus significatur hanc esse debere actionem inuictiosam circa tamē personam, in facto seu opere consistentem. Quamuis enim violentum phisico loquen-

loquendo, sit omne id, quod est contra internam A inclinationem, & hoc modo mors extrinsecus illata, licei iusta sit, violenta dicatur; tamen moraliter loquendo, de actione sacrilega, de qua textus hic loquitur, proprie dicitur violenta manus quae non solum natura, sed etiam iustitia repugnat: & ideo merito de huiusmodi divolentia textum hunc interpretamur. Oportere que ut iniuria versetur circa ipsam personam Ecclesiasticam, & per aliquem exteriorum actionem fiat, ita ut sit offensio in persona, de qua quid sit fuisse tractat Bartolus in *I. locatio*, §. *Quod illuc*, numer. 5, ff. de Publicanis & vestigialibus, & Innocentius in capitulo. *Nuper*, de sententia excommunicat. *Resolutio vero est*, quod debet talis actione contingere ipsam personam, vel res aliquo modo adhaerentes illi, ita ut ei vis inferatur. Et ita excludunt omnes actiones iniuriosas, quae non sunt ipsi personae in seipso, sed in rebus eius: vel alii personae illis adiunctis: nam canon dicit, *Manus violenta in clericum, vel monachum*. Vnde qui manus infert violentias in personas coniunctas, ut familiares, aut seruos clericorum in iniuriam & odium eius: item qui per violentiam accipit bona eius, non ipsius personae vim inferendo, sed custodibus, vel domini eius, ex vi huius canonis non incurrit censuram, quidquid sit de aliis legibus. Rursus qui verbis, quantumvis contumeliosis, iniuriam infert clericorum non incurrit hanc censuram, si ad opus manuum non perueniat: quia ex vi dictorum verborum talis iniuria non comprehenditur, ut per se notum est. Tertio qui aggreditur clericum, & lapidem, verbis gratia in eum proicit, aut quamcumque aliam actionem ex se percessuam, ut sic dicam, in ordine ad illum exercet, si de facto non attingit personam eius, nec ludit, non incurrit: quia, licet voluerit, & attentauerit violentas manus in eum iniicere, de facto tamen non iniicit: & haec censura tantum lata est in eum qui iniicit: ut autem supra diximus, donec actio exterior consummetur, sub ea proprietate, quam verba legis requirunt, censura non incurrit. Quin potius, licet actio violentia attingat aliqua ex parte personam clericorum: si tamen ita leuiter attingat, ut ex vi talis percusione non sufficit ad peccatum mortale; non incurrit haec censura; etiam si alias ex intentione operantis sit peccatum mortale: quia excommunicatione non incurrit, nisi propter peccatum mortale externum: illa autem percusio, ut exterior sit, non est peccatum mortale, licet intentio operantis fuerit culpa mortalis, quia illa malitia potius interior quam exterior existit. Cuius signum etiam est, quia ex vi illius iniuria non tenetur percussions ad aliquam satisfactionem, vel restitutionem, quia nimis licet iniuria fuerit ex voluntate peccaminosa mortaliter, non habuit actum exteriorum proportionatum, & satisfaciendi obligatio oritur ex actu exteriori & non ex interiori solo: idem ergo est proportionaliter de censura. Quod late tractauimus supra decausis censuræ, & in præsenti docent Caietanus verbo *Excommunicationis*, capitulo. 10. & Nauarrus capitulo. 27. numer. 85. & 87.

Quæri vero hic potest, an oporteat huiusmodi actionem externam esse peccatum mortale ratione corporalis laetiorum, seu documenti, vel sufficiat ratione in honorationis: haec enim intentio violenta manuum ob grauitatem documenti in bonis corporis, vel in honore potest habere grauitatem peccati mortis. Evidet, quando corpus ipsum grauitate percutitur tunc propriissime committitur violentia huiusmodi: quia illa non sufficit ad incurritur haec censura. Contingit autem interdum ut actio exterior in ratione percusione corporalis nullius momenti sit, nihilominus tamen apud omnes extinguitur grauis iniuria in detrimentum honoris, ut

verbi gratia, si virga leuiter aliud attingat, aut quas fata arundine: de huiusmodi ergo actione dubitatur potest, an ad hanc censuram incurrendam sufficiat. Et ratio dubii est, quia iniicere manus proprie & in rigore significat actionem aliquam violentam circa corpus, non circa honorem vel famam: & ideo dicebamus contumelias, quæ verbis proferuntur sub hac lege non comprehenduntur: illa autem actio violentia ut versatur circa corpus, non est grauis: quod autem, ut versatur circa honorem, grauitatem habet, videtur esse intra ultra intentionem & latitudinem huius legis. Et confirmatur, nam interdum homines estimant ut grauem iniuriam quod alter tentet percutere, etiam si non percutiat, ut verbi gratia, quod eleuet manum ad dandum alapam, aut quod arundinem, aut virgam in alium iniiciat, quamvis illum non attingat: certum est autem est, qui haec tantum fecit circa clericum, non incurrire hanc censuram: ergo signum est ad eam non attendi grauem iniuriam in honore, sed in percusione.

**I**n hoc dubio medianam quandam viam tenendum censeo, & extrema prudenter esse vitanda. Nam, ut incurritur haec censura, non oportet corporis percusione talis esse ut illud grauitate lacerdat: nam hoc manifeste falsum est, & contra omnium Doctorum sententiam, & contra vim verborum canonis: nam sine graui laetione corporis potest violentas manus in alium iniicere cum graui iniuria, quae sit non solum contra honorem, sed etiam contra immunitatem (ut sic dicam) proprii corporis, seu contra ius, quod unusquisque habet in corpus suum: quod videtur hic canon prohibere voluisse in Ecclesiasticis personis ut videtur expresse exponi ab Innocentio III. in capitulo. *Nuper*, de *Sententia excommunicat. in illis verbis*. *Quamus* *ca. Nuper* *de sententia excommunicat. in illis verbis*. *Quamus* *per eorum factum corporis alii laetio non fuerit subsecuta*, *contra quam violentia ipsius circa clericos nequiter perpetrat*. Vnde, ut ibidem dicitur, propter hanc causam violentia intentio manum, cum graui iniuria circa corpus ipsum. Et similiter violenter eripere & manibus clericorum suum, quam ipse iuste retinet ac defendit, est sufficiens causa ad incurrendam haec censuram, etiam si res ipsa, quæ eripitur, parui momenti sit, quia licet in *fractio furti*, aut *nocum* *menti in rebus fortuna* illud non sufficeret ad peccatum mortale, tamen in ratione corporalis violentie, sufficit ad grauem iniuriam repugnantem iuri quod unusquisque habet ad liberum sui corporis usum, quanquam inde non resultet grauis laetio aut documentum in ipso corpore.

Aliunde vero non satis est quod iniuria sit grauis contra honorem, etiam non verbis, sed aliqua actione exteriori sit, ut recte probat ultima ratio facta, quod haec iniuria interdum consummatur in ratione in honorationis: absque violenta manuum intentione in ipsam personam Ecclesiasticam, ita ut illam attingat: sine qua tacitu non consummatur actio, propter quam haec censura imponitur, ut constat ex verbis, & omnium interpretatione: At vero si actio violentia personam ipsam attingat, licet contactus physice consideratus levissimus sit, si tamen secundum morale existimationem sufficiat ad grauem iniuriam contra honorem & reverentiam debitam tali personæ, opinor sufficeret ad incurrendam talen censuram: quia in omniorum & proprietate comprehenditur sub verbis canonis. Est enim illa latius violentia manuum intentio, & moraliter reputatur grauis: neque ius hoc distinguunt illa grauitas oriatur ex respectu ad honorem, vel alio: neque est a nobis limitandum,

cum

cum in hac parte favorabilis sit personis Ecclesiasticis. Accedit, quod vñquisque habet ius in suum corpus, ut ab alio contingi non possit etiam leui contaciu in graue detrimentum sui honoris: & ideo etiam grauitas illius iniurie ex respectu ad honorem oriri videatur, proxime tamen consistit in ipsam corporis pereusione, qualisunque illa sit: est ergo sufficiens talis actio ad censuram incurriendam.

27. Prudenter vero expendere oportet, an talis actio secundum communem prudentiam hominum existimationem clericis iniuriosa sit, & contra honorem eius. Interdum enim fieri potest ut inter laicos, vel milites talis actio existimet grauis & contra honorem, respectu vero personæ religiosæ quasi nihil habeatur: vel e contrario, actio quæ circa personam vulgarem esset leuis, circa personam Ecclesiasticam ob reuerentiam illi debitam, sit grauis reuerentia & iniuria. Vnde regula, qua vtuntur Caietan. & Nauar. quod iniuria, quæ est leuis circuiclium, non est sufficiens ad hanc censuram incurriendam etiam si fieri potest, non est simpliciter vera: nam propter circumstantiam personæ clericis fieri potest, ut actio sit peccatum mortale, quæ circa laicum non est: sed intelligenda erit cum proportione, scilicet quod quamdiu manet intra latitudinem leuis iniuria, non sufficit ad hanc censuram.

28. Præterea est animaduertendum, quamus hæc iniuria à manu denominatione accepit, quia manus est instrumentum instrumentorum, ut Caietanus non ornat: non tamen necessariu ut per ipsam manus, manu immédiata exerceatur actio, vel attingatur Ecclesiastica persona, sed sufficit mediate attingere, ut per ensim, virgam, lapidem, &c. Imo nec semper necesse est, ut manus interueniat, nam si pedibus percussit satis erit: est enim illa appellatio iniectionis manuum quasi metaphora quædam, qua significata est omnis huiusmodi corporalis iniuria, vel (ut Dialectici ait) aliud est, vnde nomen sumptum est, aliud ad quod significandum impositum est: sepe enim vniuersalus est significatum, quam ratio, seu ethymologia nominis: & ita in præsenti iuxta communem interpretationem.

29. Rursus ex parte Ecclesiastica personæ, cui iniuria infertur, necesse non est ut manus violenta alie se ut pars quam partem corporis eius immediate attingant: aliquia corporis clerici immediate attingantur. facit. Imo etiam si contractus verletur circa rem aliam continentem vel deferentem talem personam, si violentia redunt in ipsam personam, id sufficit ad hanc censuram, ut si apprehenso fræno equi, quis violenter detineat clericum incedentem, id fatus erit ad incurriendam hanc censuram: ut si existentem aliqui extrinsecus ita claudit, ut vel omnino exire non possit, vel non sine magno pudore: nam illa est violentia detentio ipsius personæ; & sic dealii similibus, quæ à simili vel æquali ratione colligunt omnes Doctores ex dicto capitulo. Nuper, ut videre licet in Innocentio, Panormitano, & aliis sibi, & Richardo, in quarto distinctione decima octaua, articulo vndecimo, quæstione quinta, Antonino, tercia parte, titul. 24. cap. primo, vbi multa alia ponit exempla.

30. Vnum simile precedentibus est, si aliquis clericum obsideat in domo, vel castro, neque illum exire permitteat, non ut illum in custodia teneat, sed ut pudore afficiat, vel quid simile. Refertque sententiam Innocentii negantis in eo casu incurri hanc censuram, quia tunc non infertur violentia personæ aut rebus inhaerentibus iphi. Sed hoc ita generatim (aut) absque distinctione non recte dictum est, quia tunc sit violentia personæ; & quamus illa detentio non ordinetur ad penam aliam inferendam, vel

A actum iudiciale excedendam, & ideo non datur incarceratio, aut custodia; tamen re vera est iniuria detentio: nec excusat à gravi iniuria propterea quod fiat ad pudorem personæ, nam potius hoc ipsum aggrauat iniuriam. Et ideo ipse Antoninus distinguit: nam vel obsecro est propter personam vñllis vis fiat, & tunc ait incurri censuram quod mihi probatur propter rationem factam. Autem propter castrum habendum: & tunc ait non incurri: nullam vero adducit rationem. Potest tamen hæc credi, quia tunc non infertur vis absolute, quia non est absolute detentio, sed quasi conditionata, scilicet, nisi castrum tradat, vel quid simile. Sedin hoc distinctione opus est, quia licet obsecro sit propter castrum obtinendum, si sit iniuriosa, existimo incurri hanc censuram: quia tunc violentia infertur personæ in ordine ad rem, aut possessionem eius iniuste auferendam: ergo id fatus est ad hanc censuram contrahendam. Sicut qui violenter detinet clericum, solum ut vestibus, aut pecunia eum spoliet absque alio noctumento corporis, hanc censuram incurrit. Item qui clericum in aliam custodiā in ijeret donec castrum træderet, fine dubio incurrit iuxta c. Nuper: sed prædicta obsecro intra ipsum castrum est in moralis quædam in carcero: ergo, etiam si fieri propter castrum eripendum iniuste, incurrit hæc censura. At vero, si obsecro sit iusta, & per bellum iustum; tunc haberet locum opinio Antonini, cum enim tunc non sit peccaminosa, non potest esse ratio censurae, de quo plura statim.

Aliud exemplum est de eo, qui cogit clericum ut exeat de fundo, aut vinea per metum. Innocentius enim negat tunc incurri censuram. Antoninus, plumbet vero cum Ioanne de Lignano, distinguit de meru reali, & verbali: & quando est verbalis tantum, ut veram esse sententiam Innocentij: quia dum in verbis fistitur, non peruenit ad manuum iniectionem: quod secus est, quando metus est realis. Sedin rigore sententia Innocentii vera est; & aliis postea in modo loquendi ab eo differunt: nam aliud est metus, & aliud violentia: vnde si præcisæ situr in metu, & non infertur vis, siue id fiat verbis, siue alius actionibus, non incurritur, quia non iniungitur manus violentæ. At vero, si metus fundatur in aliqua actione violenta circa personam, ut verbi gratia, si per aliquam vim leuem extraheretur, omnino in modo illi metum, si resisteret, tunc iuriatur talis censura, quia non est purus metus, sed admixta violentia. Eriuxa hæc procedit quod Caietanus in summa cap. 10. de Excommunicat. dicit, præcipere exilium clericum, aut quod intra aliquos terminos se contineat, non esse sufficiens causam huius censuræ, quia non est violentia manus: neque talis clericus simpliciter cogitur ad talem actum, & potest, vel ita non seruare tale præceptum, cum iniquum sit: quod, si non audet propter aliquam comminationem, iam illa detentio non est propter vim, sed propter metum. Donec igitur ad iniectionem manuum perueniat, non est posita sufficiens causa huius censuræ.

E Alius casus est de eo, qui furatur vestes Ecclesiastica personæ dormientis: de quo Innocentius negat incurrit, quia tunc non infert violentiam personæ, sed purum furtum committit. Et potest hoc confirmari, quia si clericus haberet duplicates vestes, qui vñam furaretur illo dormiente, vel absente, non incurrit hanc censuram: ergo si vñam tantum habeat, & illam quæ furetur, non propterea incurrit. Et in hoc videtur esse magna differentia inter eum qui spoliat vestibus clericum vestitum, vel furatur vestes iam nudati: quia illud prius non sit sine aliqua violentia personæ, sicut si hoc poteris. Contrarium nihilominus tenet Antoninus, & citat Archidiacorum, & Iohannem de Lignano. Et funda-

fundamentum eius est, quia qualitercumque quis A contingat iniuriose personam clerici, incurrit in hunc canonem: in illa autem causa moraliter contingit ipsam personam clerici. Quod quidem est probabile, quando ex ratione cogitur aut nudus incedere, aut intra domum contineri, ne nudus exeat. Et ideo per se loquendo, & considerata ratione furti, illud crimen non est materia huius censuræ. Tamen si contingat redundare in speciem clerici iniuriam, dedecus, aut pudorem, vel etiam violentam detentionem talis personæ, ex hac parte posset illa esse sufficiens causa & materia huius censuræ, præferim si ea intentionem habet. Et per hæc facile erit de familiis casibus iudicare.

## Depercusione clerici ob defensionem.

<sup>Cop. Sieveri  
de Sententiis  
canonum</sup> **E**x his sequitur, eum qui infert manus in clericum in iustam defensionem, non incurrit hanc censuram. Ita docent omnes. Et colligitur ex capite, si vero, primo, & capit. Ex tenore de Sententiis excommunicat. Vbi hoc declaratur habere locum, quando in continentis fit defensio, vim vi repellendo. Et ratio est, quia vim vi repellere omnes leges permitunt, utibidem dicitur. Atqui illa manuum iniectio, nec dici potest audente diabolo, sed ratione, cum licita sit, & quasi naturalis: nec potest proprie dici violentia, cum non fiat aggrediendo, sed se defendendo. Ex quo colligitur hoc habere verum in omni defensione quæ iusta est, siue sit in defensionem personæ, siue honoris, siue aliarum rerum, quia iura illa absolute loquuntur de defensione iusta. Vnde si clericus feminam tenteret aggrediendo non tantum verbo, sed facto aliquo, tunc illa non incurret, si illum violenter percuterit: quia illa est iusta defensio castitatis & honoris. At vero si aggressio esset tantum verbalis, Nauarr. num. 85, ait tantum licere defensionem verbalem: & ideo, si percutiat, non excusari, citaque Angelum Excommunicat, s. n. 21, qui cum moderatione loquitur, scilicet quando solis verbis potuit eum repellere: alias, inquit, licet eum percutiat: & addit, si *illo castitatis accensa*, modum excedere, non ex propria, sed subito & improviso non incurret. Quæ sententia mihi placet, præterim quia illa non est tatum defensio castitatis, sed etiam honoris, ad quam sèpe verba non sufficiunt. Similicatus est, si quis a clero aggressus sine ignominia fuga vitare non potest documentum nisi se defendendo, nam si ea de causa percutiat clericum non incurret hanc censuram, vt Nauarrus cum Caetano, & Panormitanus notauit, quia tunc non peccat. Similiter, si quis in sequatur clericum fugientem, & propriis bona aportantem, & vi eum detineat, aut ea de causa clericus se præcipitet, vel aliud documentum patiatur, non propter ea incurret hæc censuram. Idemque est si quis clericum debitorem, & fugam parantem detinet, vt eum superiori præsenteret, & ea via suum debitum recuperet, non incurret, vt idem auctores ex eodem principio merito docent.

<sup>Cof. in  
quibus ob  
tum est  
causam  
non incurrit.</sup> **E**xtenditur autem hæc defensio in dict. capit. Si vero, ad quosdam casus non omnino licitos, vt sunt quando quis inuenit clericum turpiter peccatum cum propria vxore, matre, filia, aut sorore: nam non incurrit. tunc clericum percutiat, quamvis à culpa non excusetur apud Deum, censuram Ecclesiæ non incurret. Verum est, in illo textu non dici huiusmodi clerici percuorem non incurre censuram, sed non esse compellendum ad Sedem Apostolicam venire. Ex quo non videatur colligi non incurre censuram; sed solum non esse Papæ reseruatum: sic enim alia iura disponuntur in aliis personis, & casibus, vt infra videbimus, auferendo reseruationem, & non censuram. Nihilominus auctores intelligunt iibi excipi illas personas ne censuram incurrant. Et

Fr. Suarez tom. 5.

probari potest ex §. proxime præcedente, vbi eodem modo dicitur de vim vi repellente, non debere propter hoc ad Sedem Apostolicam transmitti, etiam clericum percutiat. Vbi conflat sensum esse, eum non incurtere excommunicationem: simili autem contextu & tenore verborum idem subiungitur, utrum qui percutit clericum, quem turpiter peccantem inuenit cum alia consanguinea inferioris gradus præter dictos, non esse à sententia huius excommunicationis immunem: ergo de aliis personis sensus est, esse ab hac sententia excommunicationis immunes. Ratio vero est, quia Ecclesia, suo præcepto, & obedientia non vult obligare in casu tam a

B cerbo; in quo doloris vis vehementer hominem commouet. Et ideo etiam Ecclesia non reputat illam percusione tanquam factam suadente diabolo, sed ut factam vehementi passione. Nec etiam eam iudicat violentam oppressionem, sed humana quandam defensionem.

Vnde recte Sylvestris aduertit verb. Excommunicationis 6. notab. 4. casu 16. necessarium esse hanc percusione fieri in continentis, quando actualiter clericus in talia tunc inuenitur, quando passio vehementer mouet: nam tunc solum habet locum illa iusta excusatio. Et ita est intelligendus ille textus: nam licet in illa clausa non adhuc sit illam declarationem, adhibet tamen in proxime præcedente de propria defensione: vnde à fori iori constat in eodem sensu intellexisse hanc extensionem. Et ratio, in qua talis extensio seu excusatio fundatur, omnino cogit: id eoque omnia iura, quæ in simili casu excusant occidentem, vel mutuantem aliquem à ciuili vel Ecclesiastica poena prædicto modo intelliguntur. Circa singula autem verba illius textus possunt moduvi singulæ quæstiones, quas ex profecto disputare, prolixum esset.

Prima est, quid nomine vxoris intelligatur, an scilicet comprehendatur etiam sponsa. Et dico breuiter comprehendit quidem sponsam per verum & ratum matrimonium ductam, etiam si matrimonium consummatum non sit: quia illa est vera vxoris & iniuria, ac occasio repellendi illam est eiusdem rationis. Sicutem sponsa sit tantum de futuro, non comprehenditur, quia non est vxor, & quia potest propter tale crimen illam dimittere & aliam ducere: vnde neque iniuria, neque occasio est similis.

Rursus de filia quæ potest, an comprehendatur etiam adoptata: & eadem proportionalis quæstio habet locum in matre, & sorore. Et dicendum est non comprehendit. Idem quæ potest de nepre, vel

<sup>Quid nomi-  
ne filie, ma-  
tri, & sor-  
oris.</sup> **E**tiam resolutio Glossa communiter receptæ circa illum textum. Et ratio est, quia hæc omnes vero & proprie non sunt filia: & in decisione illius textus silentium est in proprietate verborum eius: quia, licet videatur fauorabilis respectu percutientis; tamen est odiosa respectu clerici, & respectu etiam feminæ cum qua inuenitur. Est etiam illa limitatio quædam, & restrictio iuris communis, & ideo stricte intelligenda est. Et præterea est hoc consentaneum rationi: quia in aliis inferioribus gradibus non est tam iusta causa doloris, & excusationis. Vnde a fortiori constat idem dicendum esse de omnibus collateralibus, vt in ipso etiam textus satis declaratur.

Tandem queri potest, quid comprehendant illa verba, turpiter inuentum. Et breuiter dicendum est, non requiri ut inueniatur in actuali delicto carnalis coniunctionis, nam id vix potest contingere; & verba in proprietate plus comprehendunt: & ob hanc etiam causam necessarium non esse, vt inueniantur in eodem lecto, aut quid simile: sed sufficere si inueniant exercentes quoslibet turpes actus, illos enim comprehendunt illa verba,

Gg turpiter

*surpiter inuentum* : & ita communiter intelliguntur. Imo sufficere cenfetur, quod solus cum sola in loco suspecto inueniatur, vt patet ex Nauarro, numer. 84. vbi dicit esse sententiam comminem. Quod intelligendam censeo, quando & persona ipsa suspecta sunt, & vt tales habentur non sine causa rationabili: & locus ipse aptus est ad actus impudicos inter se exercendos: tunc enim vere ac proprie dicitur quispiam turpiter inuentus: quod tamen ampliandum non est propter rationem supra dictam. Addit vero Angelus *Excommunicatio*, 5. nu. 19. & Syluester, *Excommunicatio*, 6. numer. 6. 6. *Decimo*, in eo casu quo maritus inuenit clericum loquenter cum vxore, quamuis non inueniat in actu turpi, si tamen prius eum ter admonitus, posse eum violenter detinere, & capere, vt eum suo superiori presentet, vt de illo conqueratur. Imo addit Syluester, etiam si in eo casu talem clericum violenter percutiat, non esse excommunicatum, quia secundum leges hunc licet perire in. I. *Si quis ei*. C. Ad legem Iuliam, de adulteriis. Angelus verò, quem Nauarrus sequitur hoc non admittit, quia dicit. cap. *Si vero*, hoc restringit ad actuum turpem, & ideo, cum res sit odiofa extenda non est. Concedunt autem hi autores in eo casu posse maritum clericum detinere per viginti horas iuxta legem, *Capite quinto*, ff. ad legem Iuliam, de Adulteriis. Sed non vindicentur hi autores consequenter loqui, quia etiam hæc est manus violenta, quæ in eo casu non conceditur in dicto capitulo. *Si vero*, iuxta eam opinionem, neque etiam in alio loco Iuris canonici. Ius autem ciuile ad hoc non sufficit. Respondere tamen possunt, hanc detentionem esse licitam per modum eiusdem defensionis iusta, quod non habet locum in occidente vel percussione: & ideo non dubito quin hæc pars vera sit. Nec sententia Sylvestri quoad alteram partem mihi omnino displicer, quia licet c. *Si vero dicat*, *surpiter inuentum*, merito tamen dici potest, turpiter inueniri eum, quem lura ciuilia dannant tanquam turpiter inuentum.

V. ad de-  
fendendum  
ab alio peccati  
qui violen-  
tiam clericu-  
m  
Vterius potest circa praedictam excusationem  
dubitari, vtrum ad defendendum se ab alio tertio,  
possit clericu- violentia inferri, absque censura, ve-  
rbi gratia, fugit quis perseque- inimicum:  
& occurrit clericu- habent enim, vele- quum, an  
inferre. pos- sit auferre a- clericu- ensem, vt se defendat, vel e-  
quum vt fugiat, etiam necesse fit violentiam illi  
inferre. Idem quare potest, an in defensionem ter-  
tia persona innocentia lecit, si opus sit, manus vio-  
lentias in clericu- iniicere. In his vero, & similibus  
casibus regula generalis fit, tunc solum excusari  
hanc censuram quando defensio est iusta, & medi-  
um, quod ad defensionem sumitur, est licitum: quia  
cum tunc non committatur culpa, nec censura in-  
curri potest, quod secus est, quando defensio, aut  
modus defensionis est iniuriosus; quia tunc iam  
potius transit in aggressionem. In priori ergo casu,  
regulariter loquendo, non incurrit censura, vt  
Nauarrus absolute docet, qui in eam sententiam re-  
fer Antoninum, cum tamen Antoninus opposi-  
tum simpliciter, & sine distinctione doceat: nam in  
eo casu dicit incurri hanc excommunicationem,  
quia putat illam esse iniustam violentiam: quæ fuit  
antiquior opinio, quam cum aliis refert Glosa in c-  
Si Clericos, de Sentent. excommun. verbo Inuria.  
Mihil tamen, regulariter loquendo, videtur iusta; &  
ideo non mereri nomen violentie, quia illa est que-  
dam extrema necessitas, in qua vnuquisque habet  
ius vtendi re alterius, & alter est irrationabiliter in-  
vitus; & idcirco illi non infertur vis: sed potius ipse  
vim infert extreme indigentem, dum illum priuare  
vult ypsi adeo necessario. Dico autem, regulariter lo-  
quendo: quia si Clericus in eo casu priuatus ene, aut  
equo in penitenti pericolo constitueretur: iam tunc  
non haberet alter ius accipendi, ideoque & manus

## Resolutio

surpiter inuentum : & ita communiter intelliguntur. Imo sufficere censetur, quod solus cum sola in loco suspecto inueniatur, vt patet ex Nauarro, numer. 84. vbi dicit esse sententiam communem. Quod intelligendum censeo, quando & personæ ipsæ suspectæ sunt, & vt tales habentur non sine causa rationabilis; & locus ipse aptus est ad actus impudicos inter se exercendos; tunc enim vere ad proprie dicitur quispiam turpiter inuentus: quod tamen ampliandum non est propter rationem supradictam. Addit vero Angelus *Excommunicatio*, 5. huc, 19. & *Sylvestri Excommunicatio*, 6. numer. 6. §. *Decimo*. in eo casu quo maritus inuenit clericum loquenter cum vxore, quamvis non inueniat in actu turpi, si tamen prius cum eum ter admonitus, posse eum violenter derinere, & capere, vt eum suo superiori presentem, & de illo conqueratur. Imo addit *Sylvestri*, etiam si in eo casu talem clericum violenter percutiat, non esse excommunicatum, quia secundum leges hunc licet perire, in l. 5. *qui ei*, C. Ad legem Iuliam, de adulteriis. Angelus vero, quem Nauarrus sequitur hoc non admittit, quia dicit. cap. 5. *vero*, hoc restringit ad actum turpem, & ideo, cum res sit odiosa extendenda non est. Concedunt autem iuratores in eo casu posse maritum clericum detinere per viginti horas iuxta legem, *Capite quinto*, ff. ad legem Iuliam, de adulteriis. Sed non vindicentur hi iuratores consequenter loqui, quia etiam haec est manus violenta, quæ in eo casu non conceditur in dicto capitulo. *Sivero*, iuxta eam opinionem, neque etiam in alio loco Iuris canonici. Ius autem ciuilis ad hoc non sufficit. Respondere tamen possunt, hanc detentionem esse licitam per modum cuiusdam defensionis iusta, quod non haberet locum in occisione vel percussione: & ideo non dubito quin haec pars verasit. Nec sententia Sylvestri quoad alteram partem mihi omnino displiceret, quia licet c. Si vero dicat, *surpiter inuentum*, merito tamen dici potest; *surpiter inuenire* eum, quem lura ciuilium dannant tanquam turpiter inuentum.

VI. ad de- fendentum ab alio posse etiam clerico infor- matur, utrum ad defendendum se ab alio tertio, possit clericu violentia inferri, absque censura, vt quis violenter faciat, fugit qui persequenti inimicum: & occurrit clericu habentiensem, vel equum, an possit auferre a clericuensem, vt se defendat, vel equum vt fugiat, etiam necesse sit violentiam illi inferre. Idem quæritur potest, an in defensionem tertie personæ innocentis licet, si opus sit, manus violentias in clericum iniurere. In his vero, & similibus casibus regula generalis fit, tunc solum excusari hanc censuram quando defensio est iusta, & medium, quod ad defensionem sumitur, est licitum: quia

A violentas inferret, & censuram incurreret, si violenter auferret.

Et simili modo dicendum est de defensione tertij: nam si sola, & pura defensio, licita est, etiam aduersus Clericum inuidentem: quia defensio innocentis respectu, cuiuscunque aggressoris, est maxime naturalis, & suo modo debita, vel saltem licita, vt dicitur in capit. *Dilecto*, vers. Er quidem de sententia *excom* in 6. & capit. *Non invenienda*, cum alius 23. quæst. 3. ergo propter talium actum non potest excommunicatio incurriri. Atque ita docent Innocentius, Abbas, & alij in dicto capitulo. *Si vero*, qui hoc extendunt ad defensionem rerum proximorum, quia illa iusta est. Quod tamen secus erit, si vel modus defensionis excedatur, vel cesseret vera, & iusta ratio defensionis; vt v. g. cum Clericus non res alienas usurpabat, sed proprias recuperabat, vel non inferrebat iniuriam, sed ius habebat caligandi, vel aliquid simile. Et ad hanc iustam defensionem tertij reduci possunt nonnulli casus, qui à Doctoribus assignantur, quales sunt, quod Iudeus secularis possit capere Clericum in actuali criminis inuentum, vel noctu cum magna suspicione criminis repertum, vt eum suo Superiori offerat: nam tunc si non excedat iustum, & moderatam vim in capiendo, non incurriri in hunc canonem, iuxta communem sententiam in capit. *Cum non ad hominem*, de *Iudicis*. Ratio autem prereddi potest, quia illa vi detur esse quædam iusta, & necessaria Reipublicæ defensio; licet etiam dici posset, ibi interuenire interpretatiuum voluntatem *Iudicis Ecclesiastri*. Alius casus esse potest de illo, qui à Sede Apostolica eiicit eum, qui sine canonica electione Cardinalium eam occupat. Quem casum ponit Nauarrus numer. 89. ex capit. *Sicut pecunia*, distin. 79. vbi haec facultas videtur primo, & perle concedi Cardinalibus tanquam Principibus Ecclesiæ, ad quorum collegium defensio Ecclesiæ tunc spectat etiam in dicto bello, si necesse sit; alius vero non conceditur, vt sua autoritate id faciant; sed vt ministri, & adiutores Cardinalium ex eodem precepto, & facultate. Tandem hinc fit, vt in defensionem ipsiusmet Clerici etiam licet, absque censura manus inimicæ violentias, dummodo ratio moderata defensionis non excedatur. Ut si Clericus per vim detineatur, ne aliquis eum percutiat in iuriis, aut ne in manus hostium incidat. Ratio est clara, quia illa non est iniuriosa, vel sacrilegia violentia; sed ex charitate procedit. Quomodo sit. *Augustinus epist. 50. ad Bonifacium*, & habetur in cap. *ipsa pietas*, 23. quæst. 4. si duo essent in domo, quam certissime sciremus esse ruituram, non esset iniuria eos eruere, vel inuitos, sed potius esset crudelitas eos non eripere.

*De percussione Clerici ex quolibet iusto titulo.*

**S**ecundo infertur, quoties percussio Clericis non  
sit per modum violentæ manus ( vt sic dicam)  
sed quilibet alio iusto, vellicito titulo ; tunc non  
incurri hanc censuram. Aliqui distinguunt inter  
violentas, & temerarias manus, vt patet ex Panor- Panorum.  
mitano in capit. *Cum voluntate, in fine, & alibi;* &  
in capit. *Vnuerisatis, de Sententia excommunicat.*  
Sed nos generaliter loquimur , prout canon ipse,  
*Si quisudente, simpliciter loquitur, omnemque in-*  
*iustum, seu sacrilegam percussonem violentam ap-*  
*pellamus, & ita etiam temerariam comprehendim-*  
*us: quia si inuita aut sacrilega non sit, temeraria*  
*non erit: quoties ergo percussio huicmodi non*  
*fuerit, non erit sufficiens causa huius censuræ.* Ra-  
tio generalis est clara , quia tunc neque actio in ri-  
gore comprehenditur sub verbis canonis, neque est  
peccaminosa , vt sit digna censura: exempla autem  
varia sunt.

Primum est de Superiore Ecclesiastico, qui per- 41  
cutit,

Exempla  
missio  
declaratur  
Primus de  
Superiori  
Episcopatu  
Clericum  
cogitare  
Cap. Tertiu  
statu  
Sem. Tertiu  
Quatuor  
cognoscere  
funere  
cogitare  
hac

edit, vel percutere iubet Clericum libi subditum ad correctionem iustum, & debito modo factam. Ita colligitur ex capit. *Vniuersitatis de Sententia ex communicationis.* Et ratio est clara, quia Superior habet ius castigandi suum subditum; estque illa actio sapientia necessaria ad disciplinam conseruationem; ergo neque est prohibita, neque propter illam potest centura incurri. Obseruandæ vero sunt circumstantiæ, vel naturali, vel positivo iure necessaria, ut hoc locum habeat. Prima est, quod Superior circa suum subditum talem actionem exerceat. Nam si Episcopus verberet Clericum non sibi subditum, non effugiat censuram canonis; quia tunc non exercet actum iurisdictionis, & impertinens est, quod sit Superior; quia in tali actu non agit ut i

Superior. Secunda est, ut subdit causa proportionata, quia sine illa non habet locum ratio correctionis, aut vindicatio iuris: non erit ergo actus aliquis iuris, sed iniuriosus; & consequenter nec erit actus iurisdictionis vera, sed usurpatæ. Et ob eandem rem est necessarium, ut castigatio, aut verberatio sit proportionata causa, & Ecclesiastice personæ, nam alias si notabilis esset excessus, & manifeste iniustus, aut si pena esset maliitiosus membris vel alia similiis, non erit auctoritatem censura; quia iam illa non esset. Ecclesiastica disciplina, sed violenta manuum iniectio, argum. dicti c. *Vniuersitatis*, &c. *Cum beatus*, 45. dist. Rursus ex eodem principio necessarium est, ut talis castigatio, vel punitio fiat seruato debito ordine iuris, si sit pena iuridica; vel saltu seruato debito correctionis modo, si sit paterna, seu religiosa correctione, iuxta confuetum morem vniuersitatis religionis. Nam si Superior temere irruat in subditum sine proportionata causa cognitione, ac deliberatione, non censembitur agere ut Superior, & auctoritate publicæ; & ideo non vitabit hunc canonem. *Quæ omnia colliguntur ex dicto capitulo, Vniuersitatis, in illis verbis: Nisi causa regularis discipline hoc suiat.*

42  
Per quam  
collegit  
huc fieri de  
bet.  
Sylvestr.  
Angelus.  
Præterea additur in eodem cap. debere Superiorum (loquitur inter Religiosos) in propria persona verberare subditum, id est, per se, & non per alium, nisi necessitas virgaat: & tunc, ut ibidem dicitur, non debet facere per laicum, sed per Clericum, vel Monachum: alias si per laicum faciat, & præcipiens, & exequens in hunc canonem incurrit. Circa illam vero disiunctiūam, Clericum, vel Monachum, dubitari posset, an nomine Monachi comprehendantur conuersi. Nam Sylvestr. Excommunicatis, 6. num. 6. circa finem, negat, quia hic est fauor Clericorum; ideoque ampliandus. Item, quia hic contulerit quod magis familiares sunt, eo magis vilipenderent Clericos. Contrarium tenet Angelus verbo Excommunicatis, 5. num. 6. & allegat confitetur in eam ita interpretarem hoc ius. Sed distinctione opus est: aut enim per conuersum intelligunt hi authores quem liber Religiosum laicum, seu non ordinatum neque ordinandum; & sic certum existimo posse correctionem fieri per huiusmodium Clericos, cum veri Religiosi sint. Probatur ex vsu communii verbi Monachi: nam hi reuera sunt Monachi. Item ex absoluta disiunctione: nam si oportaret etiam Monachum esse Clericum: fere nulla esset disiunctione. Deinde quoad hoc vere (vt opinor) allegatur confusio. At si per conuersos propriæ intelligamus eos, qui vero Religiosi non sunt, sed ad seruitium Religionis dicantur, sic verisimilior est sententia Sylvestri ex contrario fundamento, quia isti non sint Monachi in proprietate.

43  
Sylvestris  
tertii Exordi-  
municatio-  
nis. 8. 5. 11.  
Hic tamen aliquam limitationem subintelligen-  
dam censeo, scilicet, nisi necessitas virget; id est,  
nihilus sit Monachus, aut Clericus, per se id fieri  
possit, neque etiam ipse Superior possit per se id fa-  
cere, & cattigatio prudenter iudicetur hic, & non  
necessaria: nam si differrri possit, ita faciendum  
est. Secundum.

asset, quia iam cessaret necessitas. Vnde quia raro possunt hac omnia concurrere ad verberationem Clerici per laicum, ideo simpliciter negatur id fieri debere. Quod secus contingit in captura, & ideo illa regulariter fieri potest per laicum auctoritate Ecclesiastici Superioris, ut habetur in capit. *Vt famam de Sent. excom. & cap. Si Clericos, eodem tit. in 6.*

44  
Per quem  
ministrum  
debet tor-  
queri Cleri-  
cus,  
et  
Abbatia  
opinio.  
Nauarr.  
De tortura vero nihil inuenio in iure expresse definitum, Panormitanus vero in dicto cap. *Vniuersitatis*, censet, eandem rationem esse de illa, atque de verberatione, scilicet non esse faciendam per laicū, nihil in eo casu, in quo decessent Clerici, per cuius posset fieri: quia in tortura (inquit) inferuntur verbera, & crucitatus: si ergo non debet Clericus per laicum verberari, neque etiam torqueri, iuxta Glossam in cap. 3. §. *Presbyteri*, 5. quest. 6. communiter probatam per Abbatem, & alios, quos referat Nauarrus comment. 3. de Regulari. num. 52. At item idem Nauarrus cum Panormitanō, & aliis, hoc non esse communī consuetudine receptum. Et licet in Summa, num. 8. 6. dicat, hanc consuetudinem excusare à pena, & non à culpa; tamen in dicto comment. 3. addit etiam, excusare à culpā; quia solum est contra ius humanum, quod potest per consuetudinem derogari. Addo præterea, nullum esse ius expressum, quo prohibetur Index Ecclesiasticus torquere Clericum per laicum. Nam capit. *Vniuersitatis*, solum loquitur de verberatione, qua sit causa regularis disciplinæ: tortura autem in rigore non est verberatio, nec punitione delicti, sed solum fit ad extorquendam veritatem: vnde est actio media inter capturam, & supplicium: cur ergo potius censetur comprehensa sub vno extremo, quam sub alio? Eo vel maxime, quod talis actio, regulariter loquendō, nec commode, nec honeste per Clericum exerceri potest: tum quia neque Clerici sunt instructi ad illud munus, neque etiam illud est decens gratitatem, & mansuetudinem Ecclesiasticas perficiens. Confiteor invenisse formam, ne possit aliam confusio-

na. Centeo igitur recte iurari ponere contine-  
tudinum, vbi fuerit seruata: & maxime quando mo-  
dus torturæ acerbior est, & eiusdem rationis cum  
illo, quo iudices laici vtruntur. Quod etiam confir-  
matur: nam alias deberet Ecclesiasticus Prełatus per  
seipsum torquere subditum, iuxta dictum cap. *Vni-  
uersitas*: quod tamen & inauditum est, & per se in-  
decens: non ergo oportet caput illud extendere ad  
torturam, nisi fortasse illa talis sit, quæ non excedat  
modum, & lenitatem religiosæ disciplinae.

Quāri vero tandem hic potest, an capit. illud locum habeat etiam in praelatis Clericorum secularium, quod scilicet illos per se, & non per alium verberare debeant. Et ratio dubitandi est, quia ibi tantum est sermo de regularibus, in quibus est peculiaris ratio: quia inter eos potius paternali, quam iudiciali modo proceditur: vnde hic correctionis modus, sicut frequentior est, ita est suauior, & leuior: non est ergo cur hoc ad laicos exieridamus. In quare quoad Episcopos attinet, omnes docent non comprehendendi sub illo iure, quia Episcopos non de picopis.

comprendunt in uno, quod Episcopatus, & de  
bet subditum suis manibus verberare, ut ex Concili  
o Agatensi refertur. cap. Non licet, 86 dist. quamvis  
in Concilio Agatensi non reperiatur. Tamen ratio  
illiustextus generalior est, scilicet, quia hoc alie  
num a Sacerdote esse debet. Vnde in cap. Episcopum,  
dist. 45. non solum Episcopo, sed etiam Presbytero,  
& Diacono interdicta dicuntur similis verberatio,  
aut percusio, ex canone 28. Apostolorum, qui apud  
Turrianum est 19. In Decreto autem Gregoriano  
in scholio ad dictum capit. Non licet, refertur Cor  
stantinopolitana Synodus, quæ prima, & secunda  
dicta est, in cuius cap. 9. dictus canon Apo. colorum  
exponitur. Sed hanc Synodus in toto Concilio  
rum non habemus: & Synodus Constantinopoli  
tana prima, quam habemus, non habet tota capita,  
sed septem tantum: & in eis prædicta expofitio non

habetur. Existimo tamen in dicto canone Apostolorum non esse sermonem de verberatione, & castigatione, quæ fit paternali modo, vel seruato ordine iuris, aut religiose disciplinæ, sed de percusione temere, vel iniuriose facta ad terrorem, ut etiam ibi Glossa animaduertit: in priori vero Decreto generali videtur esse sermo. Vnde Glossa ibi aduertit, prohiberi Episcopum verberare aliquem suis manibus, non vero per alium: quod necesse est intelligi de verberatione iusta: nam iniulta tam per se, quam per alium prohibita est. Iuxta quam expositionem cum pro ratione ibi redditur, quia hoc a Sacerdote alienum esse debet: vel ibi Sacerdos quasi per antonomasiam sumitur pro Pontifice, & quasi Princeps in illo ordine: vel sensus est, actionem verberandi ex suo genere esse quodammodo alienam à dignitate Sacerdotali, & ita non expedire ut ab Episcopo propriis manibus exerceatur, etiam iusta sit. Episcopus ergo non solum non tenetur, verum etiam non debet Clericum sibi subditum propriis manibus verberare: quanquam si id faciat, concurrentibus aliis iustitia conditionibus, non incurrit in hunc canonem, imo nec grauiter peccabit, secluso scandalo: quia neque est illa actio intrinseca mala, neque positivo iure sufficienter facere poterit. Nam illo capit. Non licet, non satis colligitur, & verba illius non indicant grauem obligacionem.

46 Quid de a-  
liis infor-  
mibus erala-  
bitur.  
Panorm.  
Nauar.  
A minoribus autem Prælatis, seu Superioribus Ecclesiasticis, etiam regulares non sint, communiter Doctores afferunt, seruandam esse regulam in dicto capit. *Vniuersitatis*, regularibus præscriptam, nimurum ut si necessitas non vrget, per se, & non per alium, Clericum sibi subditum verberent. Ita *Panormitanus*, *Nauarrius*, & alij, qui tamen nullam probationem adducunt præter dictum capit. *Vniuersitatis*, quod certe id non satis probat, ut ratio superius facta, & dissimilitudo status, & rationis in Clerico seculari, vel regulari, id ostendere videretur. Accidit, quod nullibi videtur vnu receptum inter seculares Clericos, quod Superioris, etiam non Episcopi suis manibus verberent Clericos sibi subditos: quamobrem non censeo esse ad hoc obligandos. Distinguenda tamen sunt in illo capit. *Vniuer-*  
*titatis*, duæ partes: una est, ut Abbates per se verberari subditos: alia est, ut si proper necessitatem per alios sit faciunt, illi sint Clerici, non laici. Quod hanc ergo secundam partem comprehendit cuncti Clerici seculares Clericos, imo etiam Episcopos: quia illa non est adiecta in specialem fauorem reguliarum, sed simpliciter in fauorem Ecclesiasticarum personarum, & ob decentiam clericalis status: quare licet ibi sit sermo in speciali de regularibus, illud est quasi materiale exemplum: ideoque formalis ratio illius priuilegij attendenda est, & in fauore clericalis status amplianda. At vero prior pars non ita spectat ad fauorem, vel decentiam Clericorum, sed pertinere potius videtur ad specialem modum regularis disciplinæ, ut dicebam, & ideo non videatur extendenda ad seculares Prælatos etiam inferiores Episcopis. Quin potius opinor, etiam Abbates, seu Prælatos regulares non ita obligari, & cum tanto rigore ad castigandos personaliter suos subditos per seipso, ut si faciant per alios Monachos etiam sine necessitate graui, aut moraliter peccent, aut hanc censuram incurvant: quia ille defectus non est in substantiam actionis: supponimus enim, illam esse correctionem iustum, sed est in quodam modo, seu ordine accidental: & ideo neque est contra substantiam huius canonis, ut propterea censura incurvantur: neque etiam est res ad eo grauus, ut ad peccatum mortale sufficere videatur.

47 Aliud exemplum annexum præcedenti est, si secularis Iudeus Clericum in crimen inceptum ca-

piat, ac detineat in casibus, & modo à iure sibi permisiss: nam tunc etiam illa actio non sit suggerente diabolo, nec censetur manus violenta, cum sit iusta. Ac propterea si Iudeus laicus iussu Ecclesiastici Clericum capiat, & in carcere includat, non agit contra hunc canonem, cap. Si Clericus, de Sent. excommunic. in 6. Idemque erit, quando, licet non antecesserit expressis mandatum Ecclesiastici Prælati, præcedit saltu interpretatio voluntas; & neccesaria moralis exercendi talem actum, non expectata alia facultate, cum proposito tamen remittendi quam primum Clericum ad suum Superiorum, ut supra tacitum est. Atque hoc spectat concilio facta in capit. *Vbi periculum*, §. Præterea, de Elect. in 6. vbi quibusdam Rectoribus, & officiabibus conceditur facultas arctandi, & detinendi Cardinales in conclavi vñque ad electionem Pontificis. In his ergo, & similibus casibus non censetur Iudeus secularis iurisdictionem vñspare, sed potius iustum minister Ecclesiastico Iudici exhibere; & ideo non est cur incurrat in hunc canonem. Debet tamen iustum modum seruare, nimurum vt non maiorem vim inferat ad tenendum Clericum, quam moraliter necessaria sit: nam quidquid in hoc exceditur, temerarium est, & iniuriosum: ideoque non excusabitur a transgressione canonis, argum. dict. cap. Si Clericos, vbi Glossa verbo *Excedatur*, id notat. Additur præterea in eodem textu, si Clericus det cautionem fidei sufficiam de parendo iuri, non esse violenter detinendum, nisi vel delicti enormitas, vel alia rationabilis causa id postulet: quod obseruandum est.

Tertium exemplum est de præceptore, qui disciplinæ causa Clericum verberat: & idem est de patre, hero, & similibus. Ita habetur in capit. i. de Sentent. excommunic. vbi ratio redditur, quia talis manus iniectio non potest dici violenta. Idem in capit. *Cum voluntate*, eodem tit. §. Si quis vero, vbi extensus fit ad omnes, qui ratione officij, prælationis, aut magisterij, aut etiam ob seniorem etatem, vel ob propinquitatem in aliquo gradu, vel denique quia communi sunt superioris in tali familia, alios castigant. Et ramen notanda differunt: nam iis, qui ratione officij, quod in Ecclesia obtinent, aut senioribus Clericis, qui zelo devotionis hoc faciunt, solum conceditur, ut possint hanc exercere correctionem circa pueros, vel iuuenes in minoribus constitutis turbantes diuinum officium. Itaque non in quolibet delicto, sed in illo peculiari casu id concedi videatur, non tam in castigatione culpe, quam ob quietem Ecclesie, & reuerentiam diuinum officij. Et *Cap. Vniuersitatis*, eodem tit. vbi ens. eadem Clericus per vim eiicens ab Ecclesia Moniale, quia officium Ecclesiasticum perturbabat, dicitur non incurrit hunc canonem, quia non iniurie causa, sed vt quiete possit Ecclesia diuinum officio vacare id fecerat. At vero magister, seu præceptor pro ratione sui muneris maiorem videtur habere facultatem, dummodo intuitu disciplinæ, vel correctionis id faciat, ut dicitur in dicto capit. i. vbi nulla sit limitatio ad Clericum constitutum in minoribus ordinibus. Et ideo immerito aliqui addunt illam, quia in dicto capit. *Cum voluntate*, habetur. Quod ibi sentiunt Glossa, & Abbas: camen ille textus quoad hanc limitationem non loquitur nisi in priori casu, in quo fit correctione pueris, utita dicam, accommodata; & ita de illis ibi sit expressa mentio: quia illud genus correctionis non potest habere locum in hominibus maioris aetatis (quales sunt omnes ordinati in sacris) sine grauior iudecchia, & lectione ordinis: vnde in aliis casibus de magistro, vel Prælato, tacet omnino de ordinibus, & simpliciter nominat subditos, & scholares, quando correctionis causa percutiuntur: & eodem modo est sermo in dicto capit. i. Quare: non dubito, quin

49  
Quisca-  
pago his  
personis per  
missus.  
Nauarr.  
Obituarii  
eumur.  
Cap. Uni-  
versitatis,  
& cap. Cum  
voluntate,  
institutus.  
Tunc.  
Richard.  
Antonius.  
Nauarr.  
Aliud ex-  
emplum de  
procuratio-  
ne Clericu-  
m pro-  
curum.  
Fr. Suarez. tom. 5.

qui comprehendantur Clerici etiam in sacris constituti: quod tener Angelus verbo *Excommunicatio*, 5. Syllester verbo *Excommunicatio*, 6. Nauarrus cap. 27. numer. 81. Et patet etiam, quia ibi aequiparantur quoad hoc Prælatus, & magister: at constat, Prælatum posse castigare Clericum etiam in sacris constitutum.

Additur vero in dicto cap. *Cum voluntate*, verbum illud, *lexiter percuteretur*: itaque requiritur, ut percutio leuis sit. Vnde statim oritur quæstio, quæna percutio in proposito dicenda sit leuis, vel grauis. Existimmo tamen quantitatem hanc non esse absolutam, sed respectuam, id est, proportionata munere eius, qui castigat, & persona, quæ castigatur, & fini, scilicet disciplina, & paternæ correctioni, ut in dicto cap. 1. significatur. Et hoc etiam sentit Nauarrus, dum dixit, castigationem hanc debere esse moderatam *iuxta suum propositum*: & hōius existimmo habere etiam parentem in filium Clericum etiam in sacris constitutum, & patrem familias in fibi subiectos, ex dicto cap. *Cum voluntate*, ut etiam Nauarrus notauit dicens, hoc esse verum de rigore iuris, nullamq; rationem in contrarium cogere. Sed obiicit Panormitanus cap. *Universitatis*, de Sent. excom. vbi Prælatus percutiens subditum per laicum etiam castigationis causa, incurre dicuntur in hunc canonem: ergo a fortiori patet, cum sit laicus, si manus iniiciat in filium ordinatum in sacris, incidet in hunc canonom ad temerariam castigationem. Et eadem obiectio procedit de magistro, si laicus sit. Sed hæc obiectio si sit efficax, non solum de Clerico ordinato in sacris, sed simpliciter de omni Clerico concludit: quia dictum cap. *Universitatis*, absolute de omni Clerico loquitur, eiusque decisio etiam de inferioribus Clericis vera est, ut ex superiori dicitur. Igitur conciliandi sunt illi textus, ut in cap. *Cum voluntate*, sit sermo de leui, & moderata percutio, & priuata, ac paterna castigatione: in cap. autem *Universitatis*, de iuridica poena magis rigorosa, & graui, quæ non solum sit ad priuatam castigationem, sed etiam ad aliorum correctionem, & terrorem. Vel certe (et fortasse utrumque similiter verum est) in dicto cap. *Universitatis*, sermo est, de laicis non habentibus peculiarem facultatem, & ius in ipsis detretis approbatum, quales sunt illi, de quibus loquitur cap. *Cum voluntate*.

Tandem ad hoc caput retio cantur multa alia exempla, seu rationes excufandi ab hac censura, quas latissime enumerat Taureremata in dicto capitulo. Si quis *faudent*, & Richardus in 4. dist. 18. artic. 11. quæst. 5. & D. Antonius, & Nauarrus locis citatis, & alij Summilia communiter. Sed si autem confideretur quæ diximus, sub illis omnibus comprehenduntur, ut v. g. si loci causa, & ludendo inter se aliquis percutiat Clericum, excusatur; quia illa non est actio iniuriosa, nec sacrilega, & ita non est violenta maxima iniecio, cap. i. de Sent. excom. est autem ibi sermo de Clericis inter se ludentibus, non de laico ludente cum Clerico: tamen ratio æque in illo procedit, & ideo etiam illius iuris dispositio, ut prædicti auctores sentiunt. Ponderanda vero est illa particularis textus, *Dummodo non fiat ex odio*, vel *indignatione*: posse enim interdum exterius fieri per iocum, & in re ipsa fieri propter odium, seu vindictam; & tunc non excusatur quis à censura, quia non excusat in iniusta, & sacrilega percutio. Item contingit actionem inchoari per locum & ludum, in progressu autem per indignationem consummari: & tunc iam cessat excusatio, ut ex dicto verbo textus patet. In quo non distinguuntur, an illa indignatio sit præconcepta, & antiqua, vel occasio ne ipsius iudi exortæ: nam hæc est utriusque ratio, quia iam actio inchoatur iudicia, & sit criminosa: Necessarium est tamen, ut talis actio non sit adeo subita, ut ex subreptione fiat absque deliberatione;

A que ad peccandum mortaliter sufficiat, ut notauit Richardus supra: & est clarum ex principio posito, quod censura hæc non incurrit nisi propter peccatum mortale. Item quia absque deliberatione non potest esse contumacia propria: nec tunc ille potest dici operari, *studente diabolo*, cum naturali potius modo, quam libero operetur; & eadem ratione excusabitur aliquis, quæcias ita operatus fuerit ex passione, vel furio, ut prudenter censetur excusari a culpa mortal.

Eademque ratio est de illo, qui per ignorantiam probabilem clericatus, in personam Clerici violenter manus iniicit: nam illa etiam ignorantia excusat à mortali culpa in transgressione illius canonis commissæ; & ideo etiam excusat à censura, prout cauerit in cap. *Si vero*, 2. de Sentent. excom. Ad dictum vero Syllester limitationem, nisi ille, qui sic percutit Clericum, det operam rei illicitæ: quia tunc putat non excusari. Sed ut restet dicit Nauarrus, illa limitatione absque idonea ratione, vel textu addita est: quia etiam si talis actio aliqui sit iniusta percutio, aut mutilatio, aut occiso hominis: si tamen quoad circumstantiam personæ percutiæ, scilicet quod Clericus sit, procedit ex alia ignorantia, quæ excusat à malitia sacrilegij, non incurrit hæc censura, quia non violatur canon ille, in quo sola sacrilega percutio, quæ voluntarie circa Clericum veratur, ibi punitur. Idem ergo erit, siue rixa, vel occasio percutiendi orta sit ex opere licto, siue illicito, dummodo qualitas, seu modus ignorantia sufficienter probabilis sit.

Dices: Ergo si quis probabilitate existimat se percutere Ioannem laicum, percutiat Petrum Clericum, non incurrit hunc canonom: quod videtur absurdum, cum illa excusatio iniquissima sit. Respondetur, concedendo sequelam cum Joanne de Lignano, & alii, quidquid Syllester oppositum sentiat. Intelligentum vero est, dummodo sufficienter diligentiam adhibeat, ita ut ei non imputetur talis error, seu ignorantia personæ. Nam si quis ex effectu occidendi Ioannem inimicum, temere, & sine sufficienti certitudine quod ille sit, & non alius, in eum irrutat, qui apparet esse Ioannes, non excusat à culpa sacrilegij, & consequenter nec à censura. Secus vero si diligentia sit sufficiens, quia excusat à speciali malitia, & à contumacia contra Ecclesiasticum præceptum, ac proinde à censura. Atque hoc sententia communis est, ut tradit, & sequitur Couarrutias in capitulo. *Alma mater*, 1. part. §. 10. numer. 15. qui tamen limitationem addit tam in hoc, quæ in præcedenti casu, videlicet nisi ille, qui operatur ex talia ignorantia probabili, ita sit animo affectus, quod nihilominus illum percuteret, etiam si sciret esse Clericum: quam putat esse doctrinam D. Thomæ 1. 2. qu. 76. artic. 1. Verumtamen supra in priori parte de censuris in communis fatus se ostendi, hanc ignorantiam, quam diuus Thomas concomitante appellat, ut sic neque excusare, neque accusare, quæ est sancti Doctoris mens, tum citato loco, tum etiam quæst. 6. articul. 8. Cuius ratio est, quia ille prætius animus non influat in actum: & ideo, si illo non obstante, actio procedit ex ignorantia probabili, excusat à censura: ideoque illud cap. *Si vero*, indistincte, & sine restrictione loquitur.

Sed quid si est contrario aliquis volens occidere hum, quem putat esse Petrum Clericum, Ioannem laicum occidat, non quid incidit in hunc canonom? Non enim defuerunt, qui id affirmarent, Syllesterque, & Couarrutias attribuunt hanc opinionem Glossa in dicto capitulo. *Si vero*, verbo *Ignoraueris*. Sed est falsa sententia, ut bene ipsi docent: quia licet ille animo & intentione peccauerit, tamen re ipsa non percutit Clericum: ad incurram autem censuram non sufficit interior malitia, nisi exterius con-

51  
Excusatio  
censura ca-  
nonis, qui  
Clericum  
probabiliter  
salvi i-  
gnoratum  
percutit,  
Syllester ex-  
communi-  
cat, 6. 6.

An quis pu-  
tans se occi-  
deret cleri-  
cum occidi-  
laicum,  
hanc censu-  
ram incur-  
rat.

summetur in illa specie, quæ necessaria est ad talem censuram: in præsenti autem, licet consummetur externum peccatum in specie homicidij, non tamen in specie sacrilegij. Et confirmatur: nam si quis proiicit sagittam in verum Clericum animo interficiendi illum, & manus aberrat, ita ut illum non attingat, non incurrit censuram ob defectum exterioris actus, seu effectus, iuxta omnium sententiam: ergo quamvis sagitta aberrans laicum interficiat, non propterea incurrit hæc censura, quia propter illud delictum non est imposita censura. Nec obstat Glossa citata: nam illa non dicit, eum, qui percutit laicum, existimando esse Clericum, incurrit censuram, sed teneri proper conscientiam: quod verissimum est, quia licet re ipsa non incurrit censuram, tamen quamdiu existimat se occidisse Clericum, tenetur se gerere ut excommunicatus, quia tenetur existimare se esse excommunicatum; atque ita ex conscientia erronea obligatur ad seruandam censuram, ac si illam incurrisset. Meritoque eadem Glossa subiungit eam obligationem cessare eo ipso quod aliquis certus efficitur se non Clericum, sed laicum interfecit, absque alia absolutione à censura: quod est signum, illum non incurrisse censuram, ut bene ponderat Couarruas, qui tamen male reprehendit Glossam inconstitutam, seu contradictionem: satis enim constanter loquitur, quia non posuerat hanc censuram in re ipsa, sed tantum in conscientia, & existimatione: & ideo per contrarium scientiam auferri dixit.

Quod in  
tendens per  
euntem v-  
num cleri-  
cum, per-  
cussus alium.

Distinctio-  
ne data du-  
bium deci-  
sunt.

**A** Clerici, quæ in re ipsa, & exterioris sit, est inuoluntaria, quia nemo percutit Clericum in communi, sed hunc, vel illum in particulari: sed percussio huius particularis est inuoluntaria, & nullum alium de facto percutit: ergo percussio Clerici absolute, & simpliciter inuoluntaria erit: & ideo solus effectus percutiendi Clericum voluntarius mansit, qui non sufficit; quia censura, ut saepe diximus, non incurrit propter effectum, sed propter exteriorem percusionem voluntariam.

Extendaturne hæc censura ad mandantes, consentes, &c.

**B** I verba prædicti canonis præcise considerentur, mandantes, consentes, & similes non videbatur incurrire censuram illam: sed solum illi, qui per seipso Clericum percutiunt: nam illi soli manus violentas proprie, & in rigore iniiciunt: lex autem odiosa ad rigorem verborum restringenda est. Nihilominus iura alia vel generalius interpretata sunt canonem hunc, vel certe extencionem illi addiderunt. Atque ita in capit. *Mulieres*, §. *Illi vero*, de *Sententia excommunicata*, dicitur, illos, quorum mandato, vel auctoritate alij violentas manus in Clericos iniiciunt, in huc canonem incurrire. Quod ampliatur in cap. *Cum quis*, de *Sententia excommunicata*, in 6. ad mandatum retrotractum per ratihabitionem. Nam si Petrus v. g. nomine Ioannis percutit Clericum sine Ioannis mandato, & postea Ioannes percusionem illam ratam habuit, & probauit, in hanc censuram incurrire dicitur in illo texu: quia tali ratihabitione retrotrahitur, & moraliter exequialet mandato. Quod securi est, quando prior percussio non est facta nomine alterius: nam tunc licet alter postea ratam habeat, non incurrit, ut ibidem dicitur, quia illa non est propriæ ratihabitione: nec per illam moraliter facit suam præteritam percusionem. Hinc *Naufractus* capit. 27. num. 7. ait: Si quis coram amicis, vel familiariis dicat se appetere vindictam alicuius Clerici, prævidens, vel præuidere debens, eos inde fore excitandos ad percutiendum eum, si de facto faciant, ipsum incurrire hanc censuram, argumento (inquit) cap. penult. de *Homicidio*. in 6.

**D** Sed melius probatur ex priori capite, quia ille est causa moralis talis percusionis, & excitat, & mouet, & virtualiter mandans. Quod maxime confirmari potest ex capit. *Quanta*, de *Sententia excommunicationis*: in quo ampliatur hoc non solum ad authores huius criminis, sed etiam ad conscientes. Vbi declaratur, huiusmodi esse, non solum qui consilium præbent, aut qui excitant, vel acutant; sed etiam illi, qui cum posint, manifesto facinori desinunt obuiare. Subintelligendum autem est, si debeat, seu teneat subuenire, ut tacite exposuit *Caietanus* verbo *Excommunicationis*: qui addit, hoc debitum interdum esse ex iustitia, & tunc maxime procedere illam decisionem absque limitatione: aliquando vero esse ex charitate tantum; & tunc ait *Caietanus* solum obligari eum, qui cum manifeste intelligat se absque periculo, & danno posse obuiare, ex intentione id facere non vult, quia tunc merito punitur tanquam conscientiensem delicto. *Claudius* vero dici videtur, tunc aliquem incurrire, quando non obuiando mortaliter peccat, non subueniendo proximo: nam tunc etiam moraliter consentit: & haec est manifesta intentio illius canonis, ut verba eius præ se ferunt, & est communis sententia *Innocentij*, *Abbatis*, & aliorum. Qui tamen addunt, necessarium esse dolum, ut quis incurrit hanc censuram ex eo solum, quod non impedit, cum posint; & ideo dicunt non incurrire, si solum ex negligencia, vel aliquo timore humano id omittat. Quod intelligo verum, quando sufficit hic titulus ad excusandum à culpa mortali.

<sup>57</sup> mortali. Vide Nauarrum in capit. Non inferenda. A  
nam. 18.

Exponitur alia pars canonis de reservatione,  
& abolutione huius censure.

<sup>58</sup> **I**n secunda parte huius canonis reseruatur hæc ex-  
communicatio Summo Pontifici, his verbis: *Et* nullus Episcoporum illum præsumat absolueri, nisi mortis  
vigente periculo, donec Apostolico conspectu præsentetur,  
& eius mandatum suscipiat. Quæ verba non solum  
prohibitionem simplicem, sed propriam reserua-  
tionem cum suspensione, seu ablatione iurisdictio-  
nis continent. Declaratum autem est, sub Apostolica  
Sede, quantum ad hunc effectum comprehendendi  
eiusdem Sedis Legatum à latere, in cap. Ad eminentiam,  
cum aliis, de Sententia excommin. Quod ad alios  
Legatos, qui non sunt à latere, non extenditur, nisi  
iuxta tenorem cap. penult. de officio Legati: scilicet  
v. Legatus missus à Papa, solum in propria prouincia,  
& eos, qui in ea tale delictum commiserunt,  
possit absoluere. Legati vero nati, id est prætextu a-  
lii Ecclesiæ, nullam in hoc potestatem habent,  
nisi eis à Sede Apostolica specialiter concedatur.  
Neque hæc est extensio dicti canonis, *Si quis suadet*,  
sed declaratio: nam sub iudice ordinario semper  
comprehenditur qui vices eius gerit seu eius lega-  
tus. Qui ergo sine hac potestate ab illa censura ten-  
taret absoluere, non solum male faceret, sed etiam  
nihil faceret, vt per se conitaret, & est communis sententia.  
Quoniam vero (vt atunt) excipiatio firmat  
regularum, cum in eo textu solum excipiatur articu-  
lus seu periculum mortis, videtur hæc reseruatio  
nullam aliam admittere exceptionem, quantum est  
ex vi illius textus. Nihilominus tamen Doctores  
plures exceptions seu casis numerant, in quibus  
potest hæc censura per Episcopum tolli, vt vide-  
re in Turrecremata, Antonino, Navarro, & aliis  
Summis; locis supra citatis. Ex quibus casibus  
quidam solum in aliis iuribus expensi, & ideo certiores  
& faciliores sunt. Alij vero deducuntur seu ad-  
suntur a Doctribus, in quibus nonnulla maior  
est difficultas.

Prima exceptione articuli mortis explicatur.

**P**rinципio igitur ad huius partis declarationem  
adiungendum est cap. *Ea noscitur*, de Sententia ex-  
commun. in quo illa exceptione posita in canone, *Si*  
*quis suadet*, partim restringitur, partim amplia-  
tur. Nam in dict. canone simpliciter excipiatur mor-  
tis periculum, ideoque saltem pro eo casu vt actur  
relinqui Episcopis absoluta facultas tollendi hanc  
excommunicationem, ita vt qui in eo articulo fuerit  
sicut absolutus, si simpliciter absolutus maneat, &  
absque illa obligatione. Hoc autem vel refrin-  
gitur, vel aliter intelligendum esse declaratur in di-  
cto cap. *Ea noscitur*, vbi requiritur vt in eo articulo ab-  
solutio non concedatur nisi iuramento præstito in-  
iungatur eidem, vt postquam sanctitati fuerint resti-  
tuti ad Romanam Ecclesiæ, vel eius Legatum ac-  
cedant, mandatum Apostolicum super talibus re-  
cepturi. Circa quæ iura obseruandum est primo,  
hanc exceptionem articuli mortis non esse specia-  
lem in hac censura, sed generalem in omnibus re-  
seruatis, necesse ius de novo introductum, sed vel  
divina, vel perpetua Ecclesiæ traditione, qua semper  
obseruatum est, vt in articulo mortis nullus cas-  
sus seruatus sit, vt dicitur in Tridentino sess. 14. ca-  
pit. 7. Huius tamen consuetudini non repugnat, quod  
illa concessio in articulo mortis sub illa limitatione  
concedatur, quia ad subueniendum necessitati si-  
delium id satis est, & aliunde ad seueritatem Eccle-  
siasticæ disciplinæ, & vt censura magis timeatur, ita  
fieri expediat: Quod proinde generale est in omni-  
bus casibus reseruatis, vt supra dixi. Quamuis au-  
tem in dict. ca. *Si quis suadet*, de solis Episcopis fiat

*Concilia Viz.*

GG 4 menta

mentio, certum est tamen non solum Episcopum, sed etiam quilibet simplicem sacerdotem posse in eo articulo, si necessitas vrgeat, absoluere a tali peccato, & a fortiori a censura, ut supra suo loco in generali doctrina dictum est.

62  
Vrgente ne-  
cessitate in  
articulo  
mortis potest  
simplicem  
sacerdotem ab  
hac  
censura absolu-  
vere.

Dico autem, Si necessitas vrgeat, quia existimo tunc posse inferiorem sacerdotem absoluere ab hac censura, quando Episcopus adiiri non potest: nam, si, instanti articulo vel periculo mortis, posset absolutione ab Episcopo peti, nullus inferiorum poterit absoluere, quia nulla tunc est necessitas, & per se loquendo, hoc referuatur Episcopo, quotiescumque a Pontifice non potest absolutione haberi, ut patet ex verbis canonis, & ex alius infra tractandis. Atque eadem ratione si possit absolutione obtineri a legato Pontificis, non poterit absolutione ab Episcopo dari: nam in dicto cap. Eanoscitur, dicitur: *Etiam post absolu-  
tionem ab alio datum proper necessitatem vrgentem,  
comparendum esse coram Pontifice, vel eius legato: si id fieri  
potest: ergo multo magis si a principio potuisset ab-  
solutio a legato peti, non posset ab inferiori obtine-  
ri.* Potest autem hoc sepe contingere, quoniam ut supra dictum est, hoc periculum mortis non limitatur ad illud, quod ex infirmitate vel aggritudine nascitur: sed plures alios casus complectuntur, qui tali periculum virtute includunt, ut est longa nauigatio, bellum instans, & familia, in quibus sepe potest esse opportunitas audeundi legatum, vel Episcopum, &c. Ergo per se loquendo, hicordo seruadus est: sic ut etiam prius vocandus est parochus, quam simplex sacerdos, si potest. Quando autem locus non daatur accedendi ad superiorem vel Ordinarium, tunc quilibet potest absoluere cum praedicta limitatio- ne: quia non obstante, absolutione ita est valida, & ha-  
bet effectum suum, ut postea non sit alia necessaria. Vnde in dicto cap. Eanoscitur, non dicuntur postea esse accedendum ad Sedem Apostolicam ad absolu-  
tionem obtinendam, sed mandatum Apostolium su-  
per talibus recepturi, scilicet, desatisfactione, vel parti,  
vel Ecclesiis exhibenda, ut generaliter declaratur in  
cap. Eos qui, de Sent. excomm. in 6. Vbi additur, eum  
qui post talem absolutionem cessante impedimentoo,  
iuramentum implere, & se presentare continebit, in eandem excommunicationem incurrit, non quod eadem numero, quae ablata fuerat, redeat: sed neque omnino propter eandem causam, quia hic noua contumacia nouusque contemptus intercedit: sed quia similis excommunicationis maior & cum eadem resuertione incurrit. An vero si quis ita absolutus decedat, haeres eius teneatur ad compa-  
rendum, simile mandatum loco defuncti receptu-  
rus: dicendum est non teneri, quia nullo iure hoc cauteum est: & se fieri non potest, quia forte de-  
lictum fuit occultum, & confessio, & absolutione se-  
creta: solum ergo tenetur ad eam satisfactionem, vel potius restitutionem, quam ratio iustitiae postu-  
lauerit.

### Secunda exceptio variarum personarum.

63  
Cap. Ea no-  
strum, de sed-  
ent. excom.

PRæter hanc exceptionem seu restrictionem, ad-  
duntur aliquæ in dict. cap. Eanoscitur, quibus di-  
cta resuertio minuit, & canon, si quis fundente, am-  
pliari videtur. Excipiunt enim mulieres, senes, pale-  
stini, seu membrorum distributionibus impediti, qui-  
bus conceditur, ut satisfacta parte ab Episcopis ab-  
solui possint. Et ibi non additur restrictio, neque ex-  
igendum dicitur iuramentum de postea comparendo: sed ipsi Episcopo totum negotium, tam quoad  
absolutionem, quam quod ad imponendum man-  
dandum de satisfaciendo committitur: ratio est, quia om-  
nes isti censentur inepti & impotentes moraliter  
ad comparendum coram Summo Pontifice, & ideo  
eo onere simpliciter liberantur, quia impedimentum  
illud perpetuum est. Similis extensio ex parte

habetur in cap. Mulieres, vbia dicitur, ut omnes per-  
sonæ, quæ sui iuris non sunt, possint a Diocesano  
absolu: huiusmodi autem sunt mancipia, & similes.  
Rursus in cap. de Sent. excom. excipiuntur illi,  
qui infra puberes annos hoc de dictum committunt *Imperi-  
tationem*, quia eos *excusat*, ut ibi dicitur. Vbi non imme-  
rito dubitari potest, an sensus sit, excusat eos om-  
nino a censura, sicut excipiuntur alii de quibus infe-  
rius sermo est: vel à sola reservatione. Veruntamen  
in cap. Quamuis, & cap. Ultimo etiudem tit. satis de  
claratur, sermonem esse de excusatione à resuertione:  
nam sermo est de pueris, qui, licet sint impu-  
beres, sunt doli capaces, & vera in iuriam, ac mortale  
sacrilegium in hoc facto committunt, illi enim  
excommunicationem incurruunt, ut aperte dicitur  
in cap. Quamuis.

Dubitari autem potest an sit resuertata Episcopo. 64  
Ratio dubij est, quia ibi solum collitur resuertio *An refuta-  
Papalis*, & non designatur Episcopus, vel alius qui  
potest absoluere, & ideo relinquitur in terminis iuri-  
ris communis: tamen quia in cap. Pueri, de Sent. ex-  
comm. vbi eadem de sermo est, dicitur Diocela-  
num Episcopum posse eos absoluere: securius etiam  
in his legi ordinem supra præscriptum. Item quia  
in cap. De caero, de Sentent. excomm. pro regula  
generalis signatur, ut omnes qui in hoc casu qua-  
cunque ex causa excusat adire Sedem Aposto-  
licam, ab Episcopo absoluantur. Quin potius iuxta  
communem sententiam Canonistarum pro regula  
habendum est, quod absolutione vel dispensatio re-  
suertata Papæ propter occurrentem necessitatem in-  
feriori conceditur, per se loquendo, pertinet ad E-  
piscopum, ut Innocentius, Panormitanus, Felinus,  
& alii tradunt in cap. I. & cap. Monach. de Sentent.  
excomm. & in cap. Ultim. de eo qui fuit ordinis  
numer. 112. Estque hoc consentaneum rationi, cum  
quia post Summum Pontificem ordinariis Pastor  
est Episcopus, tum etiam quia per hoc sufficienter  
subveniunt necessitati, propter quam solam hæc  
concessio fit. Ex dictis autem fit ut licet differatur  
absolutione usque ad annos puberum, posset ab E-  
piscopo dari: quia a principio fuit censura non resu-  
rata, & quia ille saepe non conceditur propter im-  
pedimentum adeundi Summum Pontificem, sed  
propter excusationem, quæ delictum habuit quan-  
do commissum fuit, quæ semper durat: Et ita habe-  
tur in cap. Ultim. de Sent. excomm.

Præterea pauperes absolu possunt ab alio quam 65  
a Romano Pontifice, si tanta labore in opia, ut nisi *Panorum*  
mendicando Romanum adire non possit. Ita sumitur  
ex dict. cap. Quamuis, in illa particula Inopia, & in ca-  
p. Quod debet, verb. Et pauperes, eod. tit. Cuius tamem *excusatio*  
oppositum videtur definiri in dict. cap. Ea noscitur,  
vbi sic dicitur, *Alios autem siue pauperes siue diuines*, &c.  
Nec potest dici unum ex his decretis derogatum esse  
ab aliis: nam, licet cap. Quamuis, editum fuerit a  
Gregorio IX. qui fuit post Clementem III. tamem  
reliquia duo capita ab eodem Clemente III. edita  
E sunt item quia non est admittenda iuris derogatio,  
nisi vbi fuerit omnino necessaria: hic autem nulla  
est necessitas, quia in cap. Ea noscitur, sermo est de  
pauperibus, qui sine magno discrimine possunt Se-  
dem Apostolicam adire: Neque propterea cogitur  
aut de novo mendicare, aut aliam grauen necessi-  
tatem pati. Vnde qui solitus est mendicare, si alius  
est sanus quamvis sit pauper, non excusat in opia  
mire, quia mendicando ire potest, & non pro-  
pterea cadit ab statu suo. At vero, si quis ita pauper,  
ut non mendicando, sed manibus suis vivat, & iter  
agendo non possit laborando vivere, sed mendica-  
do, ad id non cogitur: ille ergo excusat propter in-  
opiam iuxta citata capitula. Similiter qui tenetur a  
lere vxorem & familiam, si non sit adeo diuies, ut  
terragendo possit id facere ex bonis propriis, ceteris

bitus

bitur sufficienter pauper, ut per eadem iura excusetur. Præterea excusantur illi, qui sine graui periculoire Romanum non possunt ex dict. c. *Quamuis*, in verb. *Inimicitia*, ideo enim excusari aliquis potest propter inimicitiam, quia ei periculum aliquod ab inimico imminet. Et in cap. *De cetero*, additur, *Habens capitales inimicitias*, id est ex quibus periculum capitatis imminet. Intelligo autem hoc non solum de inimicitias priuatis, sed etiam de hostilibus & inimicis fidei, vbi simile periculum mortale, & extraordinarium imminet: nam est eadem ratio.

## Tertia excusatio de corporali impedimento.

**P**raeter hos autem particulares casus adduntur in decretis generalia verba, per quæ excusantur omnes qui legitime impediti sunt ne iter agere possint sine graui incommmodo: nam in ca. *De cetero*, dicitur, *Vel alias iusfas excusationis quibus ab itineratione rationabili excusat, ita ut sine periculo*, *Apostolico se nequeat confitetur presentare*. Et in cap. *Quamuis*, dicitur, *Sive alia corporis impotencia, sive quilibet impedimento canonico retrahatur, quominus Romanum Pontificem possit adire, vel nisi iurius beneficio à labore excusat*. Idem fere in ca. *Quod de his*: codem tit. *In quibus textibus tria genera capita huius excusationis insinuantur*. Primus est corporale impedimentum, sub quo comprehenduntur fere omnia numerata, & eruditinis, imbecilitatis, virium aut sexus, subiectiois necessaria, paupertatis, periculi, & familia, qualia erunt si timeatur graui infamia, aut scandalum propter manifestationem criminis occulti, &c. Quando autem impedimentum sit sufficiens, ut excusatio ceseatur, aliqui existimant definiendum esse iudicio Episcopi, ad quem talis ab solitu deuoluitur. Quod sentit Innocentius in dict. cap. *Quamuis*, Et non est dubium quin subditus secure possit stare huiusmodi iudicio, nisi evidenter constaret esse irrationabile & remunerari. Tamen nullum est ius, quod soli Episcopo hoc iudicium reserueret: & ideo generaliter hoc relinquitur iudicio prudentis & docti viri, sicut in aliis moralibus rebus.

**D**ubitari ergo potest, an etas iuuentutis sit per se sufficiens causa ad excusandum, sicutem quandiu illa durat: nam de hoc nihil definiunt iura in speciali, quia iuuentus durat post annos pubertatis: iura autem loquuntur solum de impuberibus, & ideo arbitrio Doctorum id relinquitur. Inter quos Angelus verb. *Excommunicatio*, 50. nu. 56. putat illud esse impedimentum sufficiens, citatque Abbatem: sed Panormit. de muliere iuueni loquitur, non de quouis iuueni. Et ideo Nauarrus ca. 27. nu. 87. dicit sententiam Angelii neque esse Panormitanum: neque vlo iure probari: vnde ipse videtur oppositum sentire, Angelus tamen motus videtur ex dictis generalibus verbis iurium, sub sumendo prudens iudicium, quod itineratio iuuenis periculosa est, non tam corpori, quam anima, & moribus: & ideo videtur sufficiens excusare, quia non minus est morale impedimentum, quam naturale. Quod quidem satis probabile est, considerando ea quæ frequenter accidunt: non est tamen adeo insallibile, quin oportet in particulari considerare personæ conditionem & modum agendi iter, & similia ut possit prudenter indicari an vere intercedat tale periculum, necne: nam si interterit erit impedimentum sufficiens: non vero alias.

Et ad hunc modum iudicandum est de similibus.

## Quarta de impedimento canonico quid sit.

**A**liud caput excusationis in predictis iuribus dicuntur esse canonicum impedimentum Romanum ad eundem. De quo quid sit, non immerito interrogari potest: nam Glossa ibi nullam expositionem afferit, Panormitanus vero in cap. *Quod de his*, solum dicit, idem esse quod impedimentum legitimum. Itaque nomine impedimentum canonici non est hic intelligendum aliquod impedimentum per canones introductum seu impositum: quo modo irregularitas, vel suspicio dicuntur impedimentum canonicum ad ministrandum, vel ad suscipiendum ordines: nihil enim huiusmodi excogitari potest in praesenti materia, ut se constat. Dicitur ergo impedimentum canonicum, id est per canones approbatum, vel generalius interpretando omnes impedimentum legitimum, & ratione consentaneum.

Arque ita quando in illo cap. *Quamuis*, dicitur, *Impotencia corporis aut alio impedimento canonico*, hoc poteris verbum solum addit illa impedimenta, quæ non consistunt in corporis debilitate aut defectu, sed in quacunque alia causa rationabili, ut est subuenire parenti grauier indigenti, alere vxorem, vel filios: exercere aliquod munus publicum, ad quod ex officio tenetur, quodque sine graui detimento, vel communi, vel priuato deferere non potest, & similia.

## Quinta de iuriis beneficio.

**V**ltimo additur in dicto cap. *Quamuis*, aliud caput excusationis, quod appellatur *iurius beneficium*, vel nisi iurius (inquit) *beneficio à labore huiusmodi in praesenti*. **C**ontra dictum videatur propter quasdam personas, quæ absque speciali impedimento eundi Romam in iure excusantur. Quod fieri solet propter alteram ex duabus causis. Prior est quando perclusio ex modo quo sit, excusabilis est, & digna veniam, qualis existimari potest perclusio facta ab imputere, vel ex supra dictis constat. Similis est illa, de qua est sermo in cap. *Si vero*, i. de Sent. excommunic. Vbi Ostiarius, Merinus, aut executor, qui prætexu exercendi officium suum, clericum percutit, ab Episcopo absoluī posse dicitur, nisi graue vulnus ei infixerit. Quod intelligitur, etiam *ex malignitate*, ut ibi dicitur, id faciat: nam si casu & bona fide turbam arcedo, clericum incaute se ingerentem percutiat, absolutione non indiget, quia censuram non incurrit, ut ibi etiam declaratur de quocunque officiali laico iurisdictionem exercente. Quid autem significatur in illo textu dictio illa, *malignatus*, obscurum est, & ideo varie exponitur, ut refert additio ad Abbatem ibi in principio. Potest enim significare, id est agens mala intentione, sive ex ira, sive ex odio, sive ex passione, sive ex malitia: omnia enim hæc cadunt sub significacionem verbi *malignatus*. Tamen non viderit verisimile, ut ibi Innocentius aduerterit, ut percutientibus clericum omnibus his modis voluerit Pontifex tale præiugium concedere, quia qui ex odio vel malitia, & deliberata intentione id faciunt, non merentur faciliorem veniam: neque excutabiles sunt, propterea quod prætextu sui officij id faciant, nam hoc potius agrauat delictum. Et ideo verisimilius intelligitur, dum exercendo officium ad iracundiam prouocatus, modum excedit, voluntarieque, & videntio, clericum percutit: tunc enim aliquam excusationem habet. Et hunc in sensu magis inclinat Innocentius, Cardinalis, & alij quos sequi etiam videtur Nauarrus capit. vigesimo septimum, numero 91. Vbi recte etiam extendit hunc fauorem ad leuem & mediocrem iuriam, quia solum excipitur grauius. Item, quia ad alias nulla ibi fieret specialis concessio, quia à censura contracta per iniuriam leuem clericu factam semper

*Iurius beneficium quid sit*

*verbum malignatus quid significat in dicto*

*Quamuis*

*Innocent. Cardinal. Nauarr.*

semper potest absoluere Episcopos, iuxta capitulum, Peruenit, de Sententia excommunicationis, ut ibi notat Abbas.

70 Addic vero Nauarrus capitulo vigesimo septimo, numero sexagesimo octavo, ministros iustitiae etiam leuiter percusserint, remittendos esse ad Summum Pontificem, nec posse ab alio absolvi. In quo videtur limitare generali concessione dicti cap. Pernit. Eam tamen limitationem nullo iure probat, sed sola auctoritate Abbatis, & Stephani, que ad limitandam generali textus concessionem non sufficit. Et ideo Panormit. in ca. Si vero. i. de Sent. excom. n. 3, formaliter locutus est, non quidem adhibens exceptionem, sed dicens, officiale laicum iniiciem manu in clericum in titulo officij sui B in quolliu casu posse ab Episcopo absolvi, quia eius delictum nunquam est leue, cum non solum inferat iniuriam, sed usurpet iuriam iurisdictionem in clericum. Ex ita explicata haec sententia fundari potest in illo cap. Si vero, vbi Ostiarius percutiens odio, non titulo iurisdictionis, sed incaute & culpabiliter absoluendus dicitur ab Episcopo, si leuis aut modicata percutio, non vero si grauis. At vero de officiali qui tunc iurisdicti percutit, simpliciter subiungitur statim, non esse absoluendum, sed remittendum ad Pontificem: ergo intelligitur etiam de percutione non graui: nam quod alteri conceditur, huic negatur: quia licet percutio videatur leuis, iniuria tamen clericalis status est graui. Et hoc modo dixit opusme Caietan. Iupra hanc percutiensem semper fieri grauem ex tali circuicitate personæ iudicantis, scilicet, quia cum sit laicus officialis, aut autoritatiue percutit clericam.

71 Præterea haec etiam spectat exceptio clericorum sicuti cohabitantium in Collegio, nam sive in unicem percutiunt, dummodo percutio non sit enormis, non coguntur adire Pontificem, sed a suo Episcopo absolu possunt, vt habetur in c. Quoniam, de Vita & honeste cleric. Illud enim priuilegium non conceditur omnibus clericis sive in unicem percutientibus, vt constat ex eodem capite, sed illis specialiter, qui coniuncti, & socialem vitam agunt, quia enim inter eos facile accidere potest huiusmodi excessus: opereris ut modus obtinendi veniam facilius sit. Et ob eandem causam sime priuilegium conceditur religiosis, & canonici regularibus, nam in simili casu ab solui possunt a suo Prælato iuxta c. Monachi, de Sent. excom. Vbi additur. Quocumque modo lese in claustris percussent, vbi nullam facere distinctionem videatur inter percutiensem grauem, aut leuem, non particula, Quocumque modo, omnem comprehendere videtur, vt in hoc maior favor sit religiosis, quia secularibus clericis. Solum additur ibi limitatio, Si discrecio Abbatis non sufficit ad eorum correctionem, est prouidentia Episcopi Diocesani adhibenda.

72 Nihilominus tamen Gloss. & Doctores in eo cap. Monachi, limitant verb. illud, Quocumque modo, dummodo non sit percutio enormis: quia hic casus in hac materia semper intelligitur iure ipso exceptus, ut dixit Gloss. in dict. ca. Quoniam, de Vita & honeste cleric. & Abbas in dict. cap. Monachi, & latius in c. Cum illorum, de Sent. excom. In quo textu dicta generalis limitatio fundari solet, quia ibi dicitur, Nisi excessus illorum existent diffisili & enormis, vi potest ad mutationem membrorum, vel ad effusione sanguinis est proficere. Sed non videtur per haec verba limitari concessio facta in dict. c. Monachi, quia ibi, vt Gloss. notat verb. talibus. Pontifex non loquitur de religiosis se in unicem percutientibus, sed de illo, qui ante religionis ingressum, clericum percutit: & post suscepit habitum religionis, huiusmodi confitetur delictum, & absolucionem petat: nam ille antea non poterat absoluiri ab Abbate, nec ex vi illius c. Monachi, neque alterius antiquioris iuris, sed hoc ei conceditur in dict. cap. Cum illorum, eum illa limitatione & exce-

ptione enormous percutiensem. Non est ergo haec exceptio extendenda ad limitandum fauorem concessum religiosis in dict. cap. Monachi: tum quia causa illud, Cum illorum, non est editum ad coartandum, sed potius ad extendendum fauorem, vt patet ex illis verbis. Nos autem in religioni fauorem, vt euangeli materia subtrahatur, maiorem eis gratiam exhibere volentes, & eum quia limitatio ibi adiungitur respectu concessionis ibi factæ: ergo non est extendenda ad aliam prius factam in cap. Monachi, quia haec limitatio spectat ad materiam odiofam, & ideo amplianda non est. Maxime cum maior fauor fieri potuerit, vel etiam debuerit, religiosi sibi in eo statu constitutis, & quasi ex nimia familiaritate, quæ inter dum contemptum generat, se percutientibus, quam illicis qui ante ingressum religionis sic delinquunt.

73 Si autem ex iure illa limitatio adeo vniuersaliter non colligitur, non videtur admittenda: cum verba illius cap. Monachi, valde generalia sint: & fauorem religionis concineant qui ampliandis potius est, quam restringendis. Item quia posteriora verba citata ex dict. cap. Monachi, videntur addita proper hos casus enormes, in quibus absolucioni committitur Episcopo (nam hic videtur esse planus sensus illorum verborum) ergo nulla percutio religiosorum inter se manet Summo Pontifici reseruata. Nihilominus tamen limitatio illa expresa habetur in cap. Canonica, de Sent. excom. vbi integræ & ad literam reserunt constitutio dict. ca. Monachi, & in fine eius adduntur haec verba, Nisi excessus diffisili fuerit & enormous, proper quem merito ad Ecclesiam Romanam sit recursus habendus. Vnde videtur Honorius III. vel illum limitacionem adiungere priori constitutioni Alex. III. aut indicare illam limitacionem sub intelligentiam semper esse in huiusmodi concessione, quāmuis non exprimatur. Quia est communis sent. Canonistarum, quam Nauarr. etiam simpliciter, & fine alia probatione ponit: & proper texum illum ab illa discedendum non censeo.

74 Notanda vero sunt nonnulla ad maiorem declarationem illius ca. & fauorem. Primum est circa verbum illud, Si percutiunt, notanter enim additum est, quia si religiosi percutiatur seculari clericum, non gaudet illo fauore, vt patet ex vi dictorum verborum: & ideo ad Sedem Apostolicam remittendus est, vt expresso declaratur in dict. c. Cum illorum. Postea vero concessum est, vt in eo casu possit religiosus ab Episcopo absoluiri, Religiosi, de Sent. excom. & cum limitatione, vt solum in eo casu absoluiri possit, in quo clericus secularis, si aliquem clericum seculari percutiatur, possit absoluiri, scilicet quando percutio est leuis, vt ibi notat Gloss. ex cap. Peruenit, extra eod. Et ideo non extenditur illud priuilegium ad percutiensem Episcopi tum proper e-normitatem, tum quia Episcopus non venit sub absoluere clerici appellatione, in his quæ in illius, vel totius cleri fauorem non redundant.

Rufus si unus religiosus alium alterius religiosi percutiat, non etiam gaudet dicto fauore. dict. c. Monachi, quia nec verba eius illi accommodantur: nam reliatum illud reciprocum, Se, & verbum illud, In iustitia, ac denique verbum illud, Sui Abbatis, satis declarant sermonem esse de religiosis eiusdem monasterij, vel religionis communem superiori habentibus. Neque etiam ratio, quæ inter hos militat, habet locum in aliis, quæ et familiaritas multa, & quedam facilitas quæ ex hoc nascitur: quare in huiusmodi causa adiungendus est. Summus Pontifex, persistendo precise in concessione illius cap. Monachi, men ab illis. Tamen in dict. c. Cum illorum, conceditur vt quando monachus viiis claustris percutit monachum alterius, absoluiri possit ab Abbate illius monachi, qui iniuriam passus est. Quod videtur intelligendum, siue illa monasteria sint diuersorum ordinum: siue eiusdem, sufficitque vt percutiens & percutiensus diuersos

Clerici  
eiusdem  
Collegi  
inuicem &  
normis per  
eiusmodi  
quo possit  
absoluiri  
Ca. Quo-  
niam, de Vita  
& honeste

Cap. Mona-  
chi de Sent.  
excom.

Monachi  
intra clau-  
stra se inu-  
cere percu-  
tentes an-  
possunt a suo  
Abbate ab-  
solui.

diversos habeant Abbates, seu superiores: quamvis si habeant aliquem prælatum communem, vt est Provincialis, vel generalis, ab eo etiam possit dari absolutionis, quia ille habet maiorem iurisdictionem in subditum, quam immediatus superior: & ideo a fortiori comprehenditur sub nomine Abbatis, seu superioris, quouis nomine vocetur: non enim est vis facienda sub nomine Abbatis, sed in re, quæ per illud significari videtur, scilicet spiritualis pater vel Pastor talis religiosi. Quod etiam notauit Gloss. in dict. c. *Cum illorum, verb. Abbatem.*

76 Secundo notanda est illa particula, *In clauſtro*, que vox quia significare solet non totum monasterium, sed quantum partem eius magis publicam, videri potest concessio illa restringenda ad percuSSIONem in illa parte monasterij facta. Sed revera non ita est, quia vel clauſtrum non in ea significatione accipitur, sed pro toto monasterio, sumpta parte pro ratio, vel etiam sumatur pro illa parte, non est dictio restringens, sed amplians, vt Panormita. notauit: nā clauſtrum inter religiosos maiori quadam obſeruatiā custoditur. Et ideo si percuſio etiā in illo facta, Abbati cōmittitur: a fortiori facta in quacūque monasterij parte. Imo etiā fiat extra totū monasterium, vel in quoquis alio loco: quia ratio illius concessio non est locus, nec pender a circumſtātio- nī sed ex communi vita religiosorum.

77 Tertio aduerendum est contingere posse vt religiosus suum Abbatem percutiat, vel eō uero Abbatem suum subditum vltra mensuram debitæ correptionis, & contra hunc canonem. Et tunc dubitari potest an ille casus sub hac concessione comprehendatur. Nam si inspicimus generalem significacionem vocis, videtur comprehendi: nam Abbas monachus est. Necessest etiam securio fere est eadē. Ita contrarium vero est, quia ibi dicitur, si Monachus percuſeris posse abſolui ab Abbatē: videntur ergo monachi conditūri ab Abbatē. & sermonem esse de percuſione inferiorum inter se, non respectu superioris. Item si Abbas est percuſiens videtur hoc necessarium: quia nō potest ipse abſoluere ſe ipsum, neque ei conceditur vt alteri vices suas committat, in ordine ad ſe ipsum, & in re pertinente ad forum contentioſum. Si vero ipſe fuit percuſus, non expedit vt in propria cauſa ipſe ſit iudex. In hoc puncto dicendum primo est, percuſione quæ Abbati proprio fit, non comprehendit ſub hac concessione propter enormitatem. Nam in dict. cap. *Cum illorum*, declaratur enormis, & ex ca. *Canonica*, conſtat enormē percuſionem non comprehendit ſub his priuilegiis. Dubitari autem potest, an idem ſit dicendum de percuſione alterius Abbatis non proprii. Respondeatur hoc pēdere ex alia quæſtione, an illa percuſio enormis fit, quam inſtra attingemus. Igitur ſiſit enormis, idem dicendum est, quando autem talis non fuerit, videtur abſolutio ad ipsum Abbatē percuſum pertinere, iuxta cap. *Cum illorum*. Sed ne ille ſit iudex in propria cauſa melius videtur, vt pertineat ad Episcopum, iuxta ea quæ ſtatim dicemus.

78 Secundo dicendum est, Abbatem percutientem subditum ſuum, à Superiori ſuo regulari, ſi illū habeat, ſin minus ab Episcopo abſolui poſſe. Prior pars cōſtat, quia illa percuſio deſe nō est enormis, & ideo ex ea capit. nō est ſemper reſeruata Pape: aliud vero talis Abbas ita comparatur ad Prælatum ſuū ſicut eius ſubdit ad ipsum. Posterior pars probatur ex dict. c. *Monach.*, ibi, *Quod si diſcretio Abbatis non ſufficiat, ab Episcopo ſi adhibenda corretio.* Tunc enim maxime non videtur ſufficere talis Abbatis diſcretio, vt optime declarat ratio dubitadi prius proposita, quia non est ipſe conueniens iudex in cauſa ſua: ergo per Episcopum est abſoluendus. Quod ſi contingat religiosum percuſum non esse ſubditum Abbatis percutientis: tunc talis Abbas à Prælato religiosi percuſi abſoluendus eſt, iuxta cap. *Cum illorum, verb. Abbatem.*

79 A rum. Hac autem ſecundum ius commune procedūt, aliud vero eft ſecundum ſpecialia priuilegia, maxi- me Mendicantium, de quibus alibi dicemus.

Quarto obſeruari potest aliud genus gratia ſeu priuilegi, quod in iure conceditur circa hoc nego- 80 Personam & potestia linquentis. De quo extat c. *Mulieres de Sent. excom.* ibi dicitur, de his qui magnæ ſunt potentia, & ita delicati quod laborem veniendi ad ſedem Apoſtolicam nequeunt ſuſtinere, conſulendam eſſe Apoſtolicam ſedem, & de statu perſonæ, & veritate ne- excom.

B ter vt abſolui poſſit ab Episcopo: ſed quod non te- neantur petere abſolutionem à Summo Pontifice, Romam cundo: ſed ſolum conſulēre Pontificem. Ait autem Glossa ibi, pertinere ad Episcopiam arbitriū iudicare, an perſona ſit talis conditionis, necne: ſed hoc in textu nō habetur: neq; exiſtimo elle neceſſarium, quidquid etiam Nauarr. dicat, potest enim id per evidenter rei conſtar: & quando fuit rea- liquo modo dubia, iudicium viri prudentis in hu- iuſmodi rebus ſemper ſatis eft, quando ſpeciali iure non reſeruatur Superiori: in hoc autem iure non comiſſititur Episcopo, vt iudicet an perſonam ma- gna potestia vel delicata: ſed ſuppoſita conditione talis perſonæ, reſpondetur quid agendum ſit, nimirum conſulendam eſſe Pontificem: Nec requiri- ſur ut plementum Episcopis conſulat, ſed ipſe qui abſolu- tione indiget, conſulere potest quacumque via vo- luerit, aut potuerit.

Dubitat, præterea Glossa ibi, an interim dum cō- ſulit Pontifex, poſſit perſona illa abſoluere ſub iura- toria cautione de conſuſione Pontifice, & parendo poſſit: neq; habi- mandatis eius. Et reſpondet poſſe propter pericu- lorum sub iu- lorum moræ. Sed hæc reſponſo videtur eſſe contra textum, vbi dicitur prius elle negotium intimandum Pontifici: non eft ergo prius abſolutio conce- denda. Quod reſte ibi Panormi, notauit, & ſequi- tū: Felin. & alii. Et ſignificat eadem Glossa ſtatim, di- cens: ſi non ſit periculum, non eſſe abſolutionem dandam ante conſultationem Pontificis: quod in- telligendum eft de periculo mortis aut alii cuius gra- uis damni: quando autem hoc periculum timetur, licetum quidem eft abſoluere, non ex ſpeciali priuilegio huius canonis, ſed ex generali lege, modo Latinum declarando.

Hac enim occaſione duo poſſunt hoc loco inter- rogari. Vnum eft cur periculum quod eft in diſcur- na mora, non ſufficiat in quaenq; perſona, vt ſub iuratoria cautione abſolui poſſit, nam ex dilatatione poſſit: neq; habi- peneſtia periculum imminet anima, vt dicitur in c. vlt. de Penit. & remis. & ſummi poſſet ex ca. *Sacra*, iuxta Glos. de Sent. excom. ſed ob vitandum pericu- lum anima, concedi poſſet & debet abſolutio cum illa cautione multo magis quam propter vitandum periculum corporis: ergo ſufficit periculum moræ ad præmittendam abſolutionem. Altera in- terrogatio eft, quod nam priuilegium illis perſonis potentibus delicatis in illo textu concedatur: nā ſi abſt. ſpeciali mandato Pontificis eis nō eft abſolu- tio concedēda, quilibet de populo poſſet in ſimili facio conſulere Pontificem, & ab eo poſtulare man- datum vel facultatem ut ab alio corrigi, & abſolui poſſit iuxta eiusdem Pontificis arbitrium.

Prior interrogatio generalis eft de omnibus caſi- bus Pontifici referuatis, & ita à nobis tractata eft ſu- 83 Prior interrogatio periculum in materia de Penitentia. Vnde in pre- rogatione fit ſatis. concedita, quilibet de populo poſſet in ſimili facio conſulere Pontificem, & ab eo poſtulare man- datum vel facultatem ut ab alio corrigi, & abſolui poſſit iuxta eiusdem Pontificis arbitrium.

Ille esse sufficientem causam, ut absolutio dicto modo concedi possit propter rationem factam, quæ in eo casu maxime vrget. Et confirmari potest: nam in aliquibus casibus hoc videtur iure prouisum, ob hanc enim rationem concedunt iura supra dicta, ut ægrotantes absolvi possint, etiam si ægritudo non sit periculosa, sed morosa tantum, ut Doctores omnino exponunt, & etiudens, quia ægritudinis causa distincte conceditur præter periculum mortis, sed eadem iura subiungunt generalem absoluendi facultatem propter similitudinem impedimenta: ergo, quæcumque ex causa moralis & extraordinaria moratur, scilicet propter longum ac periculosum iter, vel propter necessaria negotia prius peragenda vel quid simile, poterit absolutio concedi. At vero quando mora non est notabilis, sed ordinaria, non censetur esse morale periculum animæ: & si aliquod est, illud fuit præsumum a resuante censuram, & permisum ob rigorem disciplinæ, & maiora mala vitanda. Quando autem mora cessenda sit notabilis arbitrio prudentis relinquitur.

84 Posteriori interrogacione respondeatur.

Ad alteram interrogationem respondeatur, his personis per illud decretum solum concedi, ut secundum communem & ordinarium ius non sint coegeri & personaliter adire Summum Pontificem: sed a suo Episcopo sine absoluenda: quanquam excepta prius fit forma a Summo Pontifice. Alia vero inferiores, & robustiores personæ iure communiter adire Pontificem: & quanvis possint ab eo specialiter indutum postulare & obtinere, illud tamen erit per modum specialis dispensationis; ad quam necessaria erit aliqua alia pecuniaris causa, quæ in prædictis personis non requiritur: sed sufficit carum status, seu conditio.

85 Qui ob circunstantias personæ ab alio quam Pontifice absolvitur, non manet cum obligatione presentandi Pape.

Quinto est circa prædictos casus aduertendum, feri in omnibus illis concedi hunc fauorem absolute & absque villa obligatione comparandi apud Pontificem Summum. Quia, cum hac concessio non fundetur in impedimentoo, sed sit indulgentia ob aliquas circumstantias personæ, non fit sub conditione comparandi, sed simpliciter. Quod secus est quando concessio fit ratione impedimenti, si temporale illud sit: nam, si perpetuum, eadem est de illo ratio, eo quod iam non habet locum conditio. Que omnia patens verbis significantur in c. Quamvis, de Sent. excom. vbi sic dicitur, Ceterum quibusdam prepredicitorum, videlicet qui temporali impedimentoo laborant, exceptis pueris sub debito iuramento confusis innangi, vel impedimentoo cessante ad Apostolicam Sedem accedant. &c. vbi additur, temporali, ad excludendum perpetuum, cuius cessatio expectari non potest. Exceptio autem illa, quæ de pueris fit, si in rigore loquamur, non est exceptio ab illa generali regula de impedimentoo temporali, quia illa concessio non fit pueris, eo quod propter imbecillitatem atque impediti sunt ne Romam adire possint, quod impedimentum perpetuum non est, sed fit præcipue propter imperfectionem puerilis actus, in deliberatione, & perfectio rationis vnu. Et ideo licet postea impedimentum cesset, non cessat concessio, nam imponitur illis obligatio comparandi. Atque eadem est ratio de omnibus, quibus hic fauor conceditur, non ob impedimentum, sed ob speciali rationem actus, seu persona.

86 Servus ab aliquo ab superiori. Pontifice, si manutinet, teneat, teneat, teneat, teneat.

Vnde colligitur differentia inter puerum & seruum, nam puer non tenetur comparare, etiam transacta pueritia: seruus autem, licet excusetur a comparando quamdiu seruus est, iuxta c. Muliæ, de Sentent. excom. prout declaratur in c. Relatum, eodem sit, tamè, si manutinetur, vel simpliciter, vel quoad illum actum, puta, quia dominus consentit profectioni eius, tenebitur comparare, quia si tollitur impedimentum, in quo solo illa excusatio fundabatur. Quapropter, si dominus refutat profectioni serui, poterit quidem absoluiri, non tamen siæ iu-

ramento de comparendo, & obediendo mandatis Pontificis, cessante impedimentoo. Censetur autem dominus rationabiliter repugnare, per se loquendo, quoties graue patietur incommodum ex absentiæ serui sine culpa sua, ut dicitur in dict. c. Relatum, Iudicandum autem est pati graue incommodum, quoties nimis est ab Apostolica Sede remorosus, videlicet dicitur. Vnde, si prope esset, & breui tempore posset negotium expedire: & nullum aliud timeretur incommodum, præter illorum dierum absentiæ, non posset seruus rationabiliter impediri a domino, quoniam ad Sedem Apostolicam absoluendus accederet: nisi fortasse malitiose & in fraudem domini seruus clericum percussisset, vt se ab obsequio domini liberaret: quia tunc nunquam est ei facultas concedenda, vt in eod. c. cœetur. Dixi autem, per se loquendo, quia si delictum sit enorme, & scandalum seu prauum exemplum cum aliorum periculi timeatur, tunc etiam cum gravi detimento domini ad Sedem Apostolicam remittendus est, vt in eodem ca. Relatum, statuitur, quia propter vitandum scandalum, parvum pendendum est temporale incommodum, seu grauamen domini. Dux autem conditiones ibi coniunguntur, simulque requiruntur, & diuini non sufficiunt: nam si delictum non sit enorme, vel scandalum moraliter non timetur, vel non cœetur adeo graue, ut non posset alii modis tolli, noluit Pontifex omnino illud sibi resuare in graue documentum alterius, vt contra Panormit. & alios recte intellexerunt Angelus, Excommissatio, 5. n. 54 Sylvest. Absolutio, 4. n. 9. in fine Nauar. Sylvest. Nauar. c. 27. n. 88.

87 Similis differentia notari potest inter puerum impuberem, & filium familias quatenus talis est: nam ille vt diximus, simpliciter absoluiri potest: filius autem familias, qui post puberitatem tale delictum commisit, licet absoluiri possit per dictum c. Muliæ, non tamen sine obligatione & iuramento comparandi, quia impedimentum illud non est compendi perpetuum: & ideo, si emanciperetur, vel quacumque alia ratione fiat sui iuris, aut, si pater consenserit perfectione, tenebitur comparare, vt Panormit, Sylvest. Nauar. & alii docent.

Percusso quando dicenda leuis, mediocris, aut gravis seu enormous.

88 Vltimo, quoniam citata iura sepe distinguunt inter delictum leue, mediocris, & graue seu enormous, notare oportet & exponere quando vnumquodque eorum tale sit. Sed quia hoc arbitrio boni viri ponderandum est atque existimandum, ideo breviter dicendum est. Omnia hæc tria membra requiri percusso sufficientem ad peccatum mortale, quia alias non sufficeret ad incurrandam excommunicationem. Vnde non luntur hic percusso leuis absolute, seu eo modo quo venialis culpa, leuis dicitur: sed respectu, comparatione maiorum lectionis intra latitudinem earum, quæ mortalem malitiam continent. Præterea de enormi percusione nonnulla exempla habemus in iure capit. Cum illorum, de Sentent. excomuni, vbi significatur ex duplice capite posse esse percusso enormous: primò ex quantitate documenti, de quo duo exempla ponuntur, scilicet, Si ad mutilationem membra, vel effusionem sanguinis est proclissum, In quibus aduerto primo ibi non fieri mortem occisionis, vel quia ex se nota est enormitas, & a fortiori significatur, vel certe quia ille plus est quam percusso, cum sit quædam totius rei destrucción. Deinde aduerto mutilationis exemplum simpliciter & sine restrictione esse positum, ideoque etiam si fit minimi membra, dummodo totum absindatur, ad enormem percussoem sufficit. Vnde Glossa ibi verb. Mutilationem, dicit non esse distinguendum inter membrum & membrum: citat'g ca. 2. de cler. excom. mini.

mini. &c. *Expositi*, de Corp. vitiat. quæ iura non A  
admodum probant, quia membra de quibus fit  
mentio ibi, statis principalia sunt: sufficit tamen ab-  
soluta illius textus locutio, ut dixi. Addit vero Na-  
uar. non solum mutilationem, qua membrum scin-  
ditur, sed etiam illam, qua inutile vel quasi inutile  
ad munus suum redditur, enormem lœsiōnem re-  
putari: quod verum existimo, quia moraliter per-  
inde est.

enormis censetur. Et ideo in cap. Si quis deinceps, 17. quæst. 4. præter excommunicationem, omnibus suis priuandus dicitur, qui tale delictum committit.

etatem personam moriorantem non reputetur enormis. Etenim circa Deum ipsum quādam offenditio in suo ordine leues sunt, quae dicuntur *venialia peccata*: immo inter mortalia non omnia reputantur enormia: quid ergo mirum quod respectu humanae personae in tali dignitate constituite inueniri possit iniuria adeo diminuta ex aliis circumstantiis, ut simpliciter non possit enormis estimari? Sunt ergo omnia pensanda, scilicet conditio personae offenditio (qua non parum aggrauata, vel minuit actum) quantitas, modus, occasio actionis, locus, & tempus, & similia, ut integrum iudicium de facti enormitate reddi possit. Quia vero in huiusmodi iniuriis praincipia conditio aggrauans est dignitas personae offenditio, & illa sola sufficit ad constituendum enorme delictum, si in reliquis sit sufficiens proportiona, ideo circumstantia haec cum illis exemplis specialiter in illo textu designantur. Atque hinc etiam videtur, ut haec causa enormitatis delicti sic declarata, non solum locū habeat in illis utobus generalibus personarum, pro ut a nobis expōta sunt; sed etiam in aliis personis ecclesiasticis in dignitate constitutis, si cætera cum proportione obseruentur. Vnde constat sub Episcopis comprehendit *Cardinales* licet non sint specialiter consecrati. Episcopus etiam electus, & confirmatus maxime respectu subditori: iam enim iurisdictionem habet, quod secus est de tantum electo, licet non parum ad dignitatem personae conferat: dealis vero in inferioribus *Prælatis* sicut ut de Abbatibus iudicandum est.

Ex his autem quæ de percussione énormi in iure explicata inuenimus, arbitrandum est de mediocri, & leui percussione. Nam vt Aristoreles dixit: supremum in vnoquaque generi est mensura cætero-

premium in vinculoque generi et mensura cæterorum. Enormis ergo lesio erit mensura aliarum: nam omnis illa, quæ dictas circumstantias non habuerit, non erit enormis. Quod si multum ab eis distinguitur: si autem parum, medicis exsistim: ius

rit, leuis: si autem parum, mediocris exsultabitur.  
Addit præterea Nauarrus verbâ cuiusdam Extra-  
iuagant: quæ incipit: *Perledus*, quibus hoc amplius de-  
claratur. Veruntamen & Extrauagans illa autoreta-

tem non habet; nam incerti autoris est; & in iure non continetur: & nihil amplius in ea dicitur, quam ex dictis habeatur, nam tandem cocludit hoc committerendum esse prudentis arbitrio: hoc enim ne-

mittendum est prudenter arbitrio. non enim necessario dicendum est, quoties lassio ex se & absolute considerata non habet enormitatem, nisi ex aliis circumstantiis insurgat: & ideo omnes prudenter pensande. Et multum res ferrari animaduertere, an fa-

penitentia. Et multum referat anima querere, an ratio  
eta fuerit cum graui scando: nam illud moraliter  
loquendo, est magnum signum enormis percessio-  
niis, & sacrilegij, vt ex d. c. *Cum illorum*, colligitur.

Denique prudens hoc arbitrium de quantitate percusionis iuris interpretes communiter dicunt commissum esse Episcopo, vel iudici: quod censeo verum in foro exteriori, & vt declarat illa authen-

tice fiat: in interiori autem fieri potest a viro prudente, & docto, nam hoc magis penderet ex prudenter & doctrina, quam ex iurisdictione. Et iuxta illam declarationem potest quilibet confessarius iu-

iam declarationem potest quilibet concharacta-  
dicum ferre in illo foro: imo ei proprio commis-  
sum est hoc iudicium in tali foro, quatenus  
clauem scientię habere debet, atque ea  
iusti vbi necessarium fue-

vti vbi necellarium fuet-  
rit.

Hh SE-

Digitized by srujanika@gmail.com

Digitized by srujanika@gmail.com

1. *What is the primary purpose of the study?*

## SECTIO II.

De excommunicationibus ipso iure lati, & reservatis  
iis Papæ in antiquioribus libris  
Decretalium. 1

Prima ex-  
commun.  
excapit.  
Quarenti,  
de offi. de-  
leg.  
Nawarr.

**P**rima harum excommunicationum assertur à Navarro ex cap. *Quarenti*, de Offic. delegat. vbi excommunicatio lata à Delegato Papæ in eum, qui rei iudicata parere contemnit, post annum transactum manet Papæ referuata. Sed illa non est censura à iure, sed ab homine; ferri enim supponitur à iudice delegato, neque illa est propria referuatio, sed cessatio iurisdictionis, seu officij. Statuit enim ibi Pontifex, ut suus Delegatus post latam sententiam posfit per annum iurisdictionem exercere in ordine ad sententia executionem. & inde fit, ut intra illum annum posfit à censura à se imposita absoluere, non vero ultra illum, quia iam non est index: ideoque iurisdictionis solum manet in delegatus, qui fuit Summus Pontifex.

<sup>2</sup> Secunda excommunicatio affertur ab eodem  
Nauarioru ex cap. *Ad falsariorum*, de criminis falsi, vbi  
fertur censura excommunicationis in falsariis literarum Pontificalium. Veruntamen illa censura  
prout in illo cap. fertur, non est Summo Pontifici  
referuata: prout vero in Bulla *Cœnæ Domini* referuata est, superius est à nobis exposita. cum dicto cap.  
*Ad falsariorum*. Et quod degradationem, que ibi  
propter hoc crimen fieri præcipitur, infra suo loco  
declarabitur.

3  
3. ex cap. Dura de crim. falsi. **S. Adjacentes.** Sed illo loco non fertur excommunicationis iure sed præcipiter promulgarab Episcopis contra eos, qui litteras falsas Apostolicas habentes, intra viginti dies eas non destruunt, aut relinquent. **Quam excommunicationem tales persona non incurvant, donec promulgetur: postquam autem contracta est, Papæ referuata manet.** Imo indicat Panormitanus ibidem, 9. necessarium esse, ut iudex specifice ferat excommunicationem contra talem perlonam habentem falsas litteras. **Sed, licet hoc possit esse necessarium ad alios effectus: tamen ad incurrandam talēm excommunicationem non requiritur: sed satis est quod sententia generalis feratur in omnibus, quia tales litteras habuerint, & intra viginti dies illas non abdicauerint.** Quod adeo est expressum in illo textu, ut non potuerit Panormitanus contrarium sentire, sed, cum aut necessarium esse specifice ferri excommunicationem contra talem, intelligit ratione delecti, non ratione persona, id est contra sic delinquentem, non vero contra Petrum, vel Paulum non ministrum. Postquam vero excommunicationis iure lata est, si contrahatur, eius absolutio manet Papæ referuata. Atque ita referuatio potius lata est ipso iure, quam excommunicationis, quod non est singulare in hoc casu.

*Excommunicatio contra sacrilegos rerum Ecclesie  
fures declaratur.*

<sup>4</sup> **S**imilis modus excommunicationis, & referua-  
Ca Conque-  
stis, de sent. excō-  
stis, de sent. excō-  
municatis, & non absolu-  
excom.  
Incurritur  
Incurritur  
excommun-  
kac.  
**S**tionis inuenitur in cap. Conques. de sent. excō-  
municatis, vhi p̄cipit Pontifex quosdam sacri-  
legos denunciarī excommunicatos, & non absolu-  
tis. Donec cum literis fuerum Pratorum veritatem conti-  
nentibus Apostolico se conspectui presentent. Circa quem  
textum nonnulla declaranda occurunt. Primum  
est, an illa excommunicatio ipso iure incurritur.  
Et ratio dubitabit est, quia in eo texu dicitur: Eos  
excommunicatos denunciat: aut enim verbum illud,

A *denuntiatis, in rigore est sumptum prout idem significat quod, publicatis: aut sumitur latius prout interdum dicitur de ipsa prolatione, vel promulgatione excommunicationis: si sumatur prior modo, supponit excommunicationem aliunde contractam ante illius decreti constitutionem, nam denunciare hoc modo non est excommunicare, ut constat ex cap. *Pastoralis*. §. *Verum.* de Appellat. nectalis pronunciatio vere profertur, nisi de iam excommunicato. Si autem verbum, denunciandi sumatur secundo modo, Pontifex non excommunicat, sed præcipit Prælato ut excommunicet: non ergo excommunicatione illa a iure lata est, sed ferenda ab homine.*

B **Circahoc Glossa ibi refert sententiam Hugonis,**  
hos sacrilegos non esse excommunicatos ipso iure,  
sed excommunicandos. **Nam in capit. vltimo de**  
**Furtis, quidam, qui calicem Ecclesie furatus fue-**  
**rat, si non est respersus infamia publica, post per-**  
**actam penitentiam congruam, & satisfactionem**  
**dicitur admittendus ad ordines, si alias fit idoneus,**  
**& nulla praequiritur absolutio a censura. Vbi sup-**  
**poni videtur, nullam excommunicationem incur-**  
**risse. & in cap. *Conquestus*, de Foro competent. dicitur**  
**in unafras rerum Ecclesie anathemati supponendos**  
**et donec satisfaciant: non ergo sunt iure**  
**anathematizati; ergo cum in dicto cap. *Con-***  
***questus*, præcipi Pontifex, vt hi sacrilegi excommuni-**  
**cationi denuncientur, recte intelligitur, id est excom-**  
**municentur publice & nomitati: non est enim hec**  
**significatio, & interpretatio ab illius verbi proprie-**  
**tate aliena. Potestque a simili confirmari ex cap. *Tua-***  
***nos*, de sent. excommunicationis, ibi, Ex quo sunt per**  
**sententiam publicati: quod significat, vt infra videbi-**  
**mus, id est, excommunicati & publicati, nam, qui**  
**per sententiam virumque fieri solet, & vltimum est**  
**publicatio, ideo illo vnicro verbo solet aliquando**  
**virumque comprehendi, præcipue quando per ius**  
**aliquid statuitur, quod vsq[ue] ad denunciationem non**  
**est habiturum esse cum, qualis est resuratio, de qua**  
**est questionis in dict. cap. *Conquestus*, & cap. *Tuanos*, vt**  
**dicitur.**

Quod si inquiratur, quo iure sit lata haec ex-  
communicatio, quidam dicunt, non ferri in illo  
capit. Conquiesci, sed supponi. Ita Nauarrius : non  
tamen assert aliud prius ius quo haec excommuni-  
cacio laetabit, cum tamen illud sit necessarium.  
Glossa vero ibi eandem opinionem indicans citat  
cap. *Canonica*, n. quæst. 3. & cap. *O. ones Ecclesiæ*,  
17. quæst. quarta, quæ, vel parum, vel nimis pro-  
bata videntur. Nam in priori verba sunt, *Ecclesiæ*  
rum Dei violatores *authoritate Dei*, & *iudicio* *spiritus a gremio sanctæ maria Ecclesiæ*, & *confortio* <sup>14. 21.</sup>

Hugo  
Archidiaconus  
5 Primaria  
6 Anna  
7 Glosa  
8 Cap. vnde  
9 fuit.  
10 Cap. Con-  
11 spatio, &  
12 For. cap.  
13 Cap. Tu-  
14 nos, de-  
15 excom.  
16 6 Verba  
17 fuit  
18 subi-  
19 quia  
20 conser-  
21 vata  
22 7 Quoniam  
23 excom-  
24 in facili-  
25 ges fuit  
26 feratur.  
1. Opini.  
2. Nauarr.  
3. Glosa.  
4. Cap. Capi-  
17-18

tius Christianitatis eliminamus. Quæ verba, aut probant omnes sacrilegos in Ecclesiam esse ipso iure excommunicatos: aut nihil probant, Vnde Hugo, & Archidiacon exponunt, ibi non ferri excommunicationem ipso iure, sed dari formam quæ excommunicandi sunt huiusmodi violatores, quando oportuerit. Alij, vt patet ex Glossa ibi, putant illud Concilium excommunicatae violatores quosdam Ecclesiarum, qui tunc temporis erant, quos Turcicata, & alij, fractores & spoliatores Ecclesiarum fuisse aiunt: sed non constat, quia canon ille non extat in Concilio Araucan, cui tribuitur: Cūque illud fuerit prouinciale, multo minus constat penam illam pro tota Ecclesia, & in perpetuum tulisse, aut eo sensu fuisse receptam.

Aliud vero cap. ita habet, *Omnis Ecclesia raptore, atque suorum facultatum alienatores à liminis fundam maris Ecclesia anathematis amus, &c.* Quæ verba sunt Lucij Papæ in Epist. decretali: & si excommunicationem continent ipso iure, vt præ se ferunt, non tantum fractores (vt gratias Glossa ibi exponit) sed omnes qui res Ecclesiarum rapiunt, vel alienant, comprehendit, nam verba generalia sunt: & ex ipsa Epistola constat sermonem esse de quocunque, qui res vel pecunias Ecclesiarum auferit, fraudat & rapit. Ibi auctem non habetur verbum, anathematizamus, sed participium anathematizatos, scilicet omnes huiusmodi raptores anathematizatos Apostolica auctoritate pellimus & damnamus. Quæ verba in idem redeunt, & in ingle significant excommunicationem latam, tamen, quia non est vsu recepta, possunt exponi, vt non censetur ipse Pontifex anathematizare, sed anathematizationem approbare si fiat, & declarare eos esse dignos tali pena. Et potest hæc expostio suaderi, tunc quia ibi Pontifex non condit leges, sed solum doctrinam tradit: tunc etiam quia ibi exten- dit illam doctrinam ad omnes consentientes: quos tamen nullus dicet esse excommunicatos.

Potest ergo dici, excommunicationem illam latam esse ipso iure à Iohanne Papa in cap. Quisquis, 17. quæst. 4, cuius verba sunt, *Si quis domum Dei violauerit, & aliquæ sine licencia illius statutis commissa esse dignetur, inde abstulerit, donec in conuentu ad monitus satisfaciat, sciat se communione esse priuatum.* Quæ forma verborum aperte continet censuram ipso iure latam: & videtur esse contra fractores, & raptore Ecclesiarum, propriissime enim dicitur violare Ecclesiam iuxta subiectam materiam, qui muros, vel foros eius infringit, vt eam violet; ergo hic textus videtur conuincere, propter tale crimen esse impositam ipso iure. Quod autem potest in dubium venire solum est, an verba illa, *Sciat se communione priuatum, contineat excommunicationem maiorem,* prout nunc est in vsu, vel aliquam minorem excommunicationem, seu separationem tantum ad vñ Eucharistia. Erratic dubio ritur ex ipso- met textu, nam subiungit, *Si vero post secundam, & tertiam, & tunc nonem coram Episcopo, atque facere decretaverit, sacrilegij pericolo ab omnibus obnoxius teneatur;* ita ut secundum Apostolum nemini fidelium misseatur: ergo prior illa excommunicatione non separabat eum à communione fidelium: ergo non erat excommunicatione maior. Deinde in versiculo sequente expresse est sermo de his, qui infringunt monasteria & loca Deo dicata, & Ecclesiæ, & deposita, vel alia qualibet inde abstrahunt: de quibus tamen subiungitur velut sacrilegi canonica sententia subiungitur: vbi videtur illa, canonica sententia, referri ad excommunicationem maiorem, de qua proxime sermō fuerat; & tamen solum iniungi præcipitur: ergo iuxta communem interpretationem ex hoc loco non colligitur excommunicatione maior ipso facto incurrienda.

Quapropter aliter potest defendi communitas sententia, si dicamus, hanc excommunicationem

F. Suarez tom: 5

A ferri à Summo Pontifice in ipso cap. Conquesti, nam cum præcipiat aliquid, quod excommunicationem latam supponit; & non inueniatur priori iure latam, necesse est vt ab ipsomet Pontifice virtute & im- plente feratur; ita vt sensus sit, excommunicatos nun- tentia. quia ergo ex nunc illos excommunico. Po- testque hæc expostio ex aliis similibus formulis ferendi censuram declarari; sèpem enim dicunt iura; *Qui hoc fecerit, noverit se excommunicatum Vbi necesse est subintelligit, quia per hanc legem excommunicatur.* Item dici solet. *Cum eo qui hoc fecerit, alij non com- munitent, vtique quia per ipsum canonem sic loquè- tem excommunicantur.* Sæpe item excommunicatio fertur quasi presuppositiue, vt quoties fertur per verba pertinetia ad effectum, vel ad aliquid po- sterius ipsa censura: ergo eodem modo possunt ex- ponendi prædicta verba cap. Conquesti, Aqua interpre- tatione non videtur discordare Abbas antiquior, quem iunior lequit, & refert. Fateor quidem priorem expostionem, esse probabilem iuxta quā hæc censura non est ipso facto lata. Quia vero com- munis opinio est in contrarium, ab ea discedendū non est, licet talis excommunicatione maior non cen- seatur lata in aliis antiquioribus iuribus, sed in illo- met cap. Conquesti, iuxta ultimam interpretationē videtur ipsis verbis accomodata. Nam licet illud verbum *nuncietis*, respiciat actionem per hominem excedendam; tamen in rigore & proprietate sumi- pum indicat talen actionem, quæ excommuni- cationem supponit: non potest autem certo sup- ponni, nisi ab ipso iure lata sit.

Vnde fit illam excommunicationem non exten- di ultra delictum sacrilegij in eo textu expressum in quo etiam Glossa, & Abbas, Antoninus, Ca- ietanus, Nauarrus, & alij conueniuntur. Superest vero explicandum, quale fit delictum in eo textu expressum, propter quod illa excommunicatione imponitur. Nam pontifex non declarat illud, sed dicit, *memoratos sacrilegos excommunicatos nuncietis: se-* 11 *igitur refert ad narrationem factam per hæc verba,* Quædam Ecclesiæ violenter confrerunt, easque spoliare minime dubitamus. Vbi duæ actiones continentur, fractio Ecclesiarum, & etiudem spoliatio. Dubita- riero potest an vtraque sufficiat ad hanc excom- municationem incurriendam. Nam si vtraque sim- 12 *ulat fit, res constat, quia in illis sacrilegij illa fuit* Fractio, & *spoliatio que* sufficiunt *illa quantitas sufficiet ad censuram, quæ ad pec-* ad peccatum *candum mortaliter in materia sacrilegij talis fit,* sufficiunt *quia non possumus certiorum regulam præscribere* ad hanc can- *ex natura rei, & textus aliam non constituit. Quapro-* suram. *pter non est necessarium vt Ecclesia spolietur om-* *nibus bohis que in ea sunt, nec quod eonfractio sit* enormous, sed nomine spoliacionis qualibet rapina, *vel furtum graue intelligendum est. Per confractio-* Dubium. *autem quævis violenta apertis Ecclesiæ, sive rum-* *pendo murum, sive seras confringendo. Sed quid* si nulla illarum actionum per se sumpta sit peccatum mortale, ex vtraque autem consurgat materia suffi- ciens ad sacrilegij graue, etiæ illa sufficiens causa talis censuræ? Respondeo non videri casum mora- liter posibilem. Nam in primis necessarium est vt confractio sit sufficiens ad ingressum, hæc autem semper est grauius iniuria Ecclesiæ, ideoque sufficiens ad peccatum mortale.

Difficilis vero supereft, V. si tantum vna illarum Num per actionum sit peccatum mortale, & alia vel si leuis, vnam illarum # actionum vel omnino non sit, incurritur hæc censura: In quo dubio in primis si spoliatio etiam grauius sit fine sufficiens ad morta- fractione, omnes fatentur non esse sufficiens lem, censura causam huius censuræ. Ita tenet Glossa ibi referens Hugo, & sequitur Panormitanus numero 2. in. & Antoninus, Caetanus, Nauarrus supra citati, & Gloss. communiter Summisæ, & colligitur sufficiens Abb. ex capite vlt. de Furtis, & c. Conquestus, de For. cōp. Hh 2. Iu-

Corol. 2.

supra citatis, & declaratis in hunc modum. Ex A  
qua doctrina sequitur primò non satis esse frangere  
arcam in qua res Ecclesiæ continentur: quia arca nō  
est Ecclesia, nec pars Ecclesia. Minusque sufficiet  
frangere calicem, aut rumpere vestem sacrâ ad oc-  
cultius asportandam illam. Idemq; dicendum est si  
imago Crucifixi, vel alia similis frangatur, vel in in-  
iuriam, vel furti cauſa: nam illa non est materia hu-  
ius censuræ, quidquid sit de alius legibus. Sufficiet  
tamē, ut opinor, frangere seras sacrifitæ, vel muros  
aut rectum eius, etiamq; exteriora foræ Ecclesiæ,  
& reliquæ partes eius non confringantur: quod mi-  
hi erit indubitatum si sacrifitæ sit contigua Ecclesiæ,  
quia tunc in rigore venit nomine Ecclesiæ. Quod  
optime probatur arg. cap. Si cunctis, de sent. excom.  
in 6. vbi cum interdicunt Ecclesiæ, illius nomine  
dicitur venire capella, vel cæmeterium contiguum  
Ecclesiæ. Quia lex illa licet videatur versari in ma-  
teria odiosa, ut pote interdicti & poenalis, fertur in  
fauorem interdicti, & clauis Ecclesiæ. Eadem au-  
tem ratio cum proportione in præsenti locum ha-  
bet: nam hæc etiam lex est in fauorem Ecclesiæ, &  
rerum sacrarum: & ideo etiam nomen Ecclesiæ ex-  
tendendum est ut illum locum comprehendat. At  
vero si sacrifitæ esset disiuncta ab Ecclesiæ, non cen-  
sio esse admittendam extensionem, quia neque in  
rigore vocis, neque in iure habet fundamentum, &  
semel facta, nullum haberet certum terminum, sed  
quantumcumque esset distans locus, in quo velles,  
& vala sacra custodirentur, fractio eius censeretur  
hic comprehensa, quod verisimile non est. Tandem  
de hac actione inquire potest, an necesse sit fieri per  
viam, vel sufficiat fieri per artem, ut v.g. si foræ Ecclesiæ,  
vel seræ eius non frangantur, sed aperiantur  
vel alia clavi simili, vel adulteria; an id satis sit ex hac  
parte ad incurram hanc censuram. Videatur enim  
perinde esse, & ideo extendendum esse hoc ius, quod  
faucorabile est, ut dixi. Nihilominus Nauar. supra  
negat sufficere, dicitque esse sententiam omnium, à  
qua non oportet recedere, quia fauor etiam non est  
extendens vi: ratiæ proprietatem verbi, præsertim  
cum habeat adiunctum odium seu grauem penam  
verbum autem frangendi in rigore significat vio-  
lentiam. Superest dicendum, an è conuerso sola hæc  
actio frangendi Ecclesiæ sine spoliacione sufficiat D  
ad hanc censuram incurram. Nauar. dicti autores  
videtur id affirmare, maxime Caiet. Nauar. vero  
vit, etiam si quis infringat Crucifixum, vel sacra-  
riugum, si nihil furetur, nō incurtere hanc censuram.  
Quod difficile est, qui non præcessit fractio Ecclesiæ,  
etiam si frangat Crucifixum, & furetur, non  
incurrit: si autem præcessit fractio Ecclesiæ, si postea  
frangat Crucifixum, sicut etiam si comburatur ve-  
stem sacrâ, licet nihil furetur, incurrit. Quia ex  
parte huius actionis non est necessarium proprium  
fureum, vel rapina, sed latitatis quoque modo pri-  
mare Ecclesiæ suis bonis, vel in eis grauiter damni-  
care: caus enim dicitur spoliare Ecclesiæ, qui res  
eius destruit, etiam si secum non deferat: ergo qui  
frangit imagines Ecclesiæ, vere spoliat Ecclesiæ.  
Nam ad spoliandum (ut dixi) non est necesse ut om-  
nino omnem supellecilem Ecclesiæ quis deferat,  
aut destruat; latitatis enim si in parte grauia ut nota-  
bili, id fiat. Atque ita dicendum censeo, solam fra-  
ctionem, quæ sit ad ingredientium in Ecclesiæ, non  
sufficiet ad hanc excommunicationem: si au-  
tem cum illa coniungatur quæcumque grauia dam-  
nificationis Ecclesiæ in bonis eius pertinentibus ad vi-  
sum officiorum, vel ad ornatum eius, vel ad facul-  
tates, seu thesaurum illius incurrit: quia textus vtitur  
verbō spoliandi, & illa est spoliatio, siue per sursum  
fiat, siue per quodcumq; aliud genus in iure. Quare,  
iudex secularis frangens foræ Ecclesiæ, ut delinquē-  
tem in ea receptum extrahat, nō incurrit hanc cen-  
suram: quia, licet sit fractio, non tam spoliator Ec-  
clesia;

Frangens  
seras sacri-  
fia conti-  
guæ Ecclesiæ,  
incurrit  
Capit. Si ci-  
cuitas de  
sent. excom.  
in 6.

Non incur-  
rit si sacri-  
fia sit dis-  
tingua.

Aperiens  
per artem  
foræ Ecclesiæ  
an incur-  
rit.

An sufficiat  
Ecclesiæ fra-  
gio finis  
spoliacione  
ad hanc cen-  
suram.

Nauar. re-  
sicitur.

clesia; & licet agat contra immunitatem, non tam  
contra dominum (vt sic dicam) & bona Ecclesiæ.

Sed quæres quid nomine Ecclesiæ hic intelligen-  
dum sit. Respondeo: primo, ac præcipue intelligi ne Ecclesiæ  
templa publice dicata, & autoritate Episcopi sa-  
crata: hæc enim est propria significatio illius vocis, dicitur  
tam in iure, quam in vñ. Quod Nauar. cū Panorm.  
extendit ad monasteria, hospita, & alia loca pia  
per Episcopum sacrata, arg. cap. Ad hæc de relig. do-  
mib; in quo hæc loca æquiperantur Ecclesiæ in hoc,  
quod non debent ad mundanos vñs transferri. Pri-  
uata autem oratoria, que solent esse in communibus  
domib; & similia loca, non comprehenduntur  
in d.c. Conquesti, licet in aliis antiquioribus supra ci-  
tatis generalior sermo esse videatur.

Supposita ergo hac censura, circa eius referenti-  
onem dicendum est, post denunciationem, illam ef-  
fe referunt Papæ, siue à iure, siue tantum ab ho-  
mine lata sit. Ita enim ibi dicitur Excommunicatio  
denunciatio, donec Apostolico se conspectus presentem. Neq;  
hoc pender ex priori questione, quia, ut dixi, non  
repugnat excommunicationem latam esse ab ho-  
mine, & postquam lata est, manere Pontifici refer-  
untam. Quæri vero potest, an hæc censura referunt  
ante denunciationem. Partem negantem indicat  
Caiet, dicens, denunciationem mandat, ac denunciationem  
absolutionem Apostolica. Sed referunt: ergo donec illa Cau.  
excommunicatione sit denunciata, non est referuata.  
Et fauet textus dicens, Excommunicatos nunciet, & Nauar.  
vitanis faciat, donec se presentent. Et idem sentit Nauar.  
addens, non sufficere denunciationem genera-  
lem, sed ibi non loquitur in ordine ad effectum re-  
feruntis, sed in ordine ad effectum euitandi ta-  
lem excommunicatiū, iuxta Extrav. Ad euitandam, ut  
ipse subdit. Panor. vero ibi sentit hanc excommuni-  
cationem ipso iure etiam esse referuntam ab ipse de-  
nunciatione. Et videtur hoc fieri probabile, supposita  
interpretatione verbi nunciet, quam ipse Caiet,  
amplectitur, scilicet ut denunciari mandetur excom-  
municatio, quia iam esse supponit: ergo parati-  
one si non solum excommunicatio, sed etiam refer-  
atio eius denunciari mandatur, supponit lata  
excommunicatio referuata: ergo ante denunciatio-  
nem referuata est. Atq; ita sensus illitus textus erit,  
Nunciet eos excommunicatos, tali excommunicatione, à  
qua absoluī non possint nisi satisficiant, & Sedī A-  
postolica se præsentent. Responderi vero potest, in  
illo textu non dici, Excommunicatos nunciet excom-  
municatio nobis referuata, sed dici hoc modo, excom-  
municatos nunciet, & faciat siue excommunicatos ar-  
tius vitari, donec, &c. Vbi duo præcipiuntur, primū  
est denunciatione, secundum executionem usque ad ablo-  
cationem Papæ: & ideo verisimilium est hoc secun-  
dum non habere locum in ea restrictione nisi sup-  
posito primo. Cumque hæc interpretatione sit beni-  
gnior, in materia odiosa est præferenda.

Excommunicatio contra incendiarios ex-  
ponitur.

Q Vinto loco numerari potest reseratio excom-  
municationis latæ contra incendiarios in cap.  
Tua nos, de sententia excomm. cuius verba sunt: In-  
cendiarij, ex quo sunt per Ecclesiæ sententiam publicati  
pro abolutionis beneficio ad Apostolicam Sedem sunt mit-  
tendi. Quæ duobus modis possunt exponi. Primo,  
vt verba illa, ex quo sunt, habeant vim causalis no-  
tae, id est, quia sunt per Ecclesiæ excommunicati:  
& sic supponunt ipso iure latam esse excom-  
municationem in incendiarios, & additur reser-  
atio. Cui expositioni fauet, quo in illo textu equi-  
parantur incendiarii cum percuriosibus clericis.  
Item quia textus non dicit, ex quo fuerint, scilicet  
in futurum, sed ex quo iam sunt: ergo necesse  
est

est intelligi per ius ipsum. Sed hic sensus communiter reicitur, quia ibi expresse dicitur, *Per Ecclesiam sententiam*, quae est actus hominis, & non legis. Responderi vero potest, ibi non esse sermonem de sententia excommunicationis, sed de sententia promulgationis, id est denunciationis, quae supponit personam excommunicatam. Vnde est secunda sententia, hos incendiarios esse ipso iure excommunicatos, eorum tamen excommunicationem non reseruari ex vi huius textus, donec talis excommunicatione sit per sententiam hominis promulgata, ita refert Glossa ibi, & in cap. *Cum deuotissimam*, 12. *questio. 2. & Panormitanus* in dicto capitulo, *Tua*, ad admittit quantum ad incendiarios Ecclesiarum. Secundo tamen obicitur contra veramque sententiam, quia talis excommunicatione ipso iure nec fertur in dicto capitulo, *Tua*, ut evidenter ex ipso confitatur, neque alibi lata reperitur. Nam in capitulo *Pesimam*, 22. *questio. 8. solum* dicitur, *Excommunicetur, & si mortuus fuerit incendiarius, Christianorum caret sepulchrum, & in capite. Si quis membrorum, ibidem licet de iusmodi incendiario dicatur, Ab Ecclesia se priuatum agnoscatur, quae verba videntur significare excommunicationem ipso iure;* tamen statim subditur, *Si post secundam & tertiam correctionem se non emendaverit, tanquam ethnicus, & publicanus ab omni Christianorum collegio separetur.* Quia verba videntur significare excommunicationem maiorem ferendam, & non latam. Vnde priora videntur indicare interdictum ab ingressu Ecclesiae de quo suo loco. Nullo ergo ailio iure inuenitur lata excommunicatione contra incendiarios generatim sumptuosa.

De incendiariis vero Ecclesiarum in particulari citari solet c. *In literis*, de Raptoribus. Sed non probat; nam in eo solum dicitur, quendam incendiarium Ecclesiarum in mortis articulo constitutum, & fusse per quendam Capellum suum à sententia anathematis absolutum; non vero dicitur ibi illū contraxisse illud anathema ipso facto: Imo in illo verbo *sententia*, indicatur fusile illam excommunicationem latam per sententiam hominis. Melius quidem hoc ostendit Glossa in dicto capitulo, *Tua*, ex capitulo *Conquesti*, proxime tractato: nam incendiarij Ecclesiarum re vera sunt fractores & spoliatores eorum: & hoc titulo probabilissimum mihi est illos esse excommunicatos ipso iure per capitulo *Conquesti*, quam sententiam esse communem docet *Nauar. cap. 27. num. 94.* non tamen ex hoc capitulo, sed ex capitulo *Tuanos*, quod profecto sine causa de illis exponit, ut recte ibidem Glossa notauit: quia textus ille de incendiariis loquitur in communione: vnde non respicit ad malitiam iacrilogij, quam specialiter committunt incendiarii Ecclesiarum, sed ad iniuriam omnibus incendiariis communem. Igitur si incendiarius Ecclesiae incurrit excommunicationem, illius reseruatio non ad capitulo *Tuanos*, sed ad capitulo *Conquesti* pertinet. Et iuxta doctrinam iibi traditam expponenda est.

Alius ergo sensus & verus illius capituli, *Tuanos*, est ut verba illa, *Ex quo sunt*, reddant sensum quasi E conditionatum, seu denotantem suppositionem: ita ut sensus sit, incendiarij, si iarrunt, vel postquam fuerunt ab homine excommunicati, &c. Qui sensus à sufficienti partium enumeratione probatur ex dictis, quia seclusa excommunicatione iuris, necesse est ab homine ferri, vt in eam possit cadere reseruatio: quae duo nec repugnant, vt per se constat: nec est nouum ita fieri. Et confirmatur ex verbis illis, *Per sententiam Ecclesiae*, quae, licet possent ab aliquo extendi ad censuram ipso iure latam in eo sensu, quo illa solet appellari, *late sententia*: tamen iuxta proprietatem vocis magis significant sententiam hominis: & cum simus in materia odiosa & penalis, restringenda sunt potius, quam extenda.

Fr. Suarez tom. 5.

A Quare vero potest, an oporteat sententiam hanc efflatam in particulari contra talem personam, vel sufficiat generalis contra omnes sic delinquentes, ut statim ac incurritur sit reseruata, iuxta capitulo *Tua* 18. *oportent ne excom. hanc indeterminatam per sonam latam esse, ut reseruata sit.* Et Glossa, Panormitanus, & alij ibi sentiunt necessariam esse sententiam in particulari: quia, vt hæc excommunicatione sit reseruata, existimant esse necessarium, quod incendiarius non solum excommunicatus sit, sed etiam denuntiatus. Quod etiam sentit *Caietanus* capite vigesimo secundo, & *Nauar. 22. quod fundatur in verbo illo textus, Ex quo sunt sententiam publicati, quod exponunt, id est, denunciati. Sed obstat, quia in illo textu non est sermo de personis in particulari, seu sub propriis nominibus, sed in communione sub nomine sumpto ex tali virtute, scilicet de incendiariis: loquendo autem hoc modo propriissime dicuntur incendiarii per sententiam publicari, etiamque talis sententia generaliter promulgata sit. Sic enim frequenter loquuntur iurata: & vulgari usu loquimur, scilicet sententiam excommunicationis promulgatam esse contra haereticos, vel contra occidentes tale furtum, &c. Atque hoc sensu in capitulo, *Ina quorundam de Iudeis*, & in *Clementina prima de Penis*: & in *Extravagant. Infidelis*, de *Furtis*, excommunicatione generaliter lata vel à iure, vel ab homine in eos, qui talia via committunt, sepius promulgari, seu publicari mandatur: ergo in presenti etiam dicendum, incendiarii per sententiam publicati, etiamque non in particulari, seu nominibus, sed generatim sententia contraria eos publicata sit. Et confirmatur, quia Pontifex in eo capitulo reseruata hanc excommunicationem ad deterrendos homines ab hoc crimen: ergo non solum reseruat illam quando fertur in personam particularem, quam oportet esse notam, ut denunciari possit: sed etiam quando fertur in omnes qui committunt tale crimen, etiamque occulti sunt.*

Sane interpretatio hæc videtur mihi magis contentanea & textui, & veritati. Et fortasse dicti auctores non sunt loquuti de denunciatione talis personæ in particulari sub proprio nomine, neque hoc ipsi explicarunt: intelligi ergo possunt de generali denunciatione per sententiam: ita ut solum intendant docere non satis esse quod sententia lata sit: sed oportere, ut sit etiam publicata. Vnde post notari differentia inter hoc capitulo, *Tuanos*, & inter capitulo, *Conquesti*, nam in priori tantum est sermo de *Tua*, & c. incendiariis in communione, & de sententia contra illos publicata: in capite autem *Conquesti*, sermo est de particularibus personis, quae in principio nominantur, & de eisdem postea subditur, *Memorato sacrae leges excommunicatos nuncietu*, & ideo in eas illius textus probabilius est necessariam esse denunciationem in particulari, ut excommunicatione reseruata maneat, quia forma ibi prescripta in omni casu similiter seruanda est. Quod si quis concedat eodem modo exponendum esse capitulo *Tuanos*, tum propter argumentum à simili, tum quia licet textus hoc non declaret, non tamen excludit hanc expositionem, quia cum sit benignior, in materia odiosa amplectenda est: tum denique quia communis opinio magis in hanc partem inclinare videtur, non repugnabo, quia probabiliter possit hoc defendi: & in praxi seruari absque periculo: quamuis rigor verborum iuris, illud prius verisimilius appearat.

Tandem vero inquiri potest, quid nomine incendiarii intelligendum sit. Neque interrogo ait debeat intelligi de incendiario Ecclesiarum, vel etiam aliarum rerum: nam cum textus indifferenter loquatur, generaliter intelligendum est, ut supra dixi, & *Caietanus* etiam notauit, sed an unus actus incendiij sufficiat, vel requiratur consuetudo incendio consumendi res alienas: nam nomine in-

20. *Quid nomine incendiarii intelligendum. Caiet.*

Prima con-  
clusio.

cediarij hoc videtur in rigore significari. Vnde A Caetanus dicit. cap. 22. ait, intelligi in proposito incendiarios non ab actu incendiendi, sed a viito: qui enim malo studio incendii domum, & getem, oliuetum, &c. incendiarij crimen incurrit. Respondeo, primum necessarium esse ut incendium ex certa scientia, & prava voluntate intendatur: nam si quis ex negligencia, etiam notabiliter culpabilis, sit causa incendiij, praeter directam intentionem & voluntatem suam, non dicitur in rigore & proprietate incendiarius. Idque satis explicant iura, quæ de hoc viito loquuntur, ut patet ex capitulo *Pesimam*, 13. questione. s. ibi, *Malo studio fure pro odio, fure pro vindicta.* Et hoc fortasse significauit Caetanus cum dixit incendiarios dicuntur a viito, non ab incendio, scilicet quocumque modo facto; nam per vitium fortasse non intellexit habitum, sed prauum illum modum committendi incendium.

21  
a. toncl.

Dico ergo viterius, si quis unum incendium tantum hoc modo committat, ac propterea excommunicetur, ac denuncietur, id satis esse ut illa excommunicatio reseruata sit Summi Pontifici. Eadem queratione, si generalis sententia ab homine lata sit contra incendiarios, exilimo satis esse ad illam incurram quod semel tale delictum committatur. Quare, si subsequuta sufficiens publicatio fuerit, erit illa excommunicatio reseruata. Ratio est, quia lex hæc & sententia punit actum, & non consuetudinem; & ab uno aucto nomen incendiarij sufficienter sumitur, sicut nomen homicidij ab uno homicidio. Potest tamen hic ultimo aduertiri in hoc cap. *Tuano*, non præcipi prælati & hos delinquentes excommunicent, aut denuncient, sicut præcipitur in capit. *Conquelli* (que est alia differentia notanda inter hos textus) sed tantum est in hoc textu sermo hypotheticus, scilicet ut postquam per sententiam denunciati fuerint, Pontifici sint præsentandi. An vero publicandi sint, nec ne, ordinationibus aliorum iurium, & prudentia prælatorum committit videtur. Illorum ergo erit iudicare, an propter unum actum expediat talem ferre censuram.

Sexta censura sumitur ex cap. *Significavit*, de22  
De aliis ex-  
communicati-  
bus refor-  
matu.

Sent. excom., vbi Papa excommunicat clericos, qui cum excommunicatis à se in diuinis officiis communicant & talium clericorum abolitionem sibi reseruatur. Sed illi textus in Superioribus est à nobis late tractatus, quia illa excommunicatio est quasi annexa alteri, ad cuius obseruantiam ordinatur. Hic etiam adiungi posset excommunicatio lata in cap. *Nuper*, de Sent. excom. vbi communicans excommunicato in crimen, in simili excommunicacionem incurtere dicitur: vnde, si prior excommunicatio erat reseruata Papæ, etiam illa quam contrahit communicans in crimen, erit Papæ reseruata, ut sumitur ex c. *Si concubina*, de Sen. excom. Veruntamen de hac excommunicatione sufficienter in Superioribus dictum est: reseruatio autem hæc non est propria Summi Pontificis, sed communis seu proportionalis omnibus iudicibus: generalis enim regula, quæ ex dicto capit. *Nuper*, colligitur, est ut sic communicans ab eodem absolui debet, à quo ipse excommunicatus cum quo communicat. Quod etiam notauit Nauarrus cap. 27. num. 112. Quapropter, si latente confiderentur omnia quæ diximus, exiure Decretalium solum habemus unam nouam excommunicationem Papæ reseruata, quæ ipso iure incurritur, scilicet contra fræctores, & spoliatores Ecclesiæarum ex dict. cap. *Conquelli*: & præterea duas reseruationes adiunctas aliis duabus excommunicatiibus, supposito quod à prælatis ferantur. Aliæ vero vel non sunt excommunicatiores Papæ reseruatae in tali iure, vel non sunt nouæ, sed in Superioribus satis ex- plicatae.

Sectionis e-  
pilogus.  
Nauar.

## SECTIO III.

Quæ excommunicationes late sint, & Papa reseruata in sexto libro Decre- talium.

**D** Vas, vel tres inuenio in hoc posterio- ri volumine Decretalium excommuni- cationes ipso iure latas cum reser- uatione ad Summum Pontificem; & continentur sub titulo de *Sententia excommunicationis*, & de *Ponitis*: nam, si quæ sunt alia, velexplicata iam sunt; vel communis usi pa- rum deseruuntur.

Prima habetur in c. *Quicunque*, de *Sententia ex- communicationis* in 6. ferturque contra eos, qui in personis aut bonis suis, aut suorum eius grauant, qui sententiam excommunicationis, aut suspicio- nis, aut interdicti in aliquem tulerunt. Circa quam primo aduertendum est, duas, vel tres esse actiones, ob quas illa censura fertur, quibus varia genera per- sonarum comprehenduntur. Prima actio est, dare licentiam alii ad inferendum huiusmodi gra- men seu iniuriam: & hæc comprehendit Reges, & omnes illis inferioris, qui ibi numerantur. Quæ li- centia non sufficit ad excommunicationem incur- rendam, nisi effectus, ad quem illa datur, fuerit sub- secutus. Vnde circa talem actionem duplex adi- ditur limitatio. Prior est, si licentia reuocata fuerit, *reintegra*, id est, priusquam aliquis effectus ex vi talis licentia fuerit sequutus. Quo sit vt, si post reuocatam talem licentiam, is, cui data fuerat, nihiominus ad executionem & effectum progredia- tur, quia licentiam dedit, non incurrat excommuni- cationem, quia satis fecit iam huic legi & alter ex sua malitia, & non ex licentia eius operatur. Alii li- mitatio est, ut post subsecutum effectum talis facul- tatis, non statim incurritur excommunicatione, sed post octo dies si intra illos non cesserit iniuria; & bona fu- ria refuta, aut pro eius sati satum: vnde, si hoc fiat intra illum terminum, non incurreret excommuni- catione.

Atque hoc modo intelligendo has duas limita- tiones: cessar obiecio *Glossi* ibi & omnes respon- siones eius. Ait enim, videri posteriorem hanc par- tem repugnare priori, nam in priori dicitur, ut in- curratur hæc excommunicatione, nisi re integra licen- tia reuocetur. Vnde fit, vt si ante reuocationem licen- tiae res non maneat integra, statim censura incurratur: quod repugnat posteriori parti, in qua con- ceduntur octo dies sub conditione restituendi. Etre- spondet, vel priorem partem intelligi, quando pro- gressus est ad iniuriam personalem: posteriorum vero ad iniuriam realem seu in bonis externis: vel certe priori respicere tempus futurum: posteriori- rem vero respicere tempus illud in quo condita est constitutio, id est, ad iniurias, quæ iam tunc erant factæ prætextu talis licentie. Sed hoc posteriori non habet fundatum in textu: & procedit ex falso fundamento: nam inter illas duas parres nulla est repugnancia. Male enim incurreret ex priori condi- tione, statim ac res non est integra, incurri censu- ram, si licentia non est reuocata; nam hoc in textu non dicitur, nec ex negatione sequitur affirmatio: In prior ergo conditione solum dicitur, ut non in- curratur excommunicatione, si, re integra, licentia re- uocetur: vnde certum est quædum res est integra, ex- communicationem non incurri, quia semper durat status in quo reuocari potest ab ipso censura. Quando vero incurratur censura, postquam ex vi talis licen- tiae non reuocatae ad iniuriam progressum est, non explicatur in illa prima conditione: neque ex illa potest sufficienter colligi: nam ad hoc addita est secunda limitatio, quam propterea censio respic- re to-



tempore debito. Circa quam obseruandum est primo, duas esse partes illius decreti, duosque modos incurendi hanc censuram. In priori agitur de obtinente absolitionem à iudice, vt sic dicam, extraordinario, ob imminentem necessitatem, & vrgens impedimentum: & ad hanc partem pertinet prior modus incurendi hanc censuram: nam illa absolutorio non datur, nisi sub onere comparendi, vt supra visum est; & qui talem conditionem non implet, ex vi illius textus incurrit nouam censuram eodem modo reseruatam. Hæc tamen reseruatio non est propria censuræ lateæ à Summo Pontifice: & non censetur veluti noua, sed alteri succedens. Illa enim lex generalis est de omni excommunicatione late à iure, vel ab homine, quando propter necessitatem sublatæ est ab alio præter quæ ab illo, à quo de iure fuerat auferenda: & proportione seruata, si non explatur conditionis comparendi, incurrit noua excommunicatione reseruata illi iudici, ad quem absolutorio à priori excommunicatione perirebat. Atque ita sit vt hæc reseruatio non sit propria Summi Pontificis, sed generalis proprii iudicis, vt sic dicam, sed solum quando prior censura pertinebat ad summum Pontificem, vel per reseruationem, vel quia erat ab homine, & late ab ipso, subsequens excommunicatione illi manet reseruata. Ac propter hoc etiam dixi hanc excommunicationem non esse omnino nouam, sed alteri succedere, quæ non simpliciter sublata erat, sed sub conditione. Propter quod, ut supra notauimus, hæc vocatur interdum in iure eadem cum prædicti cui succedit.

In secunda vero parte illius textus agitur de eo, qui ab excommunicatione reseruata Summo Pontifici ab eodem, vel legato eius absolvitur cum obligatione comparendi coram ore in ario, vel alio designato ad suscipiendam penitentiam: & satis factio exhibendæ partì læsa: de quo statuit ibi summus Pontifex, vt qui eam conditionem, cum primum potuerit, non impleuerit, in eandem sententiam ipso facto incidat eodem modo, quo in priori casu dictum est. Vnde sicut prioris excommunicationis absolutionis ad summum Pontificem pertinebat, ita hæc illi manet reseruata ex vi illius textus. Circa quam partis solum adiutendum est, obligationem comparendi coram ordinario, non solum personaliter, seu per se ipsum, sed etiam per procuratorem impleri posse, vt annotauit Caeter. cap. 69. de excommunicatione: quod intelligitur nisi in mandato expresse ponatur obligatio personaliter comparendi: tunc enim cum mandatum sit iustum implendum est vt sonat, alioqui vero non est nobis addenda restriccio. Illud autem verbum *Quam primum, moraliter, & prudenti arbitrio intelligentium est*: quod in foro exteriori ad iudicem pertinet: in interiori vero ait Caeter. quem sequitur Nauarrus num. 113. ad penitentem. Ego vero exulto magis pertinere ad confessorem. Quanquam si penitens sequitur probabilem sententiam, confessor teneatur illi conformari.

An dixi  
capitis quo  
ad secundā  
partem loci  
habens in in  
ferioribus  
Praelatis.

Sed quæ potest circa hanc partem, an quod in ea statuitur circa Romanum Pontificem, vel legatum eius, locum habeat in aliis prælati inferioribus pro portione seruata: ita vt si quis absoluatur ab excommunicatione reseruata Episcopo ab eodem, vel eius Vicario sub conditione satisfaciendi parti læsa, vel alia proportionali, & hanc conditionem postea non impletat, qui sic fuit absolvitus, ex vi huius decreti iterum incidat in excommunicationem eidem Episcopo reseruatam. Et ratio dubitandi est: potest, quia in illo textu sic incipit hæc posterior pars, *Idem statuimus &c.* Sed in priori parte decisio est generalis quod omnes prælatos vel iudices Ecclesiasticos: ergo simili erit in hac posteriori parte, cum idem in ea statuatur. Nihilominus dicendum est, hanc censuram non habere locum, nisi

A quando præcedens absolutio sub prædicta conditione à Papa, vel legato eius lata est, quia in textu expresse ita dicitur: nam licet non addatur exclusiva, tamen ipsamet impositio pœnae à censuræ veluti iure suo illam secum assert, quia non est extendenda ultra casum expressum. Et ita tenent Caeteranus, & Nauarrus. Quod vero ibi dicitur, *Idem statuimus*, & t. non refertur ad omnes personas prius numeratas, sed solum ad modum reincidenti in similem censuram in casu ibi expresso. Solum est adiutendum, quia Pontifex, vel legatus eius non solum possunt absoluere à censuris sibi reseruatis, sed etiam à reseruatis Episcopis, & à non reseruatis: idea censuram latam in hac posteriori parte non esse semper reseruatam Papæ, sed proportionatam illi, à qua data fuerat absolutio: nam si prior fuit Palalis, etiam subsequens si vero tantum erat Episcopalis, vel indifferens, similis erit subsequens: quia decretum Pontificis est vt in eandem sententiam incidat: ita enim dicitur in priori parte textus: in posteriori hanc vim habent illa verba, *Idem statuimus*.

*Excommunicatio eius, qui Cardinalem offendit, exponiatur.*

Tertia excommunicatione referri potest ex cap. 11. *Felicitis, de Peccatis in eis quæ fertur contra eos, qui Cap. 11. in Cardinalem Ecclesiæ Romanæ manus iniecerit deponit* violentas, aut illum hostiliter fuerit insequens: & *o. reseruatis Summo Pontifici. Circa quam adiutendum est, illam ex parte esse latam in canone, Si quis suadente, nam Cardinalis sub clerici nomine comprehenditur, vnde ex vi illius iuris excommunicatus esset Cardinalem percutiens, vt in eodem textu significatur. In illo tamē cap. addite sunt ampliaciones quædam. Prima est, vt hostiliter insequens Primatus Cardinalem, etiam si mantuus iniectionem non perueniat, eadem excommunicationem incurat: verba textus sunt *Ex insequione prædicti si ut ex iniectione manu violenta ipso facto excommunicationis sententiam quis incurrit: constat autem ex superius dictis eum, qui in sequitur clericum, si eum non alsequitur nec corporale documentum illi in se, non incurrit censuram illius canonis: est ergo quod hanc partem censura hic adiusta. Dubitari vero potest, an hæc in sequitur iurelligatur tantum de Physica, vt sic dicam, vel etiam de morali. Physicam in sequentem voco eam, quæ est per cursum seu motum corporalem, ad finem capiendi, aut percutiendi de Cardinalem: moralis vero dicitur ea quæ est per iniurias calumnias, falsa testimonias vel similibus modis, &c. Dicendum ergo est, hic esse sermonem de reali insecutione & Physica, vt omnes exponunt: & ex proprietate ipsius verbi constat, & ex dicendis amplius patet.**

Secunda extensio est ex parte personarum, nam hæc censura non solum comprehendit facientes, & *Secunda ampliatio* mandantes, & consilium & fauorem dantes; quod commune est censuræ canonis. *Siquis suadente, sed etiam eum, qui postea receptauerit, vel defensaverit scienter eum, qui sic in Cardinalem deliquerit: quod est additum in hoc canone: nam in percusione clerici generatim locum non habet, de hac vero extensione dixi plura circa bullam Cœnæ, excommunicatione i.e. vbi reliqua fere quæ ad hoc cap. spectat declarauit. Solum circa mandantes & consulentes adiutetur propter talem actum non contrahi censuram, nisi subsecuto effectu, vt si p. in similibus superius est dictum. Oportet autem in præsenti diligenter adiutare, quænam actio mandetur: nam tres sunt actiones hic primo prohibitez, felicit in sequi, capere, percutere: extensio vero sit ad mandantes vel consulentes, quamcumque illarum. In specie-* dum

dum ergo est ad actionem quæ mandetur, nam si illa sequuta est, sufficit. Ut si mandatur in sequitur, & alter in sequitur, licet non perueniat ad capturam, incurrit excommunicatio: & sic de aliis. At vero, si vna actio imperetur, & imperatus non illam, sed aliam faciat, ut si mandatus capere, percussiat, & non capiat, non puto sufficere, ut mandans incurrit, nisi porro causa ratum habeat quod suo nomine factum est, iuxta eundem textum.

Tertio additur in eodem cap. quadam extensiō, vel solennitas potius huic censuræ, nimurum quod, quandiu in tali contumacia perdurauerit, dominis & festis diebus, pulsatim campanis, publice denuncietur in omnibus Ecclesiis talis loci, ac vicinariis ciuitatibus, ac die et cœsum. Per quam denunciationem non multiplicatur censura, sed solum sit ad maiorem terrorem, & infamiam. Tandem additur referatu cum illa exclusiua, *Duntaxat in articulo mortis ab alio posit ab soli. Vbi statim occurrit quaſio an hinc habeant locum omnes exceptiones posſite circa canonem, Si quis suadente. Quam in fine huius disputationis generalius tractabimus. Et deinde quoad modum absolutionis specialiter ab hac censura adduntur ibi quadam solennitatis seu preuentientis publica, qua ad forum externum pertinet, & vix credo esse in vſu.*

Vtimo loco, vt constituir illa ad effectum perducatur, additur in fine illius textus, *Si Princeps, Senator, Consul, vel alius Dominus sue Rector contra presumptos predictos dictis constitutionis tenore non fecerit obseruari, tam ipse, quam officiales eius infra mensem postquam res ad eorum notitiam peruenierit, eo ipso sententiam excommunicationis incurvant.* Aduerit autem Nauarrus ad excusandam huiusmodi excommunicationem satis esse ante lapsum mensem causam seu processum inciperre: quod intelligo dummodo bona fide id faciant, & non animo eludendi censuram, & non ultra progrediendi. Aduerto etiam hanc ultimam censuram non esse reservatam. Reliqua, quae hic desiderari possunt, dicta sunt circa Bullam Cœnæ in loco citato.

*Aliæ excommunicationes expediuuntur.*

**Q**uarta excommunicatio habetur in cap. **Funda-**  
**menta**, de Electione in 6. vbi excommunicantur  
illi, qui Senatorem Romanum eligunt, Principes,  
aut potentes personas, **qua** ibi nominantur. **Qua**  
ad easum pertinet extraordinarium, & particula-  
rem, vt bene Nauarr. notauit: & ideo in ea explican-  
da non liber immorari. Sed videri possunt Ange-  
lus Excommunicatio, 5. casu 7. Sylvestr. Excommunicatio  
7. num. 20. Caiet. cap. 53. Antonin. 3. part. tenui-  
24. cap. 43. Quinto asserri potest excommunicatio  
latia in cap. **Clericis**, de Immunitate Eccles. in 6. vbi  
Imperatores, & Reges, & omnes inferiores Principes  
seculares imponentes tributa Ecclesiasticis per-  
sonis, & ipsa persona Ecclesiasticis soluentes talia  
tributa sine sedis Apostolicae licentia, excommuni-  
cantur censura Papae referuata. Veruntamen illa  
censura & constitutio in **Clemen** 1. de Immunitate  
Eccles. quoad partem de personis Ecclesiasticis sol-  
uuntibus haec tributa absolute reuocatur: quoad  
alteram vero de Princeps temporalibus impo-  
nentibus haec tributa praecipiunt obseruari con-  
stitutiones **Alexandri**, & **Innocentij** III. in Concil-  
iis Lateranensib. quae habentur in ca. **Non minus**. &  
cap. **Adversus**, extra de Immunitate Eccles. In quorum  
prima Alexander ipso facto excommunicat eos, qui  
ea exigunt, ipsi vero Ecclesiasticis personis licen-  
tiam concedit vt absque villa exactione, communi  
voluntate Episcopi, & cleri possint hac soluere ad  
relevandas communes vtilitates, vel necessitates,  
vbi laicorum bona non sufficiunt, & de necessitate,

¶ & vtilitate satis constat. In posteriori vero Decreto,  
& Concilio addit Innocentius, vt etiam ad hanc  
posteriorem voluntariam solutionem faciendam  
consulatur prius Summus Pontifex, ad quem spe-  
rat communibus vtilitatibus prouidere. Et similis  
fere excommunicatio contra exigentes hęc tributa  
habetur in c. Quanquam, de Censib. in 6. Solumque C Quan-  
additur, vt qui illam incurrerit, non absoluatur,  
donec integre restituerit & satisficerit. Et in dict.  
cap. Aduersus, dicitur non solum teneri ad restitu-  
endum Rectorem seu Gubernatorem, quia talia bona  
exigit, sed si ipse intra tempus sui regiminis non re-  
stituerit, teneri etiam successorem eius, vt qui suc-  
cedit in honore, etiam onus participer: ideoque si  
B intra mensē non satisfecerit in eandem incidit  
censuram. Nulla tamen in his omnibus, vt dixi, ad-  
hibetur refutatio. Additur tamen in Bulla Cenz  
Domini, vt tactum, & explicatum est circa clausu-  
lam 16. & 17. eius.

### SECTIO III.

*Quæ excommunicationes late sint in libris Clementinarum, & Summo Pontifici reseruatae.*

*Excommunicatio contra religiosos administrantes  
quædam sacramentâ exponitur.*

**S**Ecunda excommunicatio habetur in Clement. Religiosis, quæ est primâ de Priuilegiis, ferturque contra religiosos, qui Sacramentum Unctionis Extremae, aut Eucharistia ministrare, vel matrimonia solenniter finire Parochialis presbyteri licentia speciali: vel qui excommunicatos à canone preterquam in casib[us] eius à Pontifice concessis absoluunt, vel etiam à sententiis per statuta synodalia aut Provincialis promulgatis; seu à p[ro]na & culpa (ut ait) absoluere quemquam presumptu[er]int. Talis excommunicatio Papæ ibidem reseruatur. Circa quā primo aduentum est, solum ferri contra religiosos. Vnde, si clerici seculares id faciant, illam non incurrit: imo, licet aliquis se fingeret religiosum, vt eo prætextu facilius posset adhuc ministrâda admitti, licet peccaret, nō incurrit hanc censurâ, quia religiosus non est. Incurrente autem illam, quantum est ex vi illius textus, etiam sacerdotes Societatis Iesu, qui solennem professionem non emiserunt, quia per simpliciavota veri religiosi constituantur. Item

Item incurrunt illam clerici in Militaribus religio-  
nem professi, quia etiam veri religiosi existunt.

De Nouitius autem, si sacerdotes existant, dubitari  
potest, nam cum illi fruantur priuilegiis & com-  
modis religionis, videntur etiam his oneribus &  
penis subiciendi, & quoad hac omnia communis  
appellatione religiosorum venire. Atq; ita tenet Syl-  
vester cum Cardinale Angelo, & aliis, verb. Excom-  
municatio, 7. numero 32. & Nauarrus cap. 27. numer.  
102. Sumuntque argumentum ex cap. Religiosi, §.  
Quamvis de Sent. excommunic. in 6. quatenus in eo  
dicitur Nouitius gaudere fauore canonis. Si quis  
sudiente, qui autem sentit commodum, debet sentire  
& onus. Sed quidem inefficax est argumentum:  
tum quia fauores maiorem ampliationem recipiunt;  
tum etiam quia fauor canonis. Si quis sudiente, ma-  
gis respicit statum clericalem quam personam. Un-  
de efficacius argumentum in contrarium videtur  
sumi ex eodem §. primo, quatenus dicitur, Nouitius  
in effectu non esse religiosum; cum ergo haec lex  
penalis contra religiosos feratur, cur ad illos ex-  
tendetur, cum iuxta communem ius potius restrin-  
genda sit: nam ex aliis priuilegiis & fauoribus, ve-  
didi, non sumitur efficaciam argumentum, cum iura dis-  
ponant contraria ratione haec esse declaranda. Ac-  
cedit, quod in dict. §. significat Pontifex, illam esse  
specialem extensionem in fauorem religionis, eti-  
am ex vi verbis, Nouitius religiosus non sit: ergo inde  
potius sumitur argumentum ab speciali, quod in  
casibus similibus id locum non habet. Quare haec  
pars videtur in rigore vera, quam videtur tenuisse  
Petrus de Ancarrano, qui ob similem rationem di-  
xit hic non comprehendere conuersos religionum,  
qui tria vota non emittunt, quia veri religiosi non  
sunt, quamvis fruantur priuilegio canonis. Si quis  
sudiente: quod etiam verum existimo, quamvis alii  
auctores repugnant. Similiter verum est, haec con-  
stitutionem non comprehendere eos, qui vitam re-  
ligiosam agunt in religione non approbata, quia  
non sunt vere religiosi: quod Sylvester & alii non  
negant, vnde retorquetur contra eos argumentum:  
nam etiam hi, qui sunt Deo dedicati & deo, fru-  
untur priuilegio canonis. Si quis sudiente, ergo sentire  
etiam debent hoc onus, si argumentum eorum  
efficaciam est; vel, si non sentiunt, quia veri religiosi non  
sunt, argumentum illud non est efficac: quod veri-  
us est. Et confirmatur ex communis doctrina Pan-  
ormitan. & aliorum in Rubric. de Regular. in o-  
dicio non venire appellatione religiosi, nisi qui  
tria vota substantialia in religione approbata emit-  
tit.

Non tamen necesse est eam religionem habere  
priuilegia exemptionis, ut recte dicunt Angelus, &  
Sylvester, quia non est de substantia religionis,  
sicut approbatio, iuxta cap. vnic. de Voto in 9. &  
Clement. vnic. de Statu monach. Sed aliqui obiciunt  
Clementinam hanc contineri sub tit. de Priuilegiis. &  
ideo intelligendum est de religiosis priuilegiatis.  
Respondetur primo, sensum legis ex verbis eius su-  
mendum esse, non ex collatione sub tali Rubrica,  
qua posterior fuit, & saepe fit secundum quandam  
maiorem accommodationem, quamvis non sit ad-  
equata in omnibus: secundo dicitur, religiosos fer-  
omiles gaudere aliquibus priuilegiis licet exempti  
non sint, & id satis est, ut lex absolute sit in om-  
nes religiosos, ut verba sonant: tertio adiungit etiam  
potest probabile argumentum, nam si priuilegiatos  
ita punit, multo magis alios.

Quare vltius solet an comprehendat tantum  
viro religiosos, vel etiam sceminas seu moniales,  
sub nomine enim masculino solet etiam scemineū  
comprehendit, ut supra circa canonem, Si quis suden-  
te, dictum est. Atque ita sentit Angelus, & expre-  
sus Sylvester. Contrarium tamē tenent Cardina-  
lis & Ancarranus, quia putant legem hanc dirigi

A tantum ad religiosos sacerdotes: illi enim tātū so-  
lent administrare sacramenta. Et fortasse motiuum  
ferendi hanc legem inde sumptum fuit, tamen in  
rigore iuriū standum est verbis eius. Et ideo credo  
comprehēdere religiosos non ordinatos, quatenus  
per eos tales actiones exerceri possunt, ut est exhibi-  
tio Eucharistia, vel concessio indulgentia, aut  
quid simile. Hoc autem addo, quia, si religiosi non  
ordinatus tentarentur, non credo incurrere,  
quia illud non est sacramentum Extreme uictio-  
nis, de quo textus loquitur; quod inferius in simili  
ampius declarabimus. Et proportionali modo pro-  
babile est comprehendere etiam moniales, quia ratio-  
ne sexus non excluduntur, ut ratio prioris sententie  
probat: & in aliis pars est ratio proportione scruta-

Varii modi quibus religiosi absque cenura huic cap.  
possunt habere facultatem ministrandi  
hac sacramenta.

R Vrsus intelligendum est hic canon de religioso,  
qui nullam potestatem habet haec administrandi.  
Nam Pontifex noluit prohibere legitimam po-  
testatis vsum, sed usurpatam potestatis abusum. Po-  
test autem haec facultas multis modis obtineri,  
quorum aliqui indicantur in praedict. Clement.  
Primus est, per specialem licentiam eius, qui potest  
illam concedere. Sic, num. ibi dicitur Non habita ut  
per hū Parochialu Presbyteri licentia specialis, vbi sub Pa-  
rochiali Presbytero Episcopus comprehenditur, vt  
ibi glossa affirmat, quam sequuntur Caier, Nauar-  
rus, & alii, quia habet vniuersaliorum iurisdictiones:  
& eadem ratione comprehenditur eius vicarius,  
quia iurisdictione eadem reputatur, ut in superiori-  
bus dictum est. Item licet nominetur Presbyter Pa-  
rochialis, ab eo quod frequenter accidit, quamvis  
non sit Presbyter si est Parochus, potest eandem fa-  
cultatem dare: quia est actus iurisdictionis, non or-  
dinis, sensus ergo est, debere haec licentiam concedi  
ab habente potestatem.

Quod vero in illo textu dicitur, haec licentiam  
esse debere speciale, dubium generare potest:  
nam licentia potest dici specialis, aut ex parte per-  
sonae cui conceditur, aut ex parte actus ad quem  
datur, aut ex parte personae ad quam absoluendam,  
aut communicandam, vel vngendam datur. Cate-  
ta ergo, ut hunc scrupulum collat, dicit mentem Ponti-  
fis in eo textu solum esse, licentiam, debere esse  
talem, ut ex ea satis constet dari tali personae ad  
talem actum; sive hoc per specialia verba exprima-  
tur, sive per generalia, que iuxta communem vsum,  
talem actum, vel speciale personam comprehen-  
dant: ut si Parochus licentiam concedat, ut omnes  
religiosi huius domus possint Eucharistiam mini-  
stare, licet videatur generalis in verbis, est specialis  
respectu singulorum. Idem erit, si facultas deur  
huius personae ad omnia sacramenta ministranda:  
vel e contrario si recipienti deur facultas a Paro-  
cho, ut e illicet a quolibet religioso Eucharistiam  
accipere, & sic de aliis. Quae doctrina videtur con-  
sentanea intentioni legis, que est ut ministerium  
Parochi non usurperet sine licentia eius. At non  
videtur sufficiere expondere proprietatem illius  
litterae, quia sic nihil operatur illud verbum / fraude.  
Et ideo glossa ibi consultit, ut de personis, confer-  
ente & recipiente, & de actu seu sacramento praeflan-  
do fiat specificatio: quia licet finis legis firile, ut  
ille cum maiori certitudine comparetur, videtur ibi  
talis forma praescribi: quod non est in iure notum,  
ut facile constat. Quamvis autem hoc sit securius /  
& consuetius, addit ibi Ioannes Andreas, sufficere, dicit,  
quod exprimatur actus sacramenti, & persona spe-  
cialis vel ex parte recipientis, vel ex parte dantis,  
quia utroque modo est licentia satis specialis. Imo si  
actus

*Annoni  
in presen-  
tis  
nomine reli-  
gio-  
rum  
compre-  
hendan-  
tibus.  
Sylvest.  
Angelus.  
Nauarrus.*

*Ancarr.*

*Num soli re-  
ligiosi exem-  
pti sunt hu-  
iis censura  
subiectum.*

*An compre-  
hendantur  
etiam scemi-  
nas religio-  
ses.*

Actus sacramenti exprimatur, licentia est satis spe-  
cialis, etiam ex parte personarum sit generalis. Et  
hoc sentit Nauarr. & tribuit dicta Glos. Hinc vero  
inferrur, hanc specialitatem licentiae, quatenus est  
speciali iure introducta, non requiri ad alios actus  
absoluendi a censura, &c. Sed ad illos sufficere quâ-  
libet facultatem, quae veluti ex natura rei satis sit ad  
iurisdictionem communicandam.

8 Religioſi ſa-  
cramenta  
manuſcrip-  
tae in re-  
ligioſi non  
comprehen-  
dantur.  
Armill.  
Cain.  
Nauarr.  
7 Religioſi da-  
ca ſpelli-  
nata ſunt  
naturae.  
10 Tertiis mo-  
dus habendi  
evidem fa-  
vularem.  
Dubitum,  
Nauarr.  
Hagia.  
11 Quarum ſi  
quoniam mo-  
dus ibidem  
habendi.  
Religioſi ſa-  
cramenta  
manuſcrip-  
tae in re-  
ligioſi non  
comprehen-  
dantur.  
Armill.  
Cain.  
Nauarr.  
7 Religioſi da-  
ca ſpelli-  
nata ſunt  
naturae.  
10 Tertiis mo-  
dus habendi  
evidem fa-  
vularem.  
Dubitum,  
Nauarr.  
Hagia.

Vltimo expendunt auctores in hac clausula par-  
ticulam illam Parochiales Presbyteri : vt ex ea collig-  
ant hanc legem non procedere, quando religioſi  
inter se aliquid faciunt, quod in ea prohibetur: quia  
ipſi non sunt subditi parochis, nec Abbate ſuperiores,  
eorum nomine Parochorum comprehendunt ſolent: & ideo non oportet distinguere inter religioſi  
nos eiusdem vel diuersa religionis, quia eadem eſt  
in omnibus ratio, ut notauit Armilla verb. Excom-  
municatio, numer. 49. Accedit quod in illo textu ex-  
preſſe dicitur. Qui minifrauerit clericis, aut laicis, &c.  
Quibus verbis non comprehenduntur religioſi &  
maxime in materia odioſa, & confiderato fine, &  
circumstanti illius legis, ut latius dixi loco statim  
citando, & ſentienti Caetanetum, verb. excom. cap. 44.  
Nauar. ca. 27. num. 102.

9 Secundus modus habendi hanc potestatem eſt  
potest per ius commune, vel priuilegia religionum,  
propter illuſ textu exprimitur circa abſolutionem a  
censura: ſubintelligenda vero eſt in omnibus caſi-  
bus, quia potest Pontificis ad concedenda hęc pri-  
uilegia a que potest eſt in omnibus. Nec refert quod  
in fine illius textus additur, Nullo priuilegio ſuff. agan-  
te, quia per illud verbum non reuocantur, aut im-  
pediuntur priuilegia confeſſa, vel concedenda reli-  
gioſis ad hos actus exercendos, ſed ſolum illud ad-  
ditum eſt, ut religioſi ſic delinquentes incurrit  
hanc excommunicationem, & denunciandi fint,  
non obſtante quo cunque priuilegio: quod glosſa i-  
binotauit, & ſatis conſitit ex textu.

10 Tertio potest religioſus habere hanc potestatem  
ex vi officij, ſeu beneficij, ut ſi ſit Parochus, nam tunc  
clarum eſt poſte ſuis ſubditis miniftrare sacramen-  
ta. Sed quid ſi eos etiam ab excommunicatione ab-  
ſoluant, aut a culpa & a poena? Item, quid ſi alienis o-  
uibus fine alia licentia sacramenta ibi prohibita  
miniftrat? Glosſa ibi dubiam relinquit quęſionem. D  
Nauarrus autem ſentit hunc non incurrit, citans  
Felinum, & alios abſque alia probatione: nullamq;  
video ſufficientem rationem ad excusandum hunc,  
cum ſit religioſus, & direcťe agat contra hunc cano-  
nem. Nam, quod ſit Parochus, quid refert? cum ré-  
uerua non vtratur officio Parochi, ſed vſurpet illud.  
Neque etiam refert quod Parochus ſit in hoc pe-  
riodis conditionis quam non religioſus, quia ille potest  
hac facere titulo religioſus, quod alius non potest:  
nam ob hanc cauſam potius imponitur hęc censu-  
ra religioſo, quam ſacerdoti ſeculari. Et hanc par-  
tem ſequitur Sylveſter citans Glosſam in Clem. de  
Decimis.

11 Quarto potest hęc potestas haberi conſuetudine  
recepta & probata, quia hęc dat ius in huiusmodi  
rebus. Quinto adiungi potest extrema neceſſitas  
quod extra controuerſiam eſt in abſoluendo ad ex-  
communicatione eum qui animam agit, & ab alio  
abſolui non potest. Hęc tamen neceſſitas non ha-  
bet locum in ſolennizatione matrimonij, aut in ab-  
ſolutione a culpa & a poena. De Euchariftia vero &  
Extrema vñctione res eſt controuerſa. Eam vero  
ſufficienter traſtaui in tertio tomo, diſputat. 72.  
ſect. 1. de Euchar. & de Extrema vñctione in 4. diſ-  
put. 43 quibus locis nonnulla alia quae ad ex-  
poſitionem huius decreti conſerunt,  
breuiter attingi.

Ob quae actiones incurrit censura hac.

D Einde obſeruanda ſunt actiones properas quae  
imponitur hęc censura, quae ſunt aliquorum  
ſacramentorum administratio, & expreſſe ponun-  
tur Extrema vñctio, & Euchariftia: de quibus pro-  
inde non eſt dubitatio: deinde additur matrimonium.  
In quo diſtinguenda ſunt duo, ſcilicet lub-  
ſtancia ſacramenti, & ſolennitas Ecclesiastica. Et  
quidem quod ſubſtantiam ſacramenti, iuxta ve-  
riorem doctrinam, ſacerdos non eſt minister, ſed i-  
pſi contrahentes: & ideo de ſacramenti adminiſtra-  
tione nihil ibi dicitur, ſed de ſolennizatione, quae  
conſtitit in ſacerdotali benedictione, quam ſponsi  
poſt matrimonium rite contractum publice ac ſo-  
lennitate in Ecclesia recipiunt. Religioſus ergo hoc  
muſus vſurpans ſine facultate Parochi, excommu-  
nicationem hanc incurrit. Quoniam vero poſt  
Concilium Tridentinum ad ſacramentum ipium  
rite conſidiendum neceſſaria eſt preſentia Parochi,  
ideo dubitari potest, an religioſus nunc vſurpans  
illud ministerium, hanc censuram incurrit: nam il-  
la nunc eſt quædam ſolennitas neceſſaria in hoc ſa-  
cramento. Nec refert, quod quando hęc conſtitu-  
tio, & censura lata eſt, non erat talis ſolennitas ne-  
ceſſaria ad matrimonium, nam hęc conſtitutio ge-  
neraliter prohibet omnem ſolennizationem: vnde,  
licet poſte illa ſolennitas fit inſtituta, iam ex tunc  
continetur ſub generali pohibitione ſolennizandi  
matrimonium: nam, lex generaliter lata, comple-  
ctetur omne tempus futurum, & omnem materiam  
uix verbis comprehensam. Dicendum nihilominus  
cetero religioſum non incurrit illam censu-  
ram in dicto caſu, ſed aliter puniri iuxta Concilium  
Tridentinum. Ratio eſt, quia, ſicut hęc preſentia  
ſacerdotis dici poſſit nunc quædam ſolennitas ma-  
trimonij contrahendi, non eſt tamen ſolennitas ma-  
trimonij contrahendi, in illo textu locutus eſt, nam ſi  
ne dubio loquitur ſolum de illa ſolennitate, quam  
Concilium Tridentinum, ſeff. 24. vocauit benedi-  
ctionem ſacerdotis: lex autem, preſentia poenaliſ,  
non debet extra mētēm legislatoris, & verborum  
ſignificationem, vſurpari.

De Sacramento autem poenitentia dubium eſt,  
an in hac censura comprehendatur. Et ratio dubij  
eſt, quia dicit textus, A pena & culpa abſolvere quen-  
quam preſumpti, nam abſolutio a culpa non da-  
tur niſi per ſacramentum poenitentie. Nihilominus  
contraria ſententia vera eſt, & communis, v. Nauar.  
Nauar. ait num. 102. Ratio eſt, quia in illo textu non  
prohibetur ſpecialiter: quod fortasse factum eſt  
propter neceſſitatem illius ſacramenti, vel quia nō  
tam publice & ſolenniter miniftratur ſicut alia ver-  
ba autem citata in ſtra expōnentur. Denique de aliis  
tribus ſacramentis nulla ibi ſit mentio: & ideo ma-  
nifestum eſt hanc censuram nihil ad illorum adminiſtrationem pertinere. Et ratio reddi potest, quia  
Conſirmatio, & Ordō ad Epifcopos pertinēt, &  
ideo nec a religioſis vſurpari ſolent, nec ad Paro-  
chos ſpectat eorum administratio: quae duo in eo  
textu precipue conſiderata ſunt. Baptiſmū vero  
etiam prætermiſſus eſt forte propter eius neceſſi-  
tatem, vel etiam quia eo tempore non fuit neceſſa-  
rium id ſpecialiter prohibere, igitur nec baptiſmū  
ſolenniter datus, nec ſolennizatio baptiſmī ibi ſunt  
prohibita, nec maneret excommunicatus id faci-  
ens vel miniftrans, licet peccaret.

Alia actio ob quam illa excommunicatione incur-  
rit eſt abſolutio ab excommunicatione iuris. Vbi  
primum Doctores conſiderant non latius eſſe abſol-  
tione excommunicatum ab homine, quia in textu  
illo expreſſe dicitur, excommunicatus a canone, fatis-  
que eſt ita eſſe lege diſpōlitum. Ratio vero forte  
eſt, vel quia de hac abſolutione poterat eſſe diſpen-  
ſio.

fio cum parochis: vel quia absolutio ab homine & rarius datur ab huiusmodi religiosis, & habet à quo vindicetur seu repellatur, ipsum scilicet iudicem, qui excommunicationem tulit: ius autem non potest censuram à se latam ita defendere. Deinde expondo non quamcunque absolutionem à censura canonis, sed à sola excommunicatione esse sufficentem eam huius censuræ, quia textus de excommunicatione in specie, non de censura in genere loquitur: & in his legibus non est facienda extensio à simili, ut sepe dixi. Vnde, licet tres censurae quoad alia aequi parentur in iure, non propterea in hac re adeo extrinseca, & mense positiva & penal facienda est generalis extensio. Et ratio etiam esse potuit, quia excommunicatione à iure frequentior est. Addo præterea hoc restringendum esse ad excommunicationem maiorem, ut est communior interpretatio, quia hæc vox in iure est quasi analogia, & simpliciter dicta, pro maiori accipitur, iuxta cap. penult. de Sent. excommun. Denique necessaria est absolutione à censura, & non sufficiet à sola culpa, ut licet religiosus teneret absoluere à casibus reseruatis Pontifici, & in eo gratuitè pectet, & propterea in aliam excommunicationem incidat infra tractandam; tamen, si non absoluunt à censura, sed à sola culpa, non incidet in hunc canonem, quia non est à verbis eius discedendum.

Deinde obseruandum est, per hoc decretum non esse prohibitorum quominus religiosi potestatem habentes ad absoluendum à peccatis mortalibus, possint etiam absoluere ab excommunicatione canonis non reseruata, iuxta expositionem capit. Nuper, de Sentent. excommun. supra à nobis tractatam, nā illi iuri nihil per hoc derogatum est. Vnde, licet religiosus aliquis ex priuilegiis suis non haberet expressam potestatem absoluendi ab excommunicatione, si tamen haberet potestatem absoluendi sacramentaliter, non ageret contra hoc decretum absoluendo ab excommunicatione non reseruata, quia supposito tali priuilegio, habet illam potestatem ex vi cap. Nuper. Et ita habent locum in illo casu ea verba huius textus, Praterquam in casu à iure exp. resis, vel per priuilegia S. dñi Apostolica concessa.

<sup>16</sup> *Terria adiō eiusdem censurae.*  
Gloss. Antonin. Sylvest. Caiet. *e*

Ultima actio ponitur ibi, vel à sententiis per statuta Provincialis, aut synodalia promulgatis, seu ut verbis eorum utar, à pena, & culpa absoluere quemque presumperint. In quibus verbis, nomen sententiæ non videatur limitari ad aliquam speciem censurae, sicut in priori clausula, sed comprehendere omnem censuram ipso iure latam per statuta, ita ut in hunc canone incurrat quicunque absoluens à quacumque censura, etiam à suspensione, & interdicto late per statuta particularia, quia hoc decretum absolute dicit à sententiis: quæ vox indifferens est ad omnes censuras, & ita exponit Glossa ibi, quam sequitur Antoninus 3. part. titul. 24. cap. 54. & alij quos reseruunt Sylvest. Caietanus vero cap. 64. de excommunicatione etiam hanc partem de solis excommunicationibus intelligit. Quam opinionem probat late Sylvestri verb. Excommunicatio 7. numer. 38. citans Angelum, & alios. Et est manifesta, si contextus ipse attente expendatur. Nam ita construi debet. Excommunicatus à canone, vel à sententiis: nam, licet aliqua verba interponantur, tamen reuera verbum illud à sententiis, disiunctive coniungitur cum superiore, à canone, & ex veraque conficitur integra determinatio disiunctiva participij excommunicatus, de quorum absolutione in toto contextu est sermo. Et præterea hæc exposicio est magis consentanea rationi non solum quia est mitior in materia penal, sed etiam quia nulla est ratio cur hæc prohibito sit generalior in statutis particularibus, quam in vniuersalibus.

Deinde ponderandum est verbum. Per statuta,

A nam, ut supra diximus, non est idem censuram ferri per sententiam generalem, & per statutum: nam Statutum prior in rigore est ab homine, posterior à iure: in <sup>17</sup> statutis ergo non est sermo de excommunicatione <sup>ac genetivis sententiæ</sup> ab homine, etiam per generalem sententiam, nam <sup>sententia</sup> verba textus sunt proprie intelligenda. Statutum autem propriè significat legem de se perpetuam, & ideo vocatur statutum provincialis vel synodale, id est authoritate Archiepiscopi, vel Episcopi in Conciolio Provinciali, vel Synodali editum.

Dubitant autem Sylvestri, & alij an in præsenti sufficiat aliquem esse excommunicatum per stat. An statutum factum à legato Papæ: aliqui enim negant <sup>factum à</sup> propter formalia verba textus, quibus inheritance <sup>Ligatio a</sup> est, præsertim in materia penal. Oppositi um vero <sup>paquid</sup> tenent Angelus, & Sylvestri cum multis Canonistis <sup>hanc sententiam</sup> <sup>dam apud</sup> quos reseruunt. Quorum ratio est, quia vbi ratio est euvidens, lex etiam penal extendenda est: hæc autem nodalit, est euvidens, statutum Legati in perpetuitate & efficiacia comparari provinciali, seu Synodali ut <sup>Provinciali</sup> stat ex cap. finali iuncta Glossa de officiis Legati. Et <sup>statutum</sup> hi placet sententia. Circarationem vero addo, statutum provincialis non solum dici effectu, sed et <sup>iam</sup> obiectu, id est, non tantum statutum factum à Provinciali, seu Conciolio Provinciali, sed quodlibet obligans vnam Provincialiam tantum à quocunque factum sit, vere esse statutum: Provincialia, quia illud nomen, vndeque denuo statutum sit, propriè significat legem vnam Provincialiam obligantem. Et sub hac ratione potissimum in præsenti consideratur. Ac denique, licet non sit factum à Conciolio Provinciali, actum tamen est ab eo, qui potestatem eius eminentius habet. Vnde, si factum est etiam immediate à Papa, sufficeret: ergo idem est de Legato eius: nam quoad hoc similis ratio procedit. Quod si quis contendat, talem excommunicationem à Papalatum non comprehendit sub lati à sententiis statutorum, sed sub lati à canone, non contengam de nomine, dummodo idem de Legato concedat, qui loco Pontificis, & eius potestate co-adit statutum. Itaque, siue ad posterius membrum, talis excommunicatione reseruatur, religiosus ab illa absoluens in hunc canonem incidet.

Rursus expendenda sunt verba sequentia, seu <sup>19</sup> pœna & culpa. Nam Caietanus intelligit hanc effeloniam actionem distinctam à præcedentibus, & significare id est, quod vulgo in indulgentiis dicit foler, remissio à culpa & pœna: quampli putat esse distinctam ab indulgentia plenaria, & longe maiorem. Sed de hoc dictum est tractando de indulgentiis. Sylvestri ergo, & alij intelligunt idem esse quod plenariam indulgentiam concedere. Et ita à nobis sumendum est. Viderat autem obstat illa particula *seu*, quæ indicat hæc verba posita esse ut aequivalentia præcedentibus: vnde absoluere à pena, idem erit atque absoluere ab excommunicatione, & à culpa propter quam lata fuerat: qui modus loquendi fortasse erat vñitatis tunc à religiosis, & ideo illius facta est mentio, utribidem dicitur. Respondetur, E particulum, *seu*, non semper habere illum sensum, sed pro disiunctione quadam accipi, & in hoc sensu ibi sumitur; nam illa significatio absolutionis à culpa & à pœna iniuncta prorsus est. Hinc vero intelligitur, quod supra dicebamus, hic non esse prohibitum ministerium sacramenti penitentiae, quia non est prohibita absolutione à culpa, nisi simul concedatur indulgentia plenaria. Vnde hæc lex quoad hanc partem non est lata contra religiosum administrantem sacramentum penitentiae, licet alias forte indebitè id faciat, sed contra religiosum male vñitamentum potestarem concedendi plenariam indulgentiam.

Sed an incurrit hanc censuram, qui concedit tā statutum indulgentiam ob omni pœna, non tamen absoluere à culpa. Angelus, & alij negant incurrit, quia <sup>Quod si vñit</sup> <sup>ab</sup> <sup>non à cœ</sup> <sup>ab</sup> <sup>ab</sup> absolutione <sup>ab</sup> <sup>ab</sup>

absolutio illa non est à culpa & à poena, & censura hæc non fertur nisi in eum, qui ab utraque absoluuntur: & cum sit penalit, stricte intelligenda est. Syluester tenet contrarium. Et mihi magis probatur, propter rationem factam, quod hæc censura non fertur, & pterabusum in iudicio, ut sic dicam, sacramenti poenitentia, sed propter indulgentiam male & sine potestate concessam: indulgentia autem, quæ appellatur à culpa & à poena, non includitur ab solutionem sacramentalem. Sed supponit culpam remissam per sacramentum in re, vel in toto, & cōcedit remissionem totius poenæ: & ita quasi cōsummat remissionem à culpa & à poena, & ideo sic appellatur. Neque est maior vis in illo verbo facienda, cum dicat Pontifex (ut illorum verbi vitamus) significans se non facere vim in verbo, sed in re quam illi tali verbo significabant, & quæ nunc etiam vulgo significatur. Religiosus ergo absoluens à culpa & à poena per concessionem indulgentia, hanc censuram incurrit; quævis non absoluat sacramentaliter, sed illam concedat in forma, qua Summus Pontifex solet facere, scilicet, omnibus contritis, vel confessis, hoc vel ille facientibus, talem indulgentiam concedimus.

Quod confirmatur, nam si religiosus, qui alias potest per priuilegia sua absoluere sacramentaliter, id faciat, addat vero indulgentiam totius poenæ, incurrit hanc censuram, & non propter solutionem à culpa, cum ad illam concedendam potestatem habeat; ergo solum propter solutionem à sola poena, quam dare non potest: ergo si hanc solam tribuat, supponendo solutionem ab alio datam, vel per contritionem, similiter incurrit. Vnde infertur, quod si religiosus absoluat non à tota poena, sed à parte poena per modum indulgentia unius anni, vel quid simile, non inueniret hanc censuram, quia non praebet indulgentiam plenariam, neque absoluit à culpa & poena, etiam in sensu à nobis explicato.

Tandem ponderandum est verbum illud, *præsumpserint*, nam ex eo constat ad hanc censuram non satis esse peccare ex negligentiæ, vel ignorantia crasfa, sed requiri præsumptionem, iuxta superioris in communis dicta. Sed quid si religiosus hoc faciat ex voluntate decipiendi alios, hanc censuram incurrit, ut si quis absoluere à censura, per talem indulgentiam plenariam abque intentione absoluendi, quia illi non præsumit absoluere: quod verba legis requirunt. Item rebaptizans sit irregularis, & tamē sicut hæc est exterius id factis intentione, non manet irregularis: ergo similiter in præsenti religiosus qui exterius vngerer sine intentione, &c. non incurrit hanc censuram. Item excommunicatio lata contra hereticos non comprehendit eos qui exterius profiterunt hæresim sine voluntate & animo recedendi interius à fide: ergo similiter, &c.

In contrarium vero est, quia si hoc modo hanc legem interpretetur, nullius fere momenti efficietur, vixque inuenietur casus moralis, in quo hæc censura incurrit, saltem quoad posteriores actiones. Declaratur, nam vel religiosus sit sēnō habere potestatem absoluendi à censura, seu concedendi indulgentias, vel purat se habere illam: in hoc posteriori casu excusat à censura propter ignorantiam, etiam culpabilem, ut dixi. Suppono enim illam existimationem de potestate sic absoluendi nō prouenire ex errore circopotestatem ipsam, qui vix intercedere potest absq; hæresi: nunc enim extra huiusmodi casum sumus, iuxta intentionem huius legis. Si autem religiosus sic absoluens cognoscit se non habere potestatem, non potest habere intentionem absoluendi in re ipsa, sed solum in verbis: quæ est potius intentione decipiendi. Si ergo tunc nō incurrit: extra casum hæresis, vel similem, nunquam incurrit hæc censura: quod plane est contra intentionem textus. Et confirmatur, nam illa censura lata est ad

A comprimendos religiosos usurpantes ministerium Parochorum, inferentes scandala, & decipientes fideles: sed hæc omnia æque sumi per exterrum ministerium factum animo decipiēdi: ergo hoc etiam est prohibitum sub hac censura. Præterea non obstat verbum illud, *Absoluere præsumpserint*, nam ipsa etiam exterior absolutio potest fieri ex præsumptione: non enim necesse est ut quis præsumat habere potestatem; sed quod præsumat exteriori uti potestate, quam non habet. Vnde Syluester ex Zabarella inquit *ministrare*, ibi ( & id ē erit *absoluere*) sumi vulgariter modo, prout idem est quod exhibere, non prout dicit leg. *timum* *vsum* potestatis.

Circa hoc dubium, considerata intentione huius B legis, & materia eius, videtur distinctione vtendum inter duas partes eius, scilicet administrationem ditorum sacramentorum, & solutionem à censura, vel à culpa & à poena. Et in priori casu videtur dicendum, qui si hæc tantum daret sacramentum Extremæ vñctioñis abque intentione conficiendi sacramentum, licet forte alias grauius peccaret non in censuram hanc censuram, quia reuera non ministrat sacramentum, & propter alias rationes supra factas, & exempla adducta, quæ sane quoad hanc partem sunt vñrgentia. Hoc autem non ita habet locum in alia parte huius prohibitionis, quæ est Eucharistia ministratio: quia hoc sacramentum consistit in facto esse, & ideo non pendet ex intentione dantis. Nisi forte quis præberet hostiam non cohererat emētendo esse Eucharistiam: de quo idem dicam, quia licet grauissime peccet, non tamen contra hanc legem, & lex penalit non est extendenda ad peccatum grauius, si reuera non est illud de quo lex loquitur. Neq; etiam oportet vt peccatum grauius grauiori pena à legibus humani puniatur: interdum enim quædam, licet grauissima, prætermittuntur quia rarissima: quæ dum cōtingunt, satis per iudicis puniri possunt. Idem fere est de solennizazione matrimonij, nam si non cadat super verum matrimonium, sed tantum fiat exterior cæmeronia ad decipiendum populum, non erit solennizatio de qua ius hic loquitur, ideoque non incurret hæc censura. Si vero cadat in verum matrimonium, id illa non pendet ex intentione operantis, sed solum D requirit cæmeriam exteriori ab Ecclesia institutam, & ideo quacunq; voluntate fiat, incurretur hæc censura.

Circa alteram vero partem huius legis aliter sentendum censeo: nam, licet quis animo facto expressus absoluat intentione decipiendi, non vero absoluendi, non evitat hanc censuram. Ratio est, quia intentione huius legis non est prohibere, ne talis effectus in re ipsa fiat; ergo solum intēdit, ne quis etiam exterior profiteatur se id facere, & concedere. Antecedens patet, quia in lege hac necessario supponitur, validam solutionem aut indulgentiam non posse dari ab huiusmodi religiosis; quia si possent, non esset cur illis prohibetur: vnde lex ipsa excipit casus, in quibus per priuilegia, vel ius commune posunt: ergo non prohibet hæc lex nō valide absolvant: ergo nē exterius absoluionis sententiam, vel indulgentiam proferant: ergo licet intentione decipiendi hoc faciant, vere delinquent contra hanc legem, & censuram incurrit. Declaratur à simili, nam, si aliqua lex prohibeat ne in tali causa aliquis hōiudex sententiam dicat, non potest esse prohibitionis sensus vt validam sententiam non dicat: nam hoc per se & abque alia legi est impossibile; ergo est sensus ne talem sententiam proferat, etiam si inuidia sentra sit: ergo, si eam proferat, licet id faciat intentione nihil valide faciendi, ager contrarialem legē, & incurrit eius poenam. Ita ergo est in præsenti. Vnde constat alia exempla in contrarium adducta non esse similia.

Fr. Suarez tom. 3.

Excommunicatio lata contra religiosos violantes Constitutionem Bonifacii exponitur.

**T**ertia excommunicatio Papæ reservata habetur in Clementin. *Cupientes, §. Sane, de penis. Vbi excommunicantur religiosi & clerici seculares violantes constitutionem Bonifacii cap. 1. de Sepulturis in sexto prohibentis, ne aliqui clericis seculari, aut religiosus inducat quempiam ad vocendum, iurandum, vel fidei interposita: seu alias promittendum ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, vel iam electam ultius non immutent.* Hæc enim prohibitio in illo textu nullam censuram habeat annexam: in dict. vero Clement. addita est cum reservatione ad Summum Pontificem, & non obstantibus priuilegiis, &c. In qua persona in quas fertur, sunt satis expressæ in textu, scilicet religiosi, aut clerici: vnde sufficiet religiosus, etiam si clericus non sit: & opinor etiam moniales comprehendendi, non tamen Novitios propter dicta in simili circa præcedentem. Et è contrario sufficiet quod sit clericus in quocunq; gradu, quia textus ibi nihil distinguit.

**C**irca actionem, propter quam fertur hæc censura, nonnullæ circumstantie notandæ sunt. Primo non satis est inducere ad eligendum, vel non mutandum, etiam si cum effectu id obtentum sit: sed opere inducere ad vocendum, iurandum, vel promittendum talem electionem, nam textus non prohibet inductionem ad actum, sed ad obligatiōnem actus, vñnotauit Antoninus, tertia parte, tit. 24. capitul. 1. Angelus verb. Sepultura, num. 35. vbi alios refert. Addit Nauarrus num. 103. necessarium esse ut talis inductione habeat effectum, id est quod ex vi illius aliquis persuasus, vocat, iurat, aut promittat. Et idem lentiit Angelus num. 37. citans Cardinalem, & alios, & Caeteranus cap. 49. quia rationem reddit, quia hæc poena stricti iuris est: & effectu requirit. Et confirmari potest ex his, propter quæ supra diximus, quando lex excommunicat consilentes, illos non incurrire nisi quando concilium effectum habet. Sed hæc sententia mihi valde dubia est, quia hæc regula de consilientibus, quod non incurrit sine effectu subsecuto, tunc solum procedere videatur, quando actio ipsa est directe & principaliter prohibita, concilium vero est quid accessorium, & quasi via ad talen actionem: at in præsenti actio non est prohibita, nam vñcuique licitum est sua sponte eligere sepulturam: licitum etiam est, vt Antoninus norauit, promittere, iurare, vel vocare electionem sepulturae, dummodo pura voluntate fiat: igitur inductione in præsenti est principalis, & totalis materia prohibita: ergo in illa consistit principalis violationis propter quam fertur censura; ergo illa per se satis est ad incurram censuram, siue sequatur promissio alterius, siue non. Et confirmatur, nam Bonifacius in virtute sanctæ obedientiæ, & sub intermissione maledictionis eternæ, prohibet ne quis inducat, contra quam legem integre & consummate agit, qui inducit; siue alius promittat, siue non. At vero Clemens excommunicat violatores illius legis: ergo, Nihilominus, quia in materia odiosa restrictio per se favorabilis est, ideo prior sententia, que auctoritate dictorum autorum fit probabilis, sustineri potest, dicendo actum inducendi non esse in suo ordine consummatum, nisi alter cum effectu inducatur, sicut actus occidendi non est consummatus nisi alter intereat: censura autem non incurrit nisi per actum consummatum, vt in superioribus dictum est; & ideo in præsenti non incurrit, nisi inducendo habeat effectum.

**A**ddunt dicti Doctores, aliam circumstantiam necessariam esse, vt inducendo sit ad eligendum Ecclesiam, vel sepulturam in Ecclesia, pertinentem ali-

**A** quo modo ad ipsum inducentem, quia in cap. 1. per quibus quod hæc culpa est, regulanda satis expressum est. *hæc usq; bi, vt apud eorum Ecclesias sepulturam eligant. Denique in autem recte expendunt illa priora verba dicta Clement. Temerarios violatores, &c. Dicitur enim temere facere (ex sententia Caetani) qui sciens & videns talem. Caetani, gem violat. vnde infert, qui ex ignorantia huius prohibitionis hoc facit, non incurere hanc censuram. Nauarr. addendo, vel exponendo ait, *Si proba. Nauarr. biliter existimat seid facere posse: vnde videtur requiri ignorantiam excusantem à culpa, nam probabilis existimatio culpam excusat. At vero iuxta expositionem particulari illa, temeraria, nihil operabitur, quia ignorantia probabilis semper excusat à censura, cum excusat à culpa, etiā si impliciter lex sit lata contra omnes transgressores. Non est autem credendum in lege penali huiusmodi verbum additum si ne aliquo effectu, & cōsideratione, vt in similibus distū est. Et ideo necessarium esse opinor ausum temerarium, qui non interuenit vbi ignorantia, & bona fide proceditur, etiā si ob negligientiam à culpa non excusat, dummodo ignorantia affectat a nouit, nam tunc reuera temeritas euitatur.**

Excommunicatio contra violantes interdictum, exponitur.

**C** *Q* Varta censura continetur in Clement. Graui, de Sententia excommunicationis, vbi violantes interdictum aliquo ex modis ibi declaratis, excommunicatione Papæ referuata ligantur. Aduerternum est autem constitutionem illam editam esse occasione quorūdam nobilium, & Dominorum temporalium, qui dictos excessus perpetrabant, vt Pontifex in principio refert: Deinde vero subiungit, *Præsumptores prefatos, &c. Vnde videri potest illa censura tantum lata contra illas particulæ personas. Verumtamen non ita est, sed ibi conditur usus perpetuoprohibens, & puniens familiæ dicti à quibus cunctæ personæ commissa, vt patet ex illis verbis, *Qui quæquam de cætro cogere, &c. Et ita omnes intellegunt, & exponunt. Vnde cum ibi dicitur, *Præsumptores prefatos, non sit relatio tantum ad tales personas in diuiduo, sed ad tales conditionem personarum, sic deliquentium, vt mox patet.***

**Q** Quatuor autem violationes interdicti ibi puniuntur. Prima est, in loco interdicti quæquam quonodolat, cogere diuina officia celebrare. Vbi solum est considerandum verbum vñiuersale, quonodolat cogere, prima, omnem enim modum coactionis includit, siue per actionem in propriam personam, siue in coniunctas, siue per subtractionem bonorum, vel alium modum similem directe, vel indirecte, dummodo vera coactio sit, non enim omnis inductione sed coactio tantum punitur. Vnde si fiat rogando, promittendo, &c. non incurritur. Secunda actio est euocare aliquos, præfertur excommunicationis, vel interdicti censuraligatos, ad predicta officia audienda. Vbi aduentum verbum, euocare, non ponit simpliciter, sed cum hoc addito, *predicto modo*. Modus autem prius dictus erat per euocationem publicam, scilicet per campanarum pulsationem, & vocem præconis. Vnde infert Nauarrus, non satis esse vocare clam per nuncios: quod etiam affirmant Angelus, & Syluester cum Cardinali, & alii. Sed diligenter Caeteranus aduerterit quatuor modos euocandi finit positos in principio illius textus, scilicet, nunc hos nunc illos vocando, nunc compellendo, nunc campanis, nunc voce præconis. Cum ergo postea dicitur, *Qui modo predicto euocare, &c.* non est cur magis limitetur ad vnum modum, quam ad alium ex predictis: ergo comprehendit omnes: maxime quia non tanquam prohibet euocare populum, quod fieri solet illis signis publicis: sed etiam prohibet aliquos, seu quoscumque ex-

**A**ltere conditio re-

communicatos, vel non excommunicatos vocare: quod fieri solet aliis modis: comprehendit ergo omnes illos modos, ut recte Caetanus aduerit. Sed illa prima verba, *Nunc hos, nunc illos vocantes*, non excludunt modum vocandi secrete per nuncium, vel quid simile, ergo hic etiam modus sufficit ad incursum censuram, cum texus absolute & indifferenter loquatur. Deinde, dum dicitur, *alios præferim*, &c. clare constat prohibitionem quodammodo generali esse, id est, non solum comprehendere eos, qui excommunicatos, vel interdictos euocant, sed etiam quoscunque alios, licet respectu illorum, sicut gratius est delictum, ita districcio sit prohibitionis. Rursus expendo, particulam illam, *eadē officia*, intelligendam esse de eisdem officiis in loco interdicto celebratis. Vnde, qui euocaret excommunicatos ad audienda diuina officia in loco non interdicto, non incurret in hunc canonem, quidam sit de aliis censuris.

<sup>29</sup> Tertia actio est, *prohibere ne excommunicati publici, aut interdicti ab Ecclesiis exeat dum in ipsis Missarum solennia celebrantur, etiam a celebrantibus admoniti.* Vbi etiam sunt nonnulla consideranda. Primum in hac clausula non esse sermonem de officiis diuinis in communi, sed tantum de Missis, & ideo non esse amplius extendendam. Dubium autem esse potest ad priores clausulæ eodem modo intelligendæ sint, & limitandæ. Nam Angelus, & Sylvestre secuti Cardinalem, & alios, putant limitationem esse generalem, & per hanc clausulam explicari præcedentes. Quod tamen mihi est difficile creditu, propter initium textus in quo dicitur, *Missas & alia diuina officia*; ergo, cum in prima, & secunda clausula dicatur, *absolute diuina officia*, seu eadem diuina officia, non videtur hoc calu factum, sed quia legislator voluit has duas actiones generalius punire quam tertiam, vel quartam, cum hæc verba referantur ad initium textus, & eodem sensu accipi videantur. Et hanc partem tenuit Caet. in Summa, capitulo 41. de excommunicatis.

<sup>30</sup> *Dubitari etiam potest, an hæc clausula intelligatur solum de locis interdictis, vel de quibusunque Ecclesijs: nam in ea simpliciter dicitur, Ab Ecclesijs. Respondeo solum esse sermonem de locis interdictis, & consequenter de Ecclesijs in eis existentibus, ac proinde etiam interdictis. Vnde verba illa ex materia subiecta, & ex antecedentibus & consequentibus limitantur. Sub Ecclesijs autem non comprehenduntur priuata oratoria, præsertim in materia odioia. Et sermo tantum est de personis publice interdictis, & excommunicatis, quæ debent prius a celebrante moneri, ut exeat, & qui tunc impedit exitum, incurrit, & non antea, quidquid Sylvestre dicat, nam textui repugnat. An vero illa monitio debeat esse particularis, & nominativus, vel generalis sufficiat: Angelus, & Sylvestre generali fatis esse putant, quia verba non plus requirunt: sicut etiā fatis est quod prohibitor sit generalis propter absolute verbum, prohibere. Ex quo etiam notari potest, non esse necessariam coactionem, sed preces, aut alias inductionem mere voluntariam sufficiere.*

<sup>31</sup> *Vnde etiam notari potest, illas actiones non in quibusunque personis, sed in habentibus temporali iurisdictionem puniri, ut Nauillus ex Glossa recepta notat. Et colligit ex textu, in quo prius dicitur, *Nobiles quidam & domini temporales*, & postea subditur, *presumptores prefatos*, &c. Vnde hæc censura ex perlonarum non est vniuersalis, comprehendit tamen omnes dominos temporales etiam alias Prelati Ecclesiastici sint, ut idem auctores notant. Quocirca cum ibi dicitur, *Nobiles, & domini temporales*, copulatim id accipendum est: non enim nobilitas sine dominio, seu iurisdictione temporali sufficiet. E contrario vero dominum tempo-*

*rale semper sufficit, nam hoc præcipue hic consideratur: neq; est sermo tam de vera nobilitate personæ, seu originis, quam de nobilitate status, ut sic dicam, seu presumpta & repræsentata in ipso domino & iurisdictione temporali; ut ita particula hæc non tantum sit coniunctiva, sed etiam declarativa talis nobilitatis.*

<sup>32</sup> *Hinc vero oriri potest dubium, an oporteat huiusmodi actiones esse profetas ex iurisdictione temporali, ita ut sit formaliter principium taliū actionum, & non tantum conditio persona. Videtur enim hoc ratione censemtaneum. Ut quid enim temporalis iurisdictione in tali persona postuletur, nisi quia actus ipse punitur, ut abusus quidam talis iurisdictionis? Itē in principio illius textus non sine qua dicitur, *illos temporales dominos, in suis terris Ecclesiastico fappositis interdicto illa delicta commisisti*; quia si extra illas id faciant, non operabuntur ut iurisdictionem habentes, ergo intelligendus est illius textus de actu qui habet titulum iurisdictionis & dominij. Et hoc videtur confirmare verbum, prohibere, nam proprium est iurisdictionem habentis. Item modus publicæ conuocationis, qui in secunda actione præsupponitur, non potest, moraliter loquendo, ab his fieri nisi in propriis terris. In contrarium nihilominus obiici potest, quia in illo textu cū incipit lex, & excommunicatio proferri absolute dicitur, *Quicunq; in locis interdicto fappositis quemcunq;* &c. vbi nulla sit loci determinatio: sed omittitur ea quæ in proportione casus posita fuerat scilicet, *in locis eorum seu terris suis*, in quo indicatur, Pontificem generaliū legem ferre. Item illud signum, *quemcunq; prō omnibus distribuit, & non pro solis subditis*; ergo ita ut sonat accipienda est. Et inde sit necessarium non esse, ut actus habet titulum iurisdictionis & dominij. Sed, licet haec coniectura faciat rem aliquo modo dubiam; nihilominus priorem partem tanquam mitiorem probandam censō: nam & cōiectura prius facta probabiliores sunt: & posteriora verba facile exponuntur, & determinantur iuxta subiectam materiam. Quād opinione indicauit Angelus supra, dicens cum Cardinali: hanc p̄enam non habere locum quando prædicti domini præcipiunt non subditis, vel hæc faciunt in terris nō suis. Per subditos autem intellige non solum proprios vasallos, sed etiam omnes, qui actu in talibus terris versantur, & earum domino de facto obediunt. Necesse est etiam ut effectus sequatur, non est enim latius vocare, prohibere, &c. nisi cum effectu à subditis interdictum violetur, ut patet a simili ex punitio præcedente, & quia ibi consummatur actus principaliter prohibitus, & punitus per talem legem.*

<sup>33</sup> *Quarta actio est quod publice excommunicatus, & interdictus, existens in Ecclesia interdicta dum in Missarum solennia celebrantur, & nominatus ab ipso celebrante ut exeat, nihilominus permaneat, & exire nolit, nam ille nouam censuram excommunicationis Papæ reseruatam incurrit. In qua clausula iam non est sermo de Dominis temporalibus, sed simpliciter de omnibus excommunicatis, & interdictis, sive proprio arbitrio, sive ab aliis vocati ibi interdictis à iure, & ab homine. Sicut omnia superius dicta de interdicto loci, de utroque indifferenter intelliguntur, ut Glossa aduerit, quia ius indistincte loquitur. Nunc autem limitandum hoc videtur ad excommunicatum, vel interdictum nominatum, & denunciatum, vel manifestum percussorum clericorum (quod in præcedenti etiam clausula obseruare oportet) quia iuxta nouum ius hi tantum censuram publice ligati censuram, in illo autem iure requiriuntur, ut sint publice ligati. Et præterea additur, necessarium esse, ut a celebrante exire moneantur: & hic additur nominatum: quapropter ita faciendum est, alias, licet excommunicati manent, non incurrit.*

Præterea hæc clausula explicanda videtur de celebratione Missæ, licet Caiet. aliud sentiat, quia simpliciter dicitur à celebrantibus, sed ex ipso contextu constat, cum dicitur, In ipsis Ecclesiis, relationem fieri ad proximam clausulam, in qua sermo erat de Ecclesiis, in quibus Missiarum solennia celebrantur: præterquam quod nomen celebrant simpliciter dictum, attribui solet sacerdoti Missam facienti. Necessario autem intelligendum hoc est de Ecclesiis interdictis: nam de eis, ut dixi, intelliguntur omnia superiora, ad quæ in præsenti clausula sit relatio. Denique prætermittendum non est verbum, *presumperint*, quod in fine ponitur, & comprehendit omnes clausulas seu actiones: eandemq; energiam habet, quam in similibus saepe explicimus.

34

*Notandum  
pro omnib.  
aktionibus  
numeratis.*

Ultima censura posset afterri ex Clement. Si quis  
suadente, de pœnis, vbi specialiter excommunican-  
tur, qui manus in Episcopum iniiciunt. Sed haec  
explicata est à nobis in Bulla Cœnæ in 11. clausula  
 eius.

SECTIO V

Quæ excommunicationes Papæ reservariæ in libris Extrauagantium continantur.

I  
Prima con-  
tra exente-  
rantes cor-  
pora defun-  
ctorum ex  
Extrauag.  
de Sepult.

Actiones ob  
quas fertur  
hac censur

2  
Qua<sup>d</sup>am  
dicta censu-  
r<sup>a</sup> limita-  
zioni.   
Prima

Caiet.  
Nauarr  
Syluest.

Secundi

Ultima censura posset afferri ex Clement. Si quis  
faudente, de peccatis, vbi specialiter excommunican-  
tur, qui manus in Episcopum iniiciunt. Sed hæc  
explicata est à nobis in Bulla Cœnæ in 11. clausula  
eius.

## SECTIO V.

*Quæ excommunicationes Pape reservata in li-  
bris Extrauganum continen-  
tur.*

**P**rimo loco afferri potest excommuni-  
catio lata à Bonifacio 8. in Extra-  
ugan. 1. de Sepultur. contra dilace-  
rantes, & exenterantes corpora de-  
functorum hominum, vt conferue-  
tur, vel ut decoquantur, vt ossa possint in alia loca  
deferriri. Circa quam legem solum occurrit aduer-  
tendum, ex parte personarum generalissimam esse,  
nam in persona defuncti, nullum admittit distinc-  
tionem: cuiuscunque enim dignitatis existat circa  
corpus eius hæc fieri prohibentur. Et similiter ex  
parte facientium nullus eximitur, etiam si Pontificali  
dignitate resulgeat, seu cuiuscunque ordini non condonari  
status, aut gradus fuerit. Auditurque de functorum corpo-  
rasi inhumaniter & crudeliter perirratiōnē, vel sciendo  
pertractari. Per quæ verba ampliatur hæc censura ad  
mandantes: si mandatum ad executionem perue-  
go, etiam si quis in proprio solo decedat, & ibi sepe-  
liendus sit, si hæc fiat circa corpus eius, vt ita sepe-  
liatur, incurreret hæc censura. Sed hoc facile dif-  
ficiunt ex verbis sequentibus eiusdem textus, In  
suis vel alienis partibus sepultura electa. Quia ergo inter-  
dum contingit, cum qui in propria patria discedit,  
in aliena & distanti eligere sepulturam, ideo verum  
est, posse aliquando incurri hanc censuram exercen-  
do has actiones circa eum, qui in propria patria mori-  
tur: quia vero hoc est ex raro contingentibus, id  
eo posita est dicta particula, *pre/eritum*, non vero, quia  
neceſſe non sit hæc fieri ad deferendum corpus in  
alium locum, vbi sepe liendū est, sicut in fine con-  
cludit illis verbis, *Ad partes prædictas ad deferendum tumu-  
landa*. Sed vrgebis, Non est minor impietas & in-  
humanitas, si hæc fiant circa corpus in eodem loco  
sepeliendum, quæ ratio mouit Pontificem ad hoc  
prohibendum, vt ibi constat: ergo saltem ob simili-  
tudinem rationis extendenda est hæc prohibito ad  
dictum casum. Respondetur legem latam esse de Eni-  
tia, his actionibus, vt solebant esse in vsu: quod autem  
hæc omnia fiant circa corpora vt in eodem loco se-  
pultura tradantur, insolitum, & inauditum est, &  
ideo de hoc non curasse legislatorem. At vero si cor-  
pus regium, verbi gratia, vel simile exenteretur vt  
balsamo inungi posset & diutius abſque vteriori  
corruptionē, vel scitore feruari, id non erit contra  
hanc legem, nec causa censuræ, vt prædicti Docto-  
res docent.

probabilis est: prior tamen videtur magis consentanea rationi, quia nimis alienum ab Ecclesiastica pietate videtur, ut sine culpa sua tam grauen patitur infamiam, & contumeliam in suo caduare ille, qui viuens nihil peccauit in tali facto. Poteſtque ex ipso textu colligi, si pondereretur verbum illud, *Seputimur*

electa, nam responso consonare debet cause, & iuxta illam intelligi. Aduerto etiam nullum addi verbum, quo significetur illam penam ipso facto incurri, nam de sola censura dicuntur ipso facto incurrienda, & postea solum additur. *Et nihilominus ille cuius corpus hoc inhumane tractatum fuerit, Ecclesiastica creat sepultura.* Vbi non additur verbum ipso iure, satis ergo erit si ferueretur post legitimam condemnationem, iuxta legitimum sensum legis penalis, in qua aliud expresse non declaratur. Vnde, quod attinet ad forum conscientia, non existimo teneri Ecclesiasticis ministros non admittere huiusmodi ossa ad Ecclesiasticam sepulturam, nisi vel per legitimam sententiam cogantur, vel publice & euidenter constet defunctum mortuum esse in peccato mortali, disponens, aut præcipiens aliquid contra constitutionem hanc. Et similiter opinor, Ecclesiasticum iudicem, non teneri ad condemnandum, vel ad execendum hanc penam, nisi in iudicio de tali delicto conuincatur.

*Excommunicatio contra simoniacos in religionis ingressu exponitur.*

**S**ecunda excommunicatio lata est ab Urbano Quarto in Extraugante prima de Simonia, cōtra eos, qui dant vel recipiunt aliquid ob ingressum religionis per modum pacti & conuentiōis. Quæ constitutio difficulter redditur propter communem usum, quem nunc etiam seruari videmus, præterim in conuencib⁹ monialium, de quibus expresse lex loquitur. Quia sc̄ominia non recipiunt ad habitum religionis, nisi cum promissione & pacto doctis persoluerend⁹, & multis alijs expensis, partim ad communem usum conuentus, partim ad singularū monialium commodum: quæ omnia videntur cōtraria huius constitutioni: Quin etiam aliquando in religionibus virorum, præterim quando egestate premuntur, solet aliquid ab ingredientibus ad eorū sustentationem postulari, vel si bona temporalia habeat, solet ab eis ante professionem exigi, ut vele a monasterio donent, vel saltem de eis non testentur in fauorem aliorum, ut ius hæreditandi per professionem eorum in monasterium transferatur: quod si hoc facere recusent, ad professionem non admittuntur, sed potius expelluntur.

Estergo in primis aduertendum, hic solum puniri actionem simoniacam ex reali pactione dādi, vel recipiendi aliquid temporale pro spirituali admis- sione ad statum seu habitum religionis. Ita intelligunt omnes, quos statim referam. & colligitur ex tex- tu in illis verbis, *Omnia, pactione cessante.* Quapropter actio propter quam hæc pena infertur, non id eo mala est quia in eo texu prohibita, sed potius id eo ibi specialiter punita, quia vel ex semialia est & simoniacal, vel antiquis iuribus prohibita, ut patet in capitulo *Deregularibus*, & in cap. *Quoniam*, extra de Simonia, & in eisdem dicitur, per antiquiores canones fuisse prohibitam: qui canones non videntur esse alij nisi illi qui generatim prohibent acquisitionem cuiuscunq; Ecclesiastici gradus per simoniam: & afferuntur late in decretis, 1. q. 1. & 2.

Hinc ergo sit primo, ut quoties aliquid mera spō- tē datur & recipiunt in ingressu religionis, nulla incurratur censura: quia hoc per se malum est, nec in illa legi prohibitum, ino potius permisum. Addo vero, hic dicitur sponte fieri quidquid sit sine pactione tacita, vel expressa, ut patet ex citatis verbis textus. Quapropter, qui aliquid daret vel recipiret sinistra intentione, dando sc̄ilicet, vel recipiendo pro ipso ingressu, seu pro suffragio in fauorem talis personæ p̄stāndo, ut in religionem admittatur, non incurrit hanc censuram. Cuius ratio reddi solet, quia talis simonia est mentalis, quam Ecclesia punire nō

A potest. Sed reuera illa non est pure mentalis, in actu enim exteriore prodit interna intentio simonia- ea, & ut supra vidimus, Ecclesia potest per censurā punire actu exteriore, quatenus à tali praua int̄entione interiori procedit, etiam si alio pacto vel si- gno non manifestetur intentio. Ratio ergo non est, quia Ecclesia non possit hoc punire, sed quia de facto non puniuit per hanc censuram, cum exceperit omnem dationem vel receptionem absque pacto factam: & haec, de qua agimus, licet male fiat, sine pacto tacito vel expresso fieri supponitur. Et ita aduertit Caetan. c. 73. quem lequitur Armilla Excomunic. n. 60.

**B**obiici tamē possint illa verba huius textus, illa duntaxat que personæ ipsa ingredientes pure, & sponte, & plena liberalitate, omnīs pactione cessante, dare vel offerre revoluerim cum gratiarum actione licite recepturi. Non ergo satis est absque pactione dare, vel recipere, sed ultra hoc ex parte dantis exigitur, quod pure sponte, & plena liberalitate id faciat: at vero qui hoc facit intentione obtinendi spirituale pro temporali, nec pure, nec plena liberalitate id facit: ex parte vero ac- cipientis petitur ut licite recipiat: non recipit autem licite qui prædicta intentione quidpiam recipit. Re- spondetur, haec omnia intelligenda esse de actu ipso dandi vel accipiendo quantum ad actum externum, ita ut ipse pure & liberaliter, & sine vila circumstan- tia, quæ exterius illum reddat simoniacū, fiat: nam quantumdū lex humana non exprimit conditionem pure mentalē, seu habitudinem solam ad actu internā, non debet ad illam restringi, quia est nimis odiosa & rigorosa.

**C**Secundo sequitur, quoties aliquid datur vel aē- cipitur in ingressu religionis, non pro ipso ingressu, sed in sustentationem eius qui ingressus ali- ditur, quia fortasse monasteriorum non habet suffici- entes redditus ad illum alendum, nec incurri hanc censuram, etiam si pactum intercedat. Ita Nauar. n. 106. ex Caet. supr. & in 2.2. q. 10. ar. 3. Soto lib. 9. de Infring. qu. 6. art. 2. ad 4. Ratio Caetani est, quia hoc est ius naturale. Ratio autem Soto est, quia non est simoniacal, cum non peratur spirituale pro temporali, sed pro realia licita: scilicet pro sustentatione. Vnde infert, non solum monasterio agenti, sed etiam di- uitii, per se loquendo, & ex natura rei licitum esse pe- tere aliquid ad sustentationem eius, qui vult ingre- ditionem. Quia, si illa in egente nō est simoniacal, nec in diuite erit, nam in utraque idem pro eodem petitur: ergo, si in vna non petitur temporalē pro spirituali, neque in alia: ergo, si in paupere illa non est simoniacal, nec in diuite erit, ergo licita, quia non est contra iustitiam, neq; cōtra aliam virtutem. Nam, licet monasterium sit diuites, non tenetur bona sua expendere in sustentationem huius perlōne, maxi- mē si ipsa potest secū afferre, vnde alatur: ergo nullā deformitas in tali actu apparet: imo videtur hoc posse esse laudabile, ut aliqui pauperes sine vlo hu- iusmodi subsidio possint in religione recipi, vel ut religionis bona conseruentur, & ad maiorem spiri- tualē profectum augeri possint.

Hec vero ampliatio Socii, quamvis sola ratio ne inspecta, verisimilis appareat: tamen considerati- do dicitur Doctorum, & canonum, quæ in re morali possum ad majoris sunt ponderis, videtur difficultis. Nam Di- monasterium Thom. 2. 2. quæst. 100. art. 3. ad 4. cūm limita- tionē dixit, Si monasterium sit tenuis & iterum, Si ad D. Thom. hoc non sufficiat monasterii opes. In 4. verō distinc. 25. quæst. 3. artic. 1. quæst. 1. ad septimum, posse ean- dem limitationē expressius addidit, Si autem sine grauamine Ecclesia potest recipi (scilicet religiosus) si- moniacal est aliquid pro receptione exigere. Praterea ex- pendit ad hoc potest cap. *Quam pio, 1. quæst. 2. quod Cap. Quam Diuus Thomas citat, vbi Bonifacius omnes huius pio, 1. q. 2. modi exactiones prohibet, nisi, quasi subsidij gratia: & hoc ipsius subisdium vult subsequi potius, quam*

Fr. Suarez tom. 5.

11 3 præ-

præcedere, ut omnis præsumptio tollatur, ut ibi non  
tar Glossa. Item in dicto cap. Quoniam, de Simonia,  
prohibetur huiusmodi receptio, etiam sub paupertate  
prætextu: propriissime autem dicitur prætextus  
paupertatis, quando re vera paupertas non subest,  
& allegatur. Vnde Glossa ibi ait, Si religiosi vere pau-  
peres sint, ita ut non possint alium sustentare, posse  
ili dicere, Non habemus quod dæmus ibi pro victu, nisi su-  
portes unde vias, dummodo hoc non dicatur in  
fraudem, ergo secluso vero titulo paupertatis hoc  
est prohibutum. Imo Glossa Bernardi ibi addit, etiam  
interueniente paupertate, tutius esse neminem admittere,  
quam illo modo aliquid exigere: quod quidem  
scrupulofius dictum est. Præterea Sylvestri verb. Si-  
monia, num. 15. late hoc disputans, dicit esse com-  
muni sententiam plurimorum (quos ibi refert)  
exigere aliquid pro sustentatione in monasterio te-  
nu licitum esse; in opulento vero esse simoniam. I-  
pse vero Sylvestris addit, Sed intellige præsumptio, scilicet  
semper fecerunt, & faciunt aliquam moniales, &c. Præsumptio  
autem declarat esse simoniam, vel quantum  
ad forum contentiosum, vel in conscientia, si ha-  
beatur respectus non ad victum, sed ad ipsum in-  
gredium; & ita sentit hoc non esse illicitum, si debita  
intentione fiat.

II  
Non excusa  
ri à simonia  
qui in mo-  
nasterio di-  
nute aliquid  
pro susten-  
tatione recipi-  
endi peti.  
Difficile tamen videtur ita interpretari dicta Do-  
ctorum, & canonum: nam Diuus Thomas absolute  
in conscientia loquitur, & reliqui Doctores. Et ca-  
nones non tantum puniunt virtum quod præsum-  
munt, sed absolute prohibent ne tale factum cum ta-  
libus circumstantiis fiat: ergo non solum præsumunt,  
sed constituant tale factum vere prauum & illici-  
tum, etiam si alias non esset. Quod præter dicta collig-  
tur ex hac Extrauagant, quatenus distictius prohi-  
bet aliquid exigere quoquo modo a volentibus in-  
gredi religionem, quocunq; titulo, etiam ad pios vi-  
sus: sed præcipit liberaliter eis dare omnia, quæ ad  
victum & veltum pertinent. Quapropter, licet ra-  
tio Sotii, secluso iure positivo, habeat efficaciam: ta-  
men, illo supposito, non habet: quia, cum bona religionum Ecclesiastica sint, de eis disponere ad Sum-  
mum Pontificem maxime pertinet: statuit ergo Su-  
mus Pontifex, ut religionis redditus liberaliter in  
sustentandis religiosis expendantur, & vt cum eadē  
liberalitate, & omnino gratis religiosi recipiantur,  
vt ex eis sustentatur: abstulitque consequenter ab  
huiusmodi religiosis omne ius petendi aliquid ab  
ingredientibus religionem ob sustentationem eorum,  
quia ipsa bona religionis iam sunt ad hoc munus de-  
finita. Quapropter, quoties opulenta mona-  
sterium hoc titulo aliquid exigit, titulus est fal-  
sus, & fictus. Sicut qui à paupere, quem gratis alere  
tenetur, aliquid exigeret pro eius sustentatione, fal-  
sum titulum prætenderet. Secluso autem hoc titu-  
lo, solum superesse viderur, vt pro ipsa receptione  
exigatur, quidquid illo titulo peti videtur, ergo, licet  
religiosi hoc potentes dicant se non habere hanc  
intentionem, & re vera interius ad hoc contentur:  
tamen in facto ipso non possunt hoc euitare, quin  
implicite & indirecte id intendant: sicut, licet quis  
dicat le non intendere aliquid pro mutuo accipere,  
tamen, si aliquid ad suam sustentationem petit ab eo  
cui mutuum præbet, quod ille alias dare non tene-  
batur, nec ab eo poterat iuste exigi, coniunctur pro  
mutuo illud potuare, & vsum committere. Sic  
ergo est in præsenti. Propter quod censio, simpliciter loquendo, & in conscientia veram esse d. Thomæ  
doctrinam, & communem opinionem iuri, & reli-  
giose institutioni valde consentaneam,

Ad vsum vero religionum respondeo in primis,  
quoad religiones virorum attinet, rarum esse: in-  
ficiatumque, vt ex pacto tacito, vel expressio ita petatur  
aliquid in sustentationem, vel subsidium reli-  
gionis, vt aliter habitus vel professio degenetur: ex  
singularibus autem factis aliquarum personarum

A non debet argumentum sumi. Deinde, cum in hac  
re sit opinionum diuersitas: fieri potest, vt opinio-  
nem Sylvestri & Sotii secuti, præcice bona fide pro-  
cedant. Rursus attente confiderandum est saepe fe-  
ri posse, vt, licet monasterium alias diues & locu-  
ples habeatur, nihilominus hic & nunc vero neces-  
sitatis titulo aliquid in sustentationem petat ab eo,  
qui ibi cupit admitti, scilicet quia iam habet exple-  
tum numerum eorum, quos commode alere po-  
test: vel quia sunt alij quos admittere expedit, & non  
possunt aliquid in sustentationem afferre, & omnes  
similiter aliquid subsidio recipere non potest, vel  
quia ita expedit, vt crescant redditus monasterij ad  
augendum religiosorum numerum cum conuenienti-  
enti sustentatione. In his enim & similibus casibus  
non condemnarent huiusmodi petitionem bona  
intentione factam. Solum admoneo, quod etiam  
Soto aduerterit, magna prudenter opus esse, ne sequatur  
scandalum: & ideo raro & cum magna moderatio  
hoc permitendum esse. Quapropter, quando  
multo plus exigitur, quam ad unius personæ in tali  
statu constituta sustentationem commode sufficit,  
non video qua ratione, aut titulo id honestari po-  
lit. Ultimo vero addo si quid minus rectum fiat bo-  
no zelo, & ex ignorantia etiam culpabilis, id sat is-  
se ad excusandum censuram huius Extrauagantis,  
vt Cajetanus, & fere omnes notant, ex propriete  
illis verbis, *præsumant*, saepe à nobis ponde-  
rata.

C Atque ex his constat, quid dicendum sit de vni-  
monialium: quas aliqui excusare volunt quoad do-  
tes solo titulo sustentationis, quoad alia vero, quæ  
ab eis interdum petuntur velad communem vnum  
domus, aut Sacrificia, vel ad proprium commodum  
singularum personarum solo titulo consuetudinis,  
id est, quia non petuntur ex pacto, sed ex quadam  
conuentudine. Quod præcipue Armilla significat.  
Sed hoc posterius non videatur carere scrupulo: quia  
in hac Extrauagante dicitur: *Ex statuto etiam se con-  
uenitudo, quæ corruptela est potius dicenda: & postea in  
prohibitione dicitur, directe, vel indirecte, vel quoquo  
modo. Illud etiam de sustentatione, licet regulariter  
verum habeat, tamen monasterii ditoribus potest  
scrupulum ingerere.* Vnde Soto ait, in illis non sine  
scandalio dotes exigi, & magis auger rationem scrupu-  
li, quod hædotes indifferenter petantur ab omni-  
bus, etiam ab his, quæ non habent vnde soluant,  
& quod hac de causa multe priuentur habitu & fla-  
ture religionis, ad quam essent donec, & a mona-  
steriis ex redditibus eorum sustentari possent: & alia  
foras recipiantur minus idoneæ, quia dotem per-  
solunt. Dicendum vero est, regulariter loquendo,  
satis hoc honestari prædictis titulis: nam rarissime  
inueniuntur monasteria monialium, quæ non in-  
digantur his subsidiis ad suam sustentationem: &  
confuetudo illa etiam post hanc Extrauagantem  
tolerata, aut potius contra illam præualec, aut cer-  
te omnia illa ad conuenientem sustentationem re-  
duci possunt. An vero in particulari, in hoc sit ali-  
quis excessus proper species circumstantias hu-  
ius domus, aut personæ, id Episcoporum, aut Pre-  
latorum curæ remittendum est.

Quod vero spectat ad censuram, iam non habet  
lecum in receptione monialium, etiam si contingat diffidat  
in debito modo fieri. Refert enim Antoninus tertia  
parte, tit. 24. cap. 67, se audiuisse à fide dignis Marti-  
num Quintum dixisse, se nolle vt moniales incur-  
rant aliquam censuram propterea, quæ ingressu dant  
vel recipiunt: quod etiam ait Felinus in dict. c. Quo-  
niam, de Simonia. Et Nauarrus refert Innocentium  
Octauum declarasse, moniales non incurrere hanc  
censuram, nisi ob receptionem cum pacto, aut ali-  
cuius non idoneæ ob largitionem. Clementem autem  
Septimum concessisse, vt moniales nullam simoniæ  
penam incurrent propter pacta, & conuentio-  
nes,

II  
Quomodo  
fieri cum dif-  
positione hu-  
iis Extrau-  
agantis  
religio-  
rum.

mes, circa dotes monialium in commodum earum  
viectum, & ex compendio priuilegiorum verb. Mo-  
niales, num. vlt.

<sup>15</sup> *Quid Conci-  
lium Tridentinum circa hoc  
fuerat.* Ultimo tamen aduertendum est nouum ius Con-  
cili Tridentini session. 25. capit. 16. de Reformat. re-  
gular. vbi prohibet ne ante processionem, excepto viato,  
& vestitu nouitii, vel nouitie illius temporis, quo in pro-  
batione est, quoniamque presertim a parentibus, vel propin-  
quis, vel curatoribus eius monasterio aliquid ex bonis eius  
tributus. Quamvis autem hoc pricipiat Concilium  
sub anathematis poena, & ideo graue peccatum sit  
hoc non seruare; non tamen imponit illam ipso fa-  
& incurrendam. Hinc vero colligere licet, tribue-  
re aliquid monasterio, vel monialibus in ipsa pro-  
fessione non pro ipsa, sed pro sustentatione sua, &  
monialium, & pro solennitate & festinitate profes-  
sionis, iuxta consuetum morem, non improbari a  
Concilio; sed potius supponi ut licitum: nam dum  
vnum tanquam speciale prohibet, aliud in suo vsu  
& consuetudine relinqueret videtur. Rursus anim-  
aduertendum est quod idem Concilium statuit ibi-  
dem cap. 3. vt in monasteriis tantum numerus re-  
ligiosorum admittatur, qui ex redditibus propriis  
monasteriorum, vel ex consuetis elemosynis com-  
modè possit sustentari. Per quod, quantum ad mo-  
nasteria monialium ampliari, velexplicari videtur  
quod in capite primo, §. Sane, de Statu regular. in 6.  
statutum fuerat, quod moniales non plures in mo-  
nasteriis non mendicantium recipiant, quam ex  
bonis vel prouentibus monasterii fine penuria va-  
leant sustentari: Concilium enim Tridentinum ad-  
didit elemosynas consuetas, vel tacite declarauit inter  
bona monasterii computari: & sub eisdem bonis vel  
elemosynis nos comprehendimus dicimus dotes, &  
alia dona, quae moniales ingredientes secum afferre  
solent: ideoque non fieri contra hanc legem, si recipi-  
rantur, etiam si ex propriis redditibus bonorum  
immobilium monasterii sustentari non possint,  
necessariam fieri contra nostram Extraugantem, vel  
alia iura, si ad supplendam sustentationem huius-  
modi subficia ab illis exigantur.

*Tertia excommunicatio contra regulares indebita  
ad alias religiones transeuntes ex-  
ponitur.*

<sup>16</sup> *Extr. 1. de  
Reg.* Tertia excommunicatio etiam Papæ reseruata  
sumitur ex Extraug. 1. de Regul. In qua Martini  
4. prohibetur religiosi Mendicantes ad aliam  
religionem transeant, excepta Carthusiensi, absque  
Sedi Apostolica licentia speciali: fertque excom-  
municationis sententiam ipso facto incurrendam,  
& sibi reseruatum tam in recipientes, quam in re-  
ceptos contra prædictam constitutionem. Circa  
quam primo aduerto, non esse generale quodam o-  
mnes, sed contra quosdam religiosos fieri. Duplex  
autem actio in ea ponitur. Vna est transitus ad  
aliam religionem: & sic tantum fertur contra re-  
ligiosos professos ordinum Mendicantium, quia  
solum in favore illarum religionum facta est illa  
constitutio; vt in ipsa dicitur. Extenditur autem ad  
eos, qui post illam constitutionem editam in num-  
erum mendicantium auctoritate Apostolica ascripti  
sunt. vt est Societas IESV, iuxta declarationem  
Pii V. anni 1571, vbi propterea declarat eisdem priuile-  
giis, indultis, & gratiis fratribus Mendicantibus conces-  
si vii frui, potiri, & gaudere debere: constat autem con-  
stitutionem huius Extraugantis esse priuilegium  
seu indultum quoddam, ad eorum favorem maxime  
pertinens. Rursus extenditur in hac religione,  
non solum ad religiosos solenniter professos, sed etiam  
ad omnes illos, qui post biennium vota simplicia e-  
miserunt; tum quia dicta Extraugans generatim  
loquitur de religiosis Mendicantibus: omnes autem

A disti sunt vere & proprie religiosi mendicantes. vt  
satis declarat Pius V. in eadem Bulla, qua vult com-  
prehendi omnes & singulas Societatis personas, &  
non solum Domos, sed etiam Collegia, & personas  
eorum dicit vere ac non ficte sub religiosis Mendi-  
cantibus comprehendendi. Et postea vberius, & expref-  
sus id declarauit Gregorius XIII. in Constitutionibus  
editis in favorem huius religionis anno 1582. &  
1584. Tum etiam quia per alios Pontifices id ex-  
presse prohibitus fuerat, vt constat ex Bulla Pauli  
I I I. anni 1549. & ex concessione Pij I V. con-  
firmata, & promulgata in Bulla Pij V. anno 1565.  
Inter quas est diueritas, quod Paulus I I I. non im-  
posuit excommunicationem ipso iure incurren-  
dam, sed facultatem tribuit Societati ad excom-  
municandum huiusmodi apostatas, & transiuntes:  
vt erique autem Pius ipso iure fert hanc censuram  
contra has personas, cum eadem reseruatione; & ex  
tunc concessit communicationem omnium fau-  
rum religiosorum Mendicantium eisdem personis  
Societatis. Vnde ex tunc etiam cœpit excommuni-  
cationis iuris communis ad omnes illas extendi, cum  
ampliationibus tamen ibi adiectis, & statim expli-  
candis.

*Alia actio, ob quam hæc censura incurritur, est* <sup>17</sup>  
receptione, ita vt religiosi recipientes alium Mendicantibus  
secunda pars  
cantē sic transeuntem, & deserentem suum ordinem, <sup>et in eisdem Ex-</sup>  
candem excommunicationem incurrant. Sub hoc <sup>transeuntem que</sup>  
tamen ordine comprehenduntur solum religiosi, <sup>de recipientiis</sup>  
qui in illa Extraugant, numerantur, nempe S. Be- <sup>bis sic tran-</sup>  
nedicti, Cisterciens, Camaldulensis, Vallumbrosa, Ca- <sup>euoris, quos</sup>  
nonicorum regularium S. Augustini, vel aliorum Mon- <sup>cōprehendat.</sup>  
ficiorum ordinum, semper enim fit relatio in dicta Ex-  
traugant ad huiusmodi ordines. Quapropter, si  
transitus fiat ab uno ordine Mendicantium ad aliis  
ex vi huius iuris nec transiens, nec recipientes ex-  
communicationem incurunt. Dico autem ex vi  
huius iuris, quia ex particularibus concessionibus fa-  
ctis singulis religionibus fieri potest, vt incurruat  
censura: qualis est illa, quam referunt Armilla Ex-  
communicatione 67. & alii, fecisse Clementem Pa-  
pam Ordini Prædicatorum, excommunicando re-  
ligiosos ordinis Minorum, qui receperint Dominici  
canos volentes ad ipsos transire sine expresa licen-  
tia Summi Pontificis, vel suorum Superiorum. Per  
quod indultum non dicuntur excommunicati tran-  
seuntes, sed tantum recipientes: nec fit mentio reser-  
uationis talis censurae. At vero in Societate per di-  
ctam concessionem Pii IV. & V. extensa est hæc cen-  
sura reseruata tam ex parte transeuntem quam re-  
cipientium respectu omnium ordinum, etiam Mi-  
norum, vel aliorum Mendicantium, excepto solum  
ordine Carthusiensi.

Circa exceptionem autem, quæ in dicta Extraug. <sup>18</sup>  
additur, scilicet, *Nisi ex licentia speciali Sedi Apostolicae*, <sup>Qualia licentia</sup>  
quidam declarant necessarium esse, vt in tali licen-  
tia fiat expressa mentio tam religiosi transeuntes, <sup>etiam necesse</sup>  
quam religionis ad quam transit, quam etiam huius <sup>etiam si ut hæc</sup>  
constitutionis Martini, quæ per talem licentiam <sup>in Extraug.</sup>  
quodammodo quod illud factu relaxatur. Quam <sup>tenor serua-</sup>  
conditionem ponit D. Antoninus 3. part. tit. 16. ca- <sup>19</sup>  
pit. 4. §. 4. in fine, & Armilla supra refert expref-  
sam esse à Clemente in indulto Prædicatoribus  
concesso, vnde ad illo vtendum seruanda erit. Ta-  
men in præsenti, quia non inuenio illam in hoc te-  
xto, & ideo nec necessariam esse censeo, sed satis es-  
se, licentiam specialem Sedi Apostolica: hæc enim sunt  
tantum verba textus. Ut sit autem specialis, maxime  
requirit nominatio personæ cui facultas conce-  
ditur, vt per se constat: & videtur etiam necessaria-  
um vt nominetur sub nomine religiosi talis religi-  
onis à qua fit transitus, quia ex hac parte maxime  
fit dispensatio, eique quodammodo per talem li-  
centiam derogatur, ideoque eius expressio maxi-  
me necessaria est. Alterius vero religionis ad quam

19  
Sufficiens  
l. cen. in Pra-  
la religio-  
nis derelin-  
quenda.

futurus est transitus, satis est siue speciatim, siue sub communi aliqua ratione mentio fiat; quia huiusmodi licentia latius specialis est.

Quare vero hic potest, an sufficiat licentia Praetitilliis religionis, quam transiturus cupit relinquere. Respondeo ex vi iuris communis non sufficere; quia in hac Extrau. solum excipitur specialis licentia Sedis Apostolicae: exceptio enim firmat generalis regulam in contrarium. Dico autem, ex iure communis, quia iure, & priuilegio speciali aliud contingere potest, ut in predicta concesione Pij IV. & V. dicitur, nullum de Societate posse tranferre ad aliam religionem excepta Cartaginianorum absq; expressa superioris licentia ad id ab eo specialiter obtenta. Ibi autem non dicitur hanc licentiam sufficere sine induito, & omni Pontificis, sed solum videtur requirere ut tale induitum rite & valide impetrari possit, quia siue tali licentia subreptitum esse ibidem declaratur. Nihilominus tamen, licet hoc solum specialiter ibi exprimatur, ex vi prioris concesione Pauli III. sufficit solum superioris licentia, quia sub disiunctione dicitur, *Nisi de expressa ipsius Prepositi, aut dicta Sedis licentia, quod postea Gregorius XIII. in concessione anni 1582. confirmavit, & declarauit, etiam in solemni professis facultatem Prepositi generalis sufficere.* Voluitque ut quoad hanc facultatem non possent alias religiones per viam communicationis ea concesione vi, in quo manifeste supponit seclusa huiusmodi specialiter gratia Sedis Apostolicae, licetiam superioris non sufficere.

20  
Liceatne  
wendicantis  
à religione  
ejecto sine  
Papa & lice-  
niam ingredi  
monachalem.

Ex quo etiam facile soluitur dubium, quod D. Anton. proponit, an religiosus ordinis mendicantis ab illa eiectus, & habitu priuatus propter suas culpas, hoc ipso valeat absque alia facultate Sedis Apostolicae ad quemcumque ordinem monachalem transire. Respondeo que affirmativo: & dicit fuisse peritiorum consilium, quia ille non est cogendus in seculo remanere: ergo, si a sua religione eicitur, liberum erit ad quancumque aliam tranferre. Sed opositum verius esse existimo: idque in primis colligo ex Gregor. VIII. in Bulla qua incipit, *Cum alias scilicet recitationis, &c. nam specialiter concedit Generali Societatis ut professus à Societate eiectus posfit de illius licentia ad alium ordinem transire: & hanc facultatem non vult communicare aliis: ergo supponit, & esse necessariam aliquam licentiam, etiam in professo semel eiecto, & hanc non posse dare superiori religionis sine Sedis Apostolicae autoritate. Præterea ex hac Extrau. hoc colligitur, quia prohibitus est generalis, & exceptio est vñica, scilicet licentia Sedis Apostolicae: professus autem quantumuis à religione eiectus, vere religiosus talis religionis perfeuerat: ergo comprehenditur sub illa prohibitione cum eadem vñica exceptione. Et confirmatur, quia alias possent facile superiores religionum hac via aperire transitum ad alias religiones in fraudem huius Extrauagantis. Denique adiungitur ratio, quia professus etiam propter criminis sit eiectus, semper manet tali religioni subiectus, ita ut reuocatus redire teneatur: ergo non potest sua autoritate alia religionem proferi: nec Superior religionis potest eam facultatem concedere, quasi cedendo iuri totius religionis, quia Summus Pontifex hoc sibi referuauit. Neque est inconueniens quod ille sic dimissus in seculo maneat sine habitu religionis in pœnam suorum criminum, donec mereatur misericordia obtinere. Præterea quia potest arctiore, vel a qualibet religionem mendicantium ingredi.*

21  
De abolu-  
tione ab hac  
censura.

Vltimo circa observationem huius excommunicationis adiungendum est, de iure communis integræ feruandam esse, ut verba eius præ se feruntur cum moderationibus communibus aliis casibus referuatis. De iure autem speciali concessum est Societati à Pio V. & V. supra citatis ut superior eius possit ab hac censura absoluere: quia concessio non limitatur

A tantum ad censuram, quam incurrit religiosus apostata, sed absoluere conceditur, & ideo etiam extenditur ad eam, quam contrahunt recipientes huiusmodi apostatas.

Excommunicatio contra simoniacos exponitur.

Q Varta excommunicatio sumitur ex Extrauagant. 2. de Simonia inter communis, vbi Paulus II. excommunicationem referuatum proferit in eos, qui simoniae vitium committunt. In qua constitutione primo obseruandum est, prius in ea renouari omnes censuras excommunicationis, suspensionis, & interdicti ante latas in antiquioribus iuribus contra simoniacos, & extendi ad omnes ordinis personarum cuiuscumque dignitatis existant, quæ ibi sive numerantur: additumque eas ipso facto incurri. Vbi dubitari potest, an ex vi illius decreti incurvantur tales censurae ipso facto, etiam in antiquioribus iuribus sive tantum ferenda. Videntur enim hanc vim habere illa verba, *Quas ipso facto eos incurtere volumus.* Nihilominus oppositum affirmandum est, illa enim verba non sunt ad instiendum ius omnium nouum quoad talem pœnam, vel modum eius, sed tantum ad confirmandum antiquum, ut manifeste constat, tum ex verbis sequentibus, *Confrimante, & innouante, &c. tum ex præcedentibus, in quibus loquitur pôtitex de sententiis censurarum latè à suis prædecessoribus: nô dicitur autem sententia lata ex vi iuris, nisi quando imponitur censura ipso facto incurreda: tum denique, quia in speciali casu ordinis simoniae suscepit, in quo antiqua iuria non imponebant suspensionem ipso iure, quoniam Papa voluit eam imponere, id specialiter expressit: ergo in reliquo nihil huiusmodi addidit, ergo in illa prima parte nulla est excommunicatione ipso iure lata. Quid autem in antiquioribus iuribus statutum sit postea videbimus. In secundâ parte illius textus, seu verbi *Per electionis, non ferunt censura, sed irrite sunt dispositiones omnes Ecclesiasticae simoniae factæ.**

Tandem in tertio, vers. *Statuentes, excommunicari omnes quacumque dignitate prediti, qui quo- 3 partitum modiliter dant, vel recipiendo, simoniam communis, aut quod illa sive mediatores existent, seu procurauerint, exponit.* cum reservatione ad Summum Pontificem. In qua censura solum est adiungendum, quod personas esse vniuersalissimam, ita ut Reges, & Cardinales comprehendat; quod actiones vero propter quas incurrit, quatuor esse quæ ibi exprimuntur, scilicet, dare, recipere, intercedere per modum mediatoris ad contratum, & procurare illum. Declarandum vero superest, an hæc censura sit generalis etiam ex parte simoniae quoad materiam eius, id est, in quacumque re committatur: item autem sit generalis ex parte modi, id est, siue realis, siue mentalis sit, &c.

In priori puncto, Caiet. ca. 72. de excom. explicans *Aliam Extravagam. Martini V. in Conc. Constantiensi. An in qua se fess. 24. vbi simili excommunicatio fertur, quæ compunctionis non cum referuatione, & hanc nostram obiter attinens, at, solum incurri hanc censuram propter simoniae in ordinatione, vel beneficio, quod intelligitur etiam quodlibet munus spiritualis regiminis, ut est officium Praetati religionis. Quæ sequuntur etiam Nauarrius numero 116. & vterque dicit esse communem interpretationem: & sine dubio est communis vñi recepta. Quod satis esset ad intelligendum pœnam cum hac moderatione, nam confutudo non solum est optima legum interpretatio, sed etiam potest esse moderatrix, etiam si verba legis generaliora appareant, ut in predicto esse videtur illa. Qui quomodolibet dando, vel recipiendo simoniam communis: hæc enim verba nullam certam materiam limitant: & signum illud, quomodolibet, vniuersalissimum*

num est. Propter quam fortasse causam Soto lib. 9. de iust. q. 3. art. 2. generatim loquens de simonia, ait: vnam ex peenis propter simoniam impositam, esse excommunicationem Papalem, quae ipso facto incurrit: quam censuram dicit esse latam in c. Reperiuntur, i. q. 1. & ab Eugenio, Martino, & Paulo Pontificibus. Sed in tota illa q. 1. nulla excomm. Papalis fertur, immo nec suspensio quae ipso iure incurritur propter hoc crimen, vt infra suo loco dicemus. Extrauagans autem illa Eugenij, que incipit. *Damnable*, ut ipse Sot. refert, nec in corpore iuris est, nec in ter acta Eugenij IV. in 4. tomo. Conciliorum inuenit: & ideo, licet aliquando fortasse fuerit non est recepta, neque in usu: & forte in sensu non differat a constitutione Martini V. ut ipse etiam Soto in finiat, ex dictis autem Extrauag. Pauli, & Martini solum possunt citata verba afferri, quae specie quidem sunt apparenzia. Nihilominus tamen limitanda videntur iuxta præcedentia: nam proxime dictum fuerat. Per electiones, postulationes, confirmationes, prouisiones, seu quasvis alias dispositiones simoniace factas nullam ins acquiri in Ecclesiis, monasteriis, dignitatibus, personatis, officiis Ecclesiasticis, & quibusvis beneficiis, sed viribus omnino carere: & statim subditur, Statuentes quod omnes qui quomodolibet, &c. ergo hoc verbâ intelligenda sunt iuxta materiâ proxime subiectam quod apertius colligitur ex decreto Martini V. in quo eadem secunda clausula fere eisdem verbis habetur: & postea solum subiungitur, Statuentes insuper quod dantes & recipientes ipso facto sententiam excommunicationis incurrit: neq; amplius explicat in quo, vel ad quid dare debeant, vel recipere: intelligit ergo in prouisionibus ad officia, vel beneficia supra numerata: idem est ergo sensus Pauli, qui hanc constitutionem in hac parte ex Martino sumpsit: solumque amplius quoad reseruationem, & alios modos concurrendi, de eadem tamen sententia locutus est: tandem facit, quod idem Sixtus & Paulus in Extra. Et si dominici, i. & 2. de Poeni. & remis. solum simoniā in ordine, & beneficio numerant, inter casus Papæ reseruatos.

Dices, iuxta ea quæ in textu numerantur, excludendam esse simoniā in ordine, ita ut solum propter simoniā in officio, vel beneficio incurritur hæc censura: quia ibi duplex fertur poena, scilicet suspensionis, & excommunicationis, & prior fertur in prima clausula contra simoniace ordinatos, & ibi videatur finiri sermo de illis: altera ergo excommunicationis censura pertinere videatur ad alios simoniacos in beneficio, de quibus proximus sermo præcesserat, vnde ad eos tantum videntur referenda omnia verba in tercio clausula posita. Sed nihilominus communiter Doctores intelligunt hanc excommunicationem cadere in utramque simoniā, & clausulam præcedentem; ita ut dantes, & recipientes intelligantur sive ad ordinem, sive ad beneficium conferendum, aut obtinendum, nam sicut in prima clausula suspensio fertur contra simoniace ordinatos, ita in secunda fertur non solum suspensio, sed etiam priuatum talis officii vel beneficij sive ad eundem, & propter ipsum eius ipso iure: postea vero generalibus verbis fertur excommunicationis, quæ totam materiam præcedentem comprehendit.

Circa aliud punctum longa occurrebat disputatio de simonia mentali, conventionali, & reali: sed quia in proprio locum hæc referuamus, ideo nūc supponimus, hanc censuram solum incurri per simoniā realē consummatam, ex illo principio generali supra posito, huiusmodi leges penales punientes actum intelligi deberet de acto perfecto, & consummato in sua specie, quia sunt stricte interpretande, quandiu ipsam aliquid nō declarant: in praesenti autem sola simonia realis est consummata, & perfecta in sua specie. Atq; ita docet Nauar. supra & aliis locis, quæ ipse refert, in quibus etiam alios au-

tores allegat. Addendum vero est ex Sylvestr. verb. *Simonia*, q. 9. si simonia realis sit, sufficere ad hanc censuram, etiā occulissima sit, quia lex hæc nihil distinguit inter occultā, & publicam: censura autē quæ ipso iure fertur, etiam propter occultissimum crimen contrahit, dum exterum sit. Sed quid, si beneficium per simoniā datum sit ignorante eo cui datur, qui postea nolit illi resignare, an per hoc incidat in hanc excommunicationem. Respōdetur, nō incidere, quia, licet in eo peccet, non tamen per simoniā culpat: vnde non incurrit hanc censuram; neque alibi etiam laicis legitur contra eum, de qua re videtur potest. Conat. in regul. *Peccatum*, 2. p. 5. 8. n. 7.

B Vtimo, in qua parte illius texti additur preceptū in virtute sanctæ obedientiæ denunciandi Sūmū Pontifici huiusmodi simoniacos: additur, ut huiusmodi scientes tale delictū, & nō denunciantes absoluī non valeant, donec prædicta denunciant. Non est tamen sermo de absolutione ab excommunicatione; nulla enim excommunicatione ibi fertur contra huiusmodi non denunciantes, sed est sermo de absolutione à culpa, per modum cuiusdam reseruationis, vel potius est ad explicandam vim illius præcepti, quod semper obligat donec implicatur, & idem qui illud non implet cū possit, & debeat indipositus est ut absoluatur. Addit vero Nauarrus supra ex Sylvestro & Antonio præceptum hoc non obligare alios quam curiales Romanos, quia quoad hæc partem non est aliter illa constitutio recepta. Respectu vero illorum hæc lex obligat in utraque simonia ordinis, & beneficij, & in illa sola.

*Excommunicationis contra male absoluentes à casibus  
Papa reseruatis exponitur.*

Q Vinta excommunicationis sumi potest ex Extrauag. Et si dominici, i. secund. de pœnit. & remiss. vbi Sixtus Quarros, excommunicationem fuit. Sed ire reseruatum profert in eos, qui tentant absoluere a quibusdam casibus specialiter Papæ reseruatis, quos ibi numerat: quibus etiam generaliter adiungit clausus Bullæ Cœnæ, vultque eos semper intelligi exceptos in facultatibus datis ad absolucionem plenarie, etiam cum clausula generali de casibus Papæ reseruatis & votorum commutatione, iocoque excommunicat eos, qui prætextu talium facultatum à dictis casibus excepti, seu specialioribus absoluunt vel commutat, quinque vora specialiter Papæ reseruata, scilicet religionis, castitatis, peregrinationis Hierosolymitanæ, Compostellanaæ, ac Romanæ. Obseruare tamen oportet, hanc censuram solum ferri in eos, qui hæc faciunt prætextu facultatum generalium, ab ipsomet Sixto Quarco concessarum. Quod constat ex illis verbis. *Per nos, vel auctoritate nostra concessum tam verbo, quam scripto: & infra se-  
m. & iterum dicitur, Prætextu huiusmodi facultatum concessarum à nobis verbo, vel litteris absoluere, &c.* Nec refers, quod addit, & quas concedi quomodolibet contingeret postea: subintelligendum enim est pronomen à nobis, quod immediate, præcesserat; semper enim loquitur de suis facultatibus, veliam concessis, vel concedendis. Atque ita intelligent Doctores statim citandi. Quocirca iam hoc tempore rarissime potest hæc excommunicationis contrahi, scilicet si aliquis adhuc conservauit aliquod præiugium Sixti Quarti suis antecessoribus concessum in perpetuum, vel usque ad certum successionis gradum, in quo præiugio talis clausula generalis continetur, & virtute illius absoluatur, vel dispensetur in dictis casibus, nam tunc absoluens eo prætextu, incurreret hunc canonem, quia directe ageret contra illum.

At vero extra hunc prætextu & rarissimum casum, nullam intentio nūc excommunicationem latâ & reseruata Papæ cōtra huiusmodi absoluentes in dictis casibus

*Quarta pars  
illius Extra.  
exponitur.*

*Extra. Et si  
de pœnit. &  
remiss.*

39

casibus, aut commutantes, seu dispensantes prædicta vota. Vnde circa absoluētes à casibus Cœna Domini seruandum est, quod circa finē expositionis illius Bullæ diximus, nimurum ibi latam esse contra eos excommunicationem ipso factō incurrentam, non tamē reseruatam Papæ. Quidam alios vero causis, & quoad vota ibi numerata, iuxta formam facultatum, quæ à Sede Apostolica emanauerit, iudicandum est de potestate absoluendi in illis, vel commutandi talia vota: nō est tamen lata specialis censura contra eos quilibet legitima potestare, aut facultate absoluunt, aut commutant. Et ita intellexisse videatur hanc Extravagantem Angel. verb. *Excommunicationis. 5. casu 31. clariss. & fusi sylvest. verb. Excommunicationis. 7. numer. 77. excommunicatione 32. Soto dicitur. 22. question. 2. artic. 3. circa finem, & Nauar. in Summa cap. 12. numero 75. & cap. 27. numero 74. & 105.*

Aug.  
Sylvest.  
Soto.  
Nauar.

*Excommunicationis contra affirmantes esse heresim, aut peccatum afferere Beatissimam Virginem esse conceptam sine peccato originali, aut e conuerso.*

30 **S**exta excommunicationis sumitur ex Extravagantia Grauenim. de Reliquiis, & veneratione sanctorum, in qua Sextus IV. excommunicationem ipso iure latam, sibiique reseruatam profectam in eos, qui affirmare presumunt eos qui credunt, aut tenent beatissimam Virginem ab originali peccato fuisse præfervitam: propterea alicuius heresim labi pollutos fore, vel mortaliter peccare, veleniam eos qui officium Conceptionis celebrant, vel conciones audiunt illorum, qui eam sine macula peccati conceptam esse predicant, alicuius peccati reatum incurreant: atque etiam in eos, qui huiusmodi assertiones (quas ibi ut fallas, & erroneas damnant) veras esse, vel libros illos continentibus ut vero, legere, tenere, vel haberes postquam de dicta Extravagantia notitiam haberint, auctu temerario præsumperint. Idem contra eos, qui contrariam opinionem tenentes, scilicet Beatam Virginem cum peccato originali fuisse conceptam, heresim primo, vel peccatum incurre mortale aucti fuerint afferere. Quam constitutionem confirmavit Concil. Trid. sess. 5. decretum de peccato originali: & postea Pius V. in motu proprio de hac, quæ incipit. *Super speculum. vbi nonnulla alia prohibet, quæ hic non continentur. Tamen, quia à nobis alibi tacta sunt, & in eis excommunicationis censura non adiungitur, illa omittimus. Est ergo censura hac generalis quoad omnes personas aliquid ex prædictis commitentes. Nam, licet occasio ferendi illam legem fuerit quidam prædicatorum abusus, ut in principio eius dicatur, tamen ipse non est tantum lata contra prædicatores verbi Dei, qui in sermonibus ad populum hæc committunt, sed etiam contra quoscumque alios, quolibet alio modo id facientes. Hæc enim vere sunt generalia verba illius legis.*

31 **A**ctiones vero ibi prohibita, quarum quælibet ad hanc excommunicationem incurrentam sufficit, varia sunt. Circa opinionem afferentem Virginem sine originali peccato conceptam fuisse, hæc prohibentur. Primo affirmare esse heresim hoc credere, vel tenere: secundo affirmare esse peccatum mortale id credere, vel tenere: tertio affirmare esse aliquod peccatum Conceptionis officium celebrare, aut conciones eorum, qui eam immaculatam prædicant, audire. Vbi consideranda est differentia inter secundam actionem & hanc tertiam: in illa enim requiritur, ut quis afferat esse peccatum mortale: vnde, si quis diceret esse veniale, opinari Beatam Virginem fuisse conceptam sine peccato, licet male faceret, non incurrit hanc censuram: quod par modo obseruandum est in sexta. At vero in tertia absolute dicitur, aliquod peccatum, & non ar-

A statut ad mortale: & ideo qui dicunt esse peccatum veniale celebrare hoc festum Conceptionis, hanc censuram incurrent. Quarto affirmare prædictas assertiones veras esse: sed hoc fere coincidit cum præcedentibus, quia perinde est affirmare aliquid esse verum, aut simpliciter affirmare illud. Quinto libros talē doctrinam continentem pro veris legere, tenere, vel habere. Pro altera vero opinione locum ponitur affirmare, hæresim vel mortale peccatum incurrere eum, qui docet, aut affirmit Beatam Virginem in originali peccato fuisse conceptam. De aliis vero membris non fit mentio: & id est dubitari potest, an excommunicato prout in hac posteriori parte fertur, excedenda sit ad omnes actiones, quæ in priori parte numerantur. Et in primis de celebratione festi clarum est, neminem celebrare Conceptionem Virginis, eo quod fuerit originali peccato maculata; nam illud non potest esse obiectum, vel ratio celebritatis, vnde qui diceret impium esse sub hac ratione celebrare Conceptionem, nihil peccaret, led verisimum dicaret. Potest enim celebrari dies Conceptionis, etiam qui opinetur in ipsa Conceptione non caruisse virginem macula peccati, non tamen eo titulo celebrando illum diem, sed quia in eo sanctificata fuit Virgo ab illa macula, vel quia ipsa proceratio talis personæ, ut fuit à Deo etiam quoad naturam, fuit magnum beneficium Dei omnibus collatum; hoc enim modo, & sensu celebrare festum illud non est peccatum.

Sed quæret aliquis, si quis circa hoc dicere potest, scilicet peccare eos qui prædicto sensu, seu existimatione Conceptionem celebrant, an committat contra hanc Extravagantem, & censura incurrat. Non deerunt enim qui hoc affirmant, quia Sextus Quartus excommunicat omnes qui affirmant peccare celebrantes Conceptionem. Sed nihilominus dicendum est ex vi huius clausulæ, ac per se non incurrit hanc censuram, quia Sextus loquitur de his qui celebrant officium immaculatae Conceptionis; nam de hoc tantu in principio fecit mentionem, & postea dicit, huiusmodi officium celebrante: solum ergo fert censuram contra eos qui peccati damnant celebrantes hanc Conceptionem ut imputatam. De his vero qui peccati damnarent alios, qui celebrant Conceptionem maculatam quævis non ut tales, sed sub aliis titulis, nihil hic dicitur, & ideo ex vi huius assertio non incurrit hec censura. Dico autem, per se, & ex vi huius: quia si in eo velut indirecte, vel involute & implicite affirmare, peccare eos, qui sentiunt de Conceptione Virginis, ex hoc capite posset incurrit hanc censuram. Veruntamen hoc per se, & intrinsecus necessario non sequitur, nam posset quis cogitare, quamvis non sit peccatum, credere Virginem fuisse conceptam cum originali culpa, nihilominus esse peccatum cum tali opinione, & existimatione de Virgine, Conceptionem eius colere, & celebrare: quod licet falso & imprudente dictum esset, non tamen inuenitur hic prohibitum, neque hac censura punitur.

Idem fere est de quarta actione, si quis affirmaret peccare eos, qui audiunt concionatores prædicantes Beatam Virginem fuisse conceptam cum peccato originali: hoc enim est, si fallit, & improbe dicitum, tamen hic non est prohibitum, neque punitur: & ideo quia ita loqueretur, sine dubio hanc censuram non incurrit, quamvis alia correctione dignus esset. Denique simile est de actione legendi, vel tenendi libros continentem doctrinam hæc prohibitam circa illam sententiam, quæ affirmat, Virginem fuisse conceptam cum peccato originali, id est, in quibus scriptum sit esse peccatum, vel heresim, credere Beatam Virginem habuisse in Conceptione originale peccatum: nata de his libris nihil

*Actions in  
hac Extravagantia  
prohibita.*

mittit hic dicitur, neque eos damnat Sixtus, neque prohibet eos tenere, aut legere ut veros; neque illam doctrinam damnat ut erroneam, sed solum prohibet eam afferere. Qui ergo post illam Extravagantem talem librum scriberet, ipse incurriteret in hanc censuram; quia qui scribit librum, afferit quod in eo scribit: non enim agimus de eo, qui materialiter scribit, sed de eo, qui formaliter ut auctor illius doctrina. Qui autem talem librum apud se tenuerit, vel eum legerit etiam ut verum, non incurrit; quia haec non sunt hic prohibita: imo nec credere doctrinam talis libri esse veram, sed solum eam afferere.

34  
Quid si quis  
datus libris  
propter  
non pro  
veris, aut  
legat, aut  
temet.  
Hic vero dubitabit aliquis circa alteram partem,  
si quis apud se retineat, & legat libros continentis  
doctrinam hic prohibitam contra immaculatam  
Virginis Conceptionem, scilicet esse peccatum, aut  
hac rem illam credere, affirmare, aut celebrare: si  
non legat illos ut veros in hac parte, neque ad hunc  
finem costenat, sed vel propter alias vtilias, vel ut  
eos in ea parte impugnat, vel recreationis causa, an  
excusetur ab hac censura incurrienda. Responde-  
tur, de legente illo modo certum est non incurrire;  
quia in textu expresse dicitur, *aut dictos libros pro veris  
leger: qui ergo non pro veris, sed pro falso, aut im-  
pertinentibus legit, non aget contra hanc legem.* De  
alio vero actu habendi, seu tenendi potest esse non  
nulla ratio dubitandi, quia illa verba videntur mag-  
is absolute in textu ponit. Nihilominus tamen exi-  
stimo particulariam illam *pro veris*, cum omnibus illis  
prioribus coniungendam esse; & ideo idem esse de  
omnibus iudicium: verba enim textus sunt: *Aut dictos libros proveris legere, tenere, vel habere.* Vbi etiam ad-  
uerto, hic non esse prohibitum credere, aut tenere  
dictam doctrinam esse veram, tum quia non est da-  
mnata ut heretica: tum etiam quia illud spectat ad  
actum mere interiore: sed prohibetur illa doctrina  
ut propediens in actum exteriorem, & consequen-  
ter etiam prohibentur illi actus exteiiores, qui ad  
illam confirmandam ordinantur, ut sunt legere,  
vel tenere, tales libros ut veros: quia cum illa do-  
ctrina reiciatur, faltem ut errorne, merito praecul-  
duntur viæ quibus diffundi possit.

35 In quo etiam sunt aduertenda verba, quibus fertur haec prohibitory, & censura, scilicet: *Qui affirmare D  
presumfrit ausu tenerario, & posquam de presentibus  
scientiam habuerit. Nam ex eis colligitor non incur-  
rere hanc censuram, qui ex ignorantia huius Extra-  
uagantis per quandam simplicitatem aliquid eorum fecerit, quæ in ea prohibeantur, ut notarum  
Cætanus cap. 72. de excomm. & Naupruss cap. 27.  
numero 107. & alij. Quæret vero tandem aliquis, si quis afficeret aliquid eorum, quo haec prohibentur:  
non quia ita interius sentiat, sed folium exterius in  
aliorum offenditionem, vel ut alius placeat, an incur-  
rat hanc censuram: videri enim potest non incur-  
re, quia est actus imperfectus, sicut alias dicitur de  
haeretico pure externo. Mihi tamen videtur illum  
incurrere, quia haec lex non punit peccatum haere-  
tis, vel aliud simile, sed ipsammet assertiōnē exte-  
riōrem, seu prædicationē: in quo perfecta est  
transfregit pō actum exteriōrem, quidquid interius  
sentiat. Præterea haec lex specialiter addit illam  
particulam, *pro veris*, tantum in actionibus le-  
gendi, vel retinendi libros, assertiōnē vero talis  
doctrina absolutē, & simpliciter prohibet: ergo qui  
eam exteriō affirmit, licet interius non sentiat esse  
veram, nihilominus incurrit. Tandem ex fine illius  
legis hoc colligi potest, qui fuit vitare scandalum:  
hō autem ex assertione exteriō generatur etiam  
si interior credulitas deficiat.*

96 Septima excommunicatio reseruata est à Boni-  
facio VIII. in Extrauganti i. de Sententia excommu-  
nicanti. & postea innouata est, & aucta à Gregorio XIII. in  
Ex. Extrauganti ab ipso, quæ est 28. inter constitutio-

A *nes eius: & lata est contra eos, qui in Romana Curia* *tra. de*  
*in negotiis tam gratiæ, quam iustitiæ dant aliquid, Sent. excom*  
*vel promittunt, vt quod prætendunt, obtineant:*  
*comprehenditque tam dantes, quam recipiunt, vel*  
*quoquo modo intercedentes dando fauorem, auxilium, &c.*  
*Circa quam constitutionem integrum concessit o-*  
*pus Doctor Nauarrus, habetur in tomo secundo,*  
*fuorum operum, & ob eam rem à maiori explica-*  
*tione illius constitutionis hic abstinebimus, & præ-*  
*fertim, quia non est vniuersalis, sed specialiter ad*  
*Romanam Curiam pertinet: nec possemus eam si-*  
*ne longiori digressione petractare.*

Ostia addi posset ex Extrauganti, *Saluator*, de  
Præbendis inter communes. Sed illius tractatio-  
nem omittit: pertinet enim solum ad specialem Ec-  
clesiam Tolosanam, & eadem ratione de suspermo-  
ne, & interdicto, quæ ibi simul (quangum respectu  
diuersorum) cum proportione feruntur; nihil am-  
plius in hoc opere dicam. Et hæc sufficiunt, quibus  
addi possunt quæ adnotauimus in 2. tomo, 3. parte,  
disputatione 3. sectione 6.

## SECTIO VI.

Qua excommunicationes ipso iure late, & Papare-  
seruatae extra corpus Iuris habeantur.

**P**rolixum esset legentibus, & mihi  
valde onerosum, excommunicatio-  
nes omnes congerere, quæ a variis  
Pontificibus per sua diplomata, aut  
Motus proprios, vel constitutiones  
aut Extrauagantes, latè sunt: nec quidem esset ad-  
modum vtile, quia multa ex eis ad Ecclesiam to-  
tan non pertinent, sed ad speciales casus, congre-  
gationes, vel nationes: alia vero vel reuocata sunt,  
vel non sunt in vsu: & ideo tam hic, quam in se-  
quenti disputatione solas eas indicabo, quæ com-  
muni vñi esse possunt, vel ad tollenda dubia, aut  
falso aliquo timores, vel certe ut sufficiens notitia  
hebeatur eorum excommunicationum, quæ com-  
muniter in praxi habentur.

Prima ergo sumi potest ex Concilio Lateranensi  
sub Leone X. sessi. 5. vbi legitur constitutio Iulij II.  
Cum tam diuina, lata contra eos, qui per simoniam  
post mortem vnius Pontificis in successorem eius  
eligi procurant: in qua prius multa de irritatione  
talis electionis, & de punitione talis simonie flatcat:  
qua<sup>e</sup> ad præsentem tractatum non spectant, quia in  
ea parte nulla censura imponitur. Videantur Do-  
ctores in capit. *Litet*, de *Electione*: & *Victoria*, relect. *ejusdem*.  
de simonia, num. 5. Deinde præcipit *omnibus Cardi-  
nibus*, qui pro tempore erunt, ne *coniuria* vbi statuta, vel a.  
liquid eorum statuere, disponere, ordinare, vel aliquo modo  
facere, seu attentare præsumant quo cunque exquisito co-  
lore, vel causa sub pena excommunicationis late *fenten-  
tia*, quam ipso facto incurant: & à qua non nisi per Roma-  
num Pontificem canonice electum, absolvi posint, nisi in  
mortuus artitulo. Quæ constitutio recepta, & approba-  
ta fuit in eodem Concilio: & est facilis, quia verba  
latius per se clara sunt. Solum est ponderandum cum  
Caietano, cap. 24. hanc censuram tantum ferri con-  
tra Cardinales, qui hæc faciunt tempore vacantis  
Sedis: vnde si viuente Pontifice similia fiant, non est  
locus huius censuræ: ita enim in ipsa legi satius expre-  
sum est, fortassis quia viuente Pontifice non erat tâ-  
ta necessitas: tum quia eo tempore non virget occa-  
sio, tum etiam quia ad ipsum incubit cura hæc cor-  
rigendi.

Secunda excommunicatio sumitur ex quadam Extraugantii Pauli II. *Cum in omnibus, ferturque contra Commissarios, & Delegatos Sedis Apostolicae circa causas alienationis rerum Ecclesiastica-* 3 *Secunda excommunicatio ex Pauli II, confitue-* 3

rum, quibus ibi præcipitur, ut caute, & diligenter at-  
tendant causas in literu Apostolicis per supplicationes ex-  
pressas, illasque solle exaniment, &c. & subditur. Si  
quis autem Commissarius, vel Delegatus conscientia sua  
prodigis in grauamen, aut detrimentum Ecclesie per gra-  
tiam, vel timorem, aut sordis alienationi confenserit, aut  
decretum vel auctoritatem interposuerit inferiori quidem  
Episcopo sententiam excommunicationis incurat. In E-  
piscopos vero fert suspensionem infra loco an-  
notandam. Subditur vero deinde: Is vero, qui dolo,  
vel fraude, aut scienter in detrimentum Ecclesiarum alie-  
nationem fieri procurauerit, aut per sordes, vel impressionem  
alienationis decretum exorierit, similem sententiam ex-  
communicationis incurret, à qua non nisi per Roman. Pon-  
tificem aboliri posse.

Prior clau-  
sula consti-  
tutionis,  
qua est de  
Commissa-  
riis, exponi-  
tur.

Posterior  
pars devo-  
cerum, aut  
exor-  
quentibus  
alienationem  
explicatur.

Discrimen  
inter duas  
excommuni-  
cationes illi-  
us conjunctus.

Nauar.  
Sylia.

Caietan.

Pauli II.  
confit. 6.

A quam in eum, qui recipit. Hæc tamen excommuni-  
cationis etiam reseruata non est: ut bene indicauit An-  
gelus Excommunicatio, 7. casu 48. Fertur autem his  
verbis excommunicatio: Tm qui alienat, quam qui  
res alienatas, seu bona Ecclesie reserpetis, sententiam excom-  
municationis incurrit: non ergo propter quodlibet  
pactum, aut contractum, sed solum propter alienationem  
lata est illa excommunicatio. Quando autem  
sit vera alienatio, præter donationem, aut vendi-  
tionem propriam, non est nunc à nobis explicandum:  
certum est autem omnem contractum, quo  
transfertur in alium yfusfructus, vel dominum vi-  
tile rei etiam temporale, ultra tempus à iure com-  
missum, vocari in eo textu alienationem: atque ita  
omnia pastæ ibi numerataæ esse species quædam alie-  
nationis: id quoque excommunicatio, quæ de  
generi fertur, in omnes species cadere. Affirmat autem  
Syluester, Excommunicatio, 7. n. 83. constitutio. Syl.  
nem illam nec seruari, nec in iuuitis locis receptam  
fuisse. De qua copiosius disputat Nauarrus in com-  
mento de Alienat. rer. Eccles.

Tertia excommunicatio ex Pauli II. Confi-  
tutione 3.

Tertia sumitur ex eodem Pauli II. in sua Extra-  
uagantia, que in Bullario h. 1. betur, que incipit,  
Munera: in qua præcipit, ne quispiam officium Romanæ Curæ, aut Summi Pontificis in terris suis  
(quos ibi late numerat) aliquo genuso muneris, scilicet aurum, argenteum, aut vestimenta, aut equum, aut  
aliquid aliud cuiuslibet speciei, accipiant præter el-  
culenta, & poculenta in moderatione quantitate, scilicet  
quæ intra biduum consumi possint, accipiant ab his,  
quibus præsent, vel apud quos officia exerci-  
cent: & subdit. Alioquin tandem quæ accipientes, er-  
iam si Pontifici præfuleant dignitate, dummodo non  
sunt Sacra Romana Ecclesie Cardinales, &c. Ipsi fado  
sententiam excommunicationis incurrit, à qua ab-  
solvi non possint, à Romano Pontifice. Circa quam  
solum aduerto, non obligare extra Romanam Curiam,  
& terras subiectas Summo Pontifici, & ex  
parte dantium esse vniuersalem ad omnes tam cō-  
munitates, quam singulares personas, tamen haben-  
tes respectum subiectio[n]is, vel si mitem ad eum, cui  
dant: ex parte vero recipientium, esse specialem pro  
officiis Papæ ibi numeratis cū exceptione Car-  
dinalium.

Quarta excommunicatio lat. a est à Leone X. in  
Concilio Lateranensi, sell. 11. coi ita Prædicatorum,  
qui aliquid commiserint in suis concionibus contra  
ibi præcepta. Primum est, ut Eu. Ingelicanam veritatem,  
& sanctam Scripturam iuxta Doctri[n]am Ecclesie decla-  
rationem pererrant, nihilque adiuv. ius contrarium, aut  
disponuero sensu Scriptura, eiusque verbis & Jane  
intellexi, iuxta prædictorum Doctri[n]am interpretationem.  
Secundum est, ut tempus præfixum, furorum malorum  
vel adueniunt Antibus, aut certum iudicij deum prædic-  
ere non præsumant. Tertium, ne alia similius futura quæ  
speculatiter reuelata dicant, aut alienante inane/que in-  
nationes asseuerent, aut alio quocunque modo trahanda  
afflant. Quartum, ut à Prælato rum, aliorumque Su-  
periorum, eorumque statu scandalis, & desractionis abli-  
neant. Quintum (addunt multi) etiam incerta, aut fata  
miracula prædicent; tamen licet de hoc fata mentio  
in narratione illius constitutionis postea incipit præ-  
hibitio ab illis verbis; Sacro approbante Conclilio statu-  
mus, & ordinamus, &c. Et nos adiudicatur illud speciale  
de falsis miraculis: & ideo non facile extenderem  
illam censuram ultra verborum exigentiam, quia  
per se est nimis ampla, & multeplex in prohibicio-  
ne. Posteaque subdit censuram grauissimam gene-  
raliter completestem omnem transgressionem,  
contra ibi præscripta, quod lati/rigor o[rum] est, in-  
digat.

digeretque longa interpretatione, si singula verba expendere, & quoad fieri posset, moderari vellemus, sed non possumus immorari: & si considerentur quae in similibus diximus, non erit hoc difficile lectori medio critice instructo. Eo vel maxime, quod mihi est valde dubium, an hæc lex, & excommunicatio vñ, & consuetudine recepta sit: quod de omnibus excommunicationibus illius Concilij affirmat Caietanus verbo *Excommunicatio*, in fine post caput 81. & Bartholomæus Carranca in Sūma Conciliorum in fine illius Concilij, & Nauarrus ca. 27.n. 110. & ideas alias excommunicationes, quæ in eo se-runt, prætermittit.

Caietan.  
Barthol.  
Carranca.  
Nauarr.

9

Quinta excommunicatio sumitur ex libro Penitentiali Summi Pontificis, quam ibi refert se vidisse D. Antoninus 2. parte, titulo 24. cap. 30. in fine, in hac verba: *Accedens ad sepulchrum Domini causa de-notioris sine licencia Papa, est excommunicatus, & eius absolutionis Papa reseruatur, vel summo Penitentiariori, vt reperi in libro Penitentiariori summi Penitentiariorum. Eandem attingit Sylvestris verbo Excommunicatio, 7. numer. 91. cal. 5. & addit. Archidiaconum referentem se etiam illam vidisse in eodem libro. Eandem referunt Armilla numero 69, & Nauarrus numero 109. nullam vero expositionem adiungunt, nec dicunt, an hæc lex nunc obligat, & recepta sit: videtur enim communiter ignorari, & non esse satis promulgata ex eo solum, quod in libro penitentiariori contineatur: & ideo non dubito, quia saltet propter ignorantiam multi peregrini excusentur ab hac obliga-tione, & censura. Non audeo autem dicere, ita esse derogatum per contrariam consuetudinem, vt non obliget etiam scientes illam; quia nec citati autho-res hoc dicunt, nec mihi alias constat. Supposita ergo illa lege, solum est aduentum, eam solum loquide his, qui religionis causa Hierusalem, ad loca sancta visenda incedunt. Vnde qui negotiorum causæ illuc progrederetus, & postea ex deuotione ad sepulchrum accederet, non ageret contra hanc legem, nec incurreret hanc censuram: quia intentio legis non est loqui in eo casu.*

Dicitur: Dices: Ergo votum peregrinandi in Hierusalem in proprio, nec prudenter sit, neque obligat; quia promissio de voluntate, que perdet ex voluntate Principis, non indicit obligationem, vt quidam a iunt. Respondetur, falsum esse hoc principium ita simpliciter intellectum. Qui ergo promitteret talem peregrinationem confidere sine facultate Papa, male faceret: & tale votum non obligaret, esset enim de illicita: & in hoc sensu habebit verum illud principium: qui autem vovit simpliciter illum actum, intelligitur vovit illum eodem modo, quo sicut fieri potest, & confequeretur sub intellectu conditione, *Si Papa facultatem concesserit*: & hoc modo obligat promissio facta penitus à voluntate Principis, saltem ad petendam à Principe facultatem, & illa obtenta ad implendum promissum: quod, si denegata fuerit, iam tunc cessa-bit obligatio promissionis.

Sexta excommunicatio contra feminas ingredientes monasteria virorum Religiosorum ex Motu proprio Pij V.

**S**exta excommunicatio sumitur ex quodam Motu proprio Pij V. qui est. 22. in illo libro, & incipit. *Regularium personarum*. Vbi excommunicat omnes feminas, quæ ingrediuntur monasteria Cartusianorum, & aliorum virorum regularem vitam agentium eiusque excommunicationis absoluti-<sup>12</sup>onem sibi reseruat. Similemque constitutionem habet Gregorius XIII. & est 36. sub eius nomine in eodem libro. Ex harum occasione orta est hoc tempore questio, an omnes feminæ, quæ huiusmodi monasteria ingrediuntur, mortaliter peccent, & Fr. Suarez tom. 5.

A hanc censuram incurant. Sed quod attinet ad censuram, aduentum est, hos Pontifices prius reuocare facultates omnes feminis concessas ad ingrediendi monasteria virorum: postea vero sub dicta censura prohibere, ne mulieres, *presumptione*, aut *prætextu earum facultatum*, talia monasteria ingrediuntur: non ergo omnes ingredientes, sed solum illæ, quæ *presumptione*, & *prætextu barum facultatum* id faciunt, talem censuram incurunt: nam hæc sunt expressa verba legis, quibus standum est. Imo Pius V. addit verba illa: *Postquam barum literarum notitiam habueint: quia donec tales personæ sciant huiusmodi facultates esse reuocatas, earumque vñm sub hac censura interdictum, eam non incurunt. Vnde à fortiori sit, vt quæ alio titulo ingrediuntur, ex vi huius legis non possent mortaliter, quia non violat illam.*

An vero ex alio capite mortaliter peccent, alio loco expenden dum latius est. Videntur tamen dicti Pontifices supponere, illud factum esse alias grauiter prohibitum, quandoquidem facultas Pontificis necessaria existimat, vel illud liceat, & ipsi reuocant tales facultates ne liceat. Dicunt enim se reuocare illas facultates, *vt quieti Religiosorum consulantur*: at vero si post dictam reuocationem adhuc esset licet mulieribus ingredi eadem monasteria aliis prætextibus, seu titulis, parum, vel nihil Religiosorum quieti cōsultum esset per illam reuocationem. Nihilominus nec in communis irre Pontificio, neque in aliis Pontificum decretis inuenio generalem legem hoc prohibentem sub mortali: neque etiam ex natura rei, aut ex ipsa professione, seu votis Religiosorum video in hoc actu per se, & intrinsecam malitiam: & ideo non existimo in vniuersum esse hoc peccatum mortale, si excludantur extrinsecæ circumstantiae præuisiis talis ingressus, vel scandali, vel violentia, aut iniuria monasterio illatæ, & similes. Consulenda ergo sunt peculiares instituta ipsarum Religionum; & si in aliqua inueniuntur prohibiti talis à Pontifice confirmata, quæ ex verbis, vel censuris præ se ferat grauem obligationem, contra illam prohibitionem ingredi erit peccatum mortale: vbi autem non fuerit talis constitutio habens hanc vim, non erit tale peccatum, quia non est vnde oriatur. Atque ita constat quomodo dicti Pontifices consuluerint paci, & tranquillitatí Religiosorum, conservando illos in vniuersiusque institutione, & tollendo dispensationes eius quoad hanc partem, non vero addendo modo rem obligationem, quam ex propriis constitutionibus habeant.

Ex quibus facile intelligitur alia pars illius constitutionis, quæ ad ipsos Religiosos, eorumque superiores, seu Prælatos refertur, eoque grauissime punit, si huiusmodi feminas ingredi suam monasteria permittant. Et inter alia Pius profert in eos censuras suspensionis à diuinis: Gregorius autem hanc monasteria eandem excommunicationem reseruatam ad eos permitton-<sup>13</sup> exirendit. Est enim sub eadem limitatione, & res.

E conditione hæc pars intelligenda: non enim peccant Prælati religionum contra hanc legem, nec illius poenas, aut censuras incurunt, permittendo feminas ingredi suam monasteria quoconque titulo, aut modo; sed tantum si eas admittant prætextu dictarum facultatum, vt in iisdem constitutionibus expresse habetur. An vero, & quam grauiter peccent alius rationibus, aut modis hunc ingressum permitendo, quæve poenas propterea incurant, non potest vna regula definiri; quia nulla est circa hoc lex pro omnibus religionibus virorum generaliter lata, sed vniuersiusque religionis Prælati consulere debet suas constitutiones, & leges, & iuxta eas gubernari.

Aduentum ultimo est, Gregorium XIII. ex-<sup>14</sup> tendisse hanc prohibitionem ad Monasteria Mo-nialium;

kk

nam incur-  
rant Religi-  
onis feminas  
ingredi sua  
monasteria  
eandem excom-  
municationem  
reseruatam ad eos  
permittent.

communi-  
catio ad om-  
nes personas  
ingredientes  
monasteria  
Monialium,  
ad Mo-  
niales id  
permitte-  
res exten-  
sas.

nialium, reiocoando facultates omnes quibuscun-  
que personis concessas ad ingrediendum illa, & im-  
ponendo eandem censuram ipso facto cum eadem  
reseruatione, tam viris, quam sceminiis vtentibus  
illis, quam superioribus Religionum, vel aliis ea-  
rum personis eas admittentibus. Quæ omnia, quan-  
tum ad vim huius constitutionis spectat, eodem  
modo, & cum eadem limitatione intelligantur.  
Addit vero idem Gregorius aliam speciali-  
prohibitionem ingredienti Monasteria Monialium  
prætextu licentiarum ab Episcopis, vel Prælatis ea-  
rum concessarum, nisi duntataxat necessitate urgente.  
Itaque (quod notandum est) quamvis Episcopi,  
vel Prælati nec debeat, nec possint hanc faculta-  
tem concedere, nisi in casibus necessariis, iuxta dis-  
positionem Concilij Tridentini sess. 25. cap. 5. de Re-  
formato, si forte illam male concedant absque tali  
necessitate: Gregorius specialiter vetat usum talis  
facultatis, & tacite declarat irritam esse, & nullius  
momenti: & licet facultas data sit recte, & ex causa  
necessaria, hac cessante, vetat etiam Gregorius usum  
illius facultatis, & saltem pro eo tempore insuffici-  
entem esse declarat, additque, sub eiusdem panis  
ipso facto incurriendu tam ex parte ingredientium: quam  
ex parte Monialium admittentium ipsos. Vnde cum in-  
ter illas poenas vna fuerit excommunicatio Papæ re-  
seruata, hæc etiam nunc in illo casu incurritur. Est  
que vniuersalit quod personas ingredientes cuius-  
cumque ordinis, vel conditionis sint; & ex parte  
Monialium admittentium ipsas. Additur autem ibi  
verbum *præsumant*. Vnde si ad Moniale ex offi-  
cio non pertinet impeditre, vel admittere huius-  
modi ingressum, etiam si cum possit, non impedit,  
vel refusat illi, non incurrit, quia non solum nihil  
præsumit contra hanc legem, verum etiam nec di-  
recte, nec indirecte cooperatur ad talem ingressum.  
Secus autem esset, si inuitaret, vel aliquo positivo  
modo faceret illam personam ingredi; quia iam  
eunc directe admitteret. At vero Monialis, quæ ex  
officio teneret impeditre, si id non faceret, saltem  
indirecte censeretur admittere, quia potest, & te-  
netur non admittere, & admittit; excusaretur autem  
a censura, si ex aliqua inaduententia, aut per-  
turbatione, vel negligencia, à suo munere defec-  
ret; quia tunc non ex præsumptione ageret contra  
hanc legem: quod ipsa requirit, ut talis censura in-  
curritur. Denique ex his constitutionibus fere hæc  
tantum vleima pars potest nunc esse usui, & pluri-  
mum obseruanda est: nam de aliis antiquioribus  
facultatibus vix iam est memoria; & raro inveniuntur  
aliquis, qui prætextu earum huiusmodi ingressum  
intenter.

Septima excommunicatio contra committentes si-  
moniacam confidentiam, ex Pij V. Con-  
stitutione 87.

Varii con-  
fidentia modi  
proponen-  
tia & expli-  
catur.

**S**optima excommunicatio sumitur ex constitu-  
tione Pij V. 87. Intolerabilis, ferturque contra eos,  
qui committunt crimen simoniacæ confidentia  
beneficialis. Est autem latissima illa constitutio, &  
plures modos confidentia ponit, quos nunc late  
persequi, & explicare extra nostrum esset institutu-  
breuiter tamen adnotare aliquos non erit inutile.  
Primus est, quando beneficium recipitur ab aliquo  
sibi confidentia; quod postea vel eidem restituetur,  
vel alteri dabitur, vel illius fructus, vel eorum pars,  
aut penitus eidem, vel alteri soluat. In quo casu  
aduertenda sunt duo: unum est, quod in eo nullam  
mentionem facit dantis, sed tantum accipientis:  
quare ex vi huius clausula solus recipiens incurrit  
censuram in tali casu, non dans sub tali spe, vel fidu-  
cia; quia lex de illo non loquitur, & non est exten-

A denda ob similitudinem rationis, ut sepe dixi, fortasse voluit Pontifex magis rigorose in hoc agere cum recipientibus, quia homines procliuores sunt ad recipiendum, quam ad dandum. Annotandum item est verbum illud difficile, *sola dimittit enim intentione*. Significat enim Pontifex, etiam si confidens fuerit mentalis, si effectus eius fuerit lube-  
catus, censuram incurri: quod videri potest difficile cum actus interior puniri non possit, vel saltem non soleat per Ecclesiasticas censuras. Respondeatur, hic non puniri actum mere internum, sed exteriorem à prava intentione interiori procedentem, nempe receptionem beneficij ab eo, qui tali intentione confert.

B Andamaduertere autem oportet, non posse hanc excommunicationem incurri, si intentio dantis sit interna, & occulta, ut a recipiente nullatenus cognosci queat: nam tunc non posset ipse recipere quia confidens illi intentioni, ut ita dicam, confidentiali. Quia confidens necessario debet inchoari ex voluntate dantis, alioqui confidens non est, etiam si recipiens beneficium sua sponte haberet propositum restituendi illud beneficium ipsimet danti, vel alteri eius amico, vel consanguineo, qui libe-  
rum illi est hoc facere. & quandiu ab alio non exigitur, nulla est disformitas: necesse est ergo, ut confidens incipiat ex parte dantis: ergo etiam necesse est, ut hæc intentione dantis sit etiam nota recipienti. Quod ergo ait Pontifex: *sola dimittit enim intentione*, subintelligit cognita quicunque ratione à recipiente, etiam si inter eos non intercedat pacium, nec expressus sermo de hac re, sed conjecturis, & quasi notibus se intelligent. Quærer vero potest, quæ certa, vel probabilis cognitio huius intentionis dantis requiratur in recipiente. Respondeo, debere esse ita moraliter certam, ut sine peccato, seu temeritate, vel inuidia, vel cupiditate, vel dubitandi occurram, possit, & debet deponi: nec incurratur censura recipiendo beneficium ab huiusmodi dante, quia nemo debet de proximo suo malum temere suspicari: & alioqui semper est licetum iuxta prudens, & probabile iudicium operari. Quando vero conjectur sunt adeo vehementes ut sufficiat ad id probabiliter credendum, tunc sufficit illa cognitio, ut receptio talis beneficij vitanda sit sub hac censura.

C Quærer vero viterius aliquis, an incurrit hanc censuram is, qui recipit beneficium ab aliquo, quem existimat illud dare cum intentione confidens, cum alter reuera talem intentionem non habeat, sed per temeritatem, vel errorem ab aliis existimat sit. Respondeo in primis, quod si recipiens non confitit suam existimationem falsam, tunc sufficit illa conscientia habere, ut excommunicatum habere, cum conscientia erronea, & non iuxta veritatem actionis, non sufficit ad veram censuram in re ipsa contrahendam, ut supra probatum est: potest autem de tali deceptione postea constare altero è duobus modis: primo, si postea attentius, & prudenter expeditis conjecturas, quas prius habuit, intelligat non illas sufficientes ad id existimandum, & postea maiores non habeat, neque nouum iudicium talis intentionis. Secundo, si postea is, qui dedit beneficium

cium intellecta conscientia alterius, omnino neget se habuisse talem intentionem; & praesertim si id iumento confirmet, & nullo modo velit, aut permittat, ut effectus talis confidentiae excutioni mandetur. Nam quodlibet istorum sufficit ad moralem certitudinem, & securitatem in conscientia, quidquid sit de foro exteriori.

Tandem inquiri circa hoc potest, si quis recipit beneficium à dante cum praedicta intentione confidentiae, absque intentione operandi postea iuxta confidentiam eius, sed animo decipiendi illum, aut tunc incurrit hanc censuram, & alias peccatas huius legis. Videatur enim non incurere: nam ille actus est imperfectus in suo genere, & in rigore ex parte recipientis non habet malitiam, vel specie simoniae quam Pontifex punire intendit. In contrarium vero est, quia Pontifex absolute videtur prohibere, recipere beneficium à dante cum tali intentione, nihil dicens de proposito recipientis. Item pontifex intendit omnem huiusmodi resignationem, seu donationem interdicere ut participantem labet simonia; & ideo etiam vult, ut recipiens illi non cooperetur. Res quidem videtur dubia: nihilominus tamen probabilius censeo non incurre, quia censura hæc proprie fertur contra eum, qui beneficium recipit in confidentiam: hic autem vere non recipit in confidentiam, etiam si alter ita det: opertet tamē ut recipiens exterior non significet se recipere in confidentiam: nam id satis est, ut in confidentiam beneficium recipere, etiam si non habetur propositum implendi: quia sicut aliud est velle promittere aliud proponere implere prouissum, & potest stare primum sine secundo; ita in praesenti aliud est velle recipere in confidentiam, aliud proponere confidentiam implere. Et potest stare primum sine secundo: nam ad primum sufficit velle alteri concedere confidentiae signum; nam hoc ipso necessario vult se obligare intra latitudinem confidentiae, etiam si aliqui habeat voluntatem non id faciendi, sed decipiendi: hic autem prohibita est receptio in confidentiam, quid quid sit de proposito implendi. At vero si quis neq; habeat propositum implendi neque voluntatem recipiendi in confidentiam; ideoque non solum confidentiae signum alteri dare, quamvis intelligat alterum sub ea fiducia dare, non propter eam incurreret in foro interno conscientia: quia reuera non committit confidentiae vitium, quod hic tantum punitur.

Secundus modus confidentiae ibi declaratus est, si collator conferat beneficium quous modo vacans, aut si patronus etiam laicus presentes, vel elector eligat aliquem ea conditione tacita, vel expressa, ut postea confirmatus, electus, vel presentatus conferat fructus, vel partem eorum ad utilitatem, vel libitum conferens, vel cedens, aut alterius cuiuscunq; vel etiam ut pro arbitrio eorundem, vel alterius de beneficio disponat contrariais communis ordinacionem. Quia sola verba ultima indigent aliqua expositione. Non est enim sensus, necessarium esse, ut confidentia sit de dispositione facienda contra ius commune, id est in aliquo indignum, irregulare, vel aliquid simile, aut quod futura sit sine autoritate praedictam hoc modo non satis occurrebat huius malo quod Pontifex intendit: raro enim includit confidentia illam deformitatem. Quoiescunq; ergo malitia confidentiae interuenienter, etiam si sit in ordine ad perlonam dignam, & cum intentio adhibendi omnia necessaria secundum communem ius ad collationem, est hoc loco interdicta, nam propter hoc præcipue fertur hæc lex, non propter aliam malitiam. Sensus ergo est huiusmodi collationem, presentationem, vel electionem sub tali conditione esse contra iuris communis ordinacionem.

Aduertere etiam oportet in hac clausula, quod non solum loquitur de futuris, sed etiam de praeter-  
Fr. Suarez, tom. 5.

A itis, ut patet ex illis verbis *Contuleris ante hac*, vel conferet in futurum. Cum autem excommunicatio non feratur pro praeteritis, ut supra dictum est, non potest hæc censura simpliciter cadere in praeterita facta, nisi sub aliqua conditione in futurum, quæ paulo inferius explicatur, vbi excommunicantur omnes, qui huculque beneficia, pensiones, & alia huiusmodi, intercedente hoc confidentiae vitio, receperint, ac retinent, nisi statim celeri dissensione sibi profixerint. Vbi etiam nota, huiusmodi excommunicationem semper ferri in recipientes, non vero in conferentes, eligentes, vel praesentantes. Ex quo etiam intelligi potest, alteram superiorum claustrorum non esse possum, ut censura pro facto praeterito feratur, sed ut alia pœna in foro exteriori imponeantur: & ad explicandum modum præsumendi, vel probandi huiusmodi confidentiam in foro exteriori. Et ad eam fori exterioris præsumptionem pertinent alii duo modi confidentiae, quos consequenter describit Pius Quintus, & ibi legi possunt in quibus non obstante præsumptione fori exterioris, semper aduerendum est (ad iudicandum de censura in interiori foro) an reuera talis confidentia intercesserit; parum enim obterit præsumptio, si in re ipsa non fuit confidentia. Atque eodem sensu accipiendo est verbum illud in fine ultime clausulae positum, licet ipsum confidentia crimen alterius tantum partis conscientia sit admissum, nam hoc etiam pertinet ad præsumptionem fori exterioris, ut Nauarrus declarauit in Summa capitulo vigimo octavo, numero 110. vers. Sexto. In quo alia, quæ ad huius constitutionis declarationem conferunt, legi possunt.

*Octaua excommun. contra violantes suspensionem  
contraclam per indebitam admissionem  
resignationis beneficij.*

**O**ctaua excommunicatio reseruata sumitur ex <sup>21</sup> *Pio V. constitutione 58. Quanta*, in qua agit de beneficiorum collatione, presentatione, &c. <sup>22</sup> *Pio V. constitutione 58.* Et primo suspendit Episcopos, & quoscumque beneficiorum admittere, si id faciant extra causas defigatos, & contra formam ibi prescriptam. Deinde in eos profert sententiam excommunicationis reseruata, si post contraclam prædictam suspensionem, <sup>23</sup> *est* quibus sunt suspensi, exercere attentauerint: Vbi solum est considerandum, huiusmodi excommunicationis non imponi propter violationem similis suspensionis, sed tantum quando suspensione contracta est propter tale delictum, quia pœna legis non est extehenda ultra casum legis. Vnde verba illius constitutionis sunt, *Et nihilominus in eos, qui sic suspensi, &c.* Idem animaduertendum est, prædictam suspensionem non solum à singularibus personis, sed etiam à Capitulis, seu Conuentibus incurri posse, si ad ea prouisus beneficiorum, seu admissione resignationum pertineat, & in usu eius contra dictam constitutionem delinquunt: *Quia vero excommunicato fertur non potest in Capitulum, seu Conuentum, ideo in prædicto casu loco excommunicationis fertur suspensio à diuinis in huiusmodi Capitula, vel conuentu, ut in eadem constitutione habetur.*

Non excommunicatio sumitur ex Concilio Tridentino sensu. <sup>24</sup> *22. capit. 11. de Reformat.* Estque quoad personas clericorum, & laicorum, qui præsumunt usurpare quacumque arte aut modo bona, res, iura, fructus, redditus, aut iurisditiones aliquius Ecclesiæ, aut beneficij secularis, vel regularis Motuum Pietatis, vel aliorum piorum locorum, & sic occupantes, vel impeditentes, ne ab eis percipiantur ad quos iure pertinent, anathemati subiicit, donec

<sup>25</sup> *Excommunicatio ex Concilio Trident.*

Kk plene

plene restituant, & à Romano Pontifice absoluantur, & ex hoc ultimo verbo constat hanc censuram reseruatam esse.

Prater has censuras inuenientur aliae in aliquibus Conciliis præfertim ex nouioribus, vt in Lateranensi sub Leone X. & in dicto Bullario Summorum Pontificum, sed adeo sunt occultæ & ignoratae, vt extra vsum esse videantur, ideoque vel numquam fuerint receptæ: vel iam sint abrogatae & propteræ nec auctores frequenter illas pertractant, neque mihi vtile vsum est circa eas immorari. Præfertim quia omnes quæ sunt alicuius momenti ad eas, quas pertractauimus, reduci possunt. Præterea in priuilegiis religionum inuenientur nonnullæ excommunications Summis Pontificibus reseruatis, quales sunt illæ, quas de Religionibus Prædicatorum & Minorum tractant scribentes, præfertim Antoninus 3. p. tit. 24. c. 70. & Caiet. verb. Excommunicationis, c. 81. & Sylvestri, Excommunicationis, 7. num. 84. & Nauart. cap. 27. num. 11. quibus annotatione dignum nunc nihil addendum occurrat.

## DISPUTATIO XXIII.

De excommunicationibus non reseruatis Summo Pontifici.

**E**xcommunicationes has non nulli diuidunt in reseruatas Episcopis, & eas quæ nulli reseruantur, vt videatur licet in Sylvestro, Angelo, Nauarro, & aliis. Caietanus vero omnes excommunications non reseruatas Papæ & p̄scolares vocat. Mihi prætor diuīsio non est vīla necessaria, quia, vt statim in s̄ct. 1. ostendam, nullæ sunt excommunications ipso iure latæ, quæ nunc obligant, & sunt Episcopo reseruatae, præter eas, quæ à nobis obiter tactæ sunt dum excommunications Papæ reseruatas explicantur: illa vero appellatio Caietani non ex reseruatione sumpta est, sed ex eo, quod ad absoluendum ab his excommunicationibus potestas quasi ordinaria est in Episcopo, in aliis vero per quandam communicationem seu participationem. Omnes ergo censuras non reseruatas Papæ simpliciter non reseruatas appellamus, de quibus eodem ordine, quo de reseruatis dicemus.

## SECTIO I.

Virum Alique excommunicationes sunt ipso iure latæ, & reseruatae Episcopo.

**A**ngel. Sylvestri, Nauarro. **A**ngelus verb. Excommunicationis. 6. & latius Sylvestri ver. 8. & Nauarro nū. 112. & 113. aliquas excommunications in hoc ordine pohunt, quæ ego censeo vel non esse proprie & specialiter reseruatas Episcopis, ideoque iam esse explicatas, vel non esse proprie ipso iure latas, vel, si quæ sunt, nunc propter posteriores leges vel priuilegia vim non habere. Ut autem hoc ostendam, per singulas ab ipsiis numeratas discurrarum, quoniam ad nonnulla iura intelligenda, & ad doctrinæ perfectionem inutile non erit.

Nullas off. ux comm. Episcopis reseruatas.

Principio numeratur excommunicatione lata ab Episcopo per statutum eius, in quo eam sibi reser. Prima autem iuxta ca. Nuper. de Sent. excommunic. Immeri. que ab eo tamen hæc in præsenti assertur, vbi non agimus de excommunicationibus latis per particularia iuris, id enim infinitum esset, ac pene impossibile, quoniam in diuersis diocesibus diuersa sunt, & varie leges ferentes censuras, sicut etiam sunt multiplices in variis religionibus, quas nemo in hoc ordine possit. Vnde considerandum est, aliud esse reseruatum esse declaratum in iure communis, aliud excommunicationem esse latam eodem iure: hoc poteris verum non est de talibus censuris: & hoc est quod nunc agimus: illud autem prius non solum de excommunicationibus latis ab Episcopo per statutum, sed generaliter de latis à quibuscumque qui possunt canones vel statuta concedere, dici potest, vt patet ex eodem cap. Nuper. Generalis enim regula est, Quicunque potestatem habet ferendi censuras, posse etiam illius abolutionem sibi reseruare, respectu inferiorum: potestare enim superiori limitare non potest. Hoc autem sensu etiam excommunicatione lata ab homine potest dici reseruata iure communis ipsiferent, non quia talis excommunicatione iure latâ sit, sed quia secundum ius commune, nullas potestab illa absoluere, nisi qui illam tulit, vel eius superior.

Secundo ponitur excommunicatione, quam incurrit, qui in crimen communicat cum excommunicato ab Episcopo, ille enim excommunicationem incurrit ipso iure latam, & reseruatam Episcopum in. c. Nuper. Veruntamen hoc excommunicatione reseruatio non est propria Episcoporum, sed generaliter sit, ad eum qui excommunicationem primat tulit, sive prius, aut statutum, sive per sententiam: vnde sepiissime pertinent ad alios iudices seu Prælatos minores Episcopis: imo cum proportione, etiam ad Papam: & ideo agendo de excommunicationibus Papæ reseruatis hanc censuram declaramus superiori disp. s̄ct. 2. & ibi dicta applicanda sunt cum proportione ad omnes iudices, & prælatos inferiorum.

Tertio ponitur in hoc ordine excommunicatione, alias reseruata Papæ, pro his casibus, in quibus ad illam non est accessus, neque ad legatum eius. Quæ doctrina vera est, & tradita disp. præced. s̄ct. 1. Dicimus vero hanc reseruationem non esse per se factam Episcopo, sed Summo Pontifici: ab illo autem derivatur ad Episcopum ob iustum impedimentum. Quod si necessitas maior sit, alias etiam communicatur absolutio iuxta ordinem ibi præscriptum, & id eo casu hic alia expositione non indiget.

Quartus casus est similius præcedenti de censura canonis. Si quis suadente, quando percussio clericic. Quarta. us est, vel, si sit inter religiosos quando talis est, ut dioecesani auctoritatem requiratur, iuxta cap. Cum il. lorum, & cap. Peruenit, de Sent. excommunic. Veruntamen hic etiam casus explicatus est cum illo canonice, quia ab illius reseruatione dimanat: & potius dicens hæc esset concessio specialiter facta Episcopo, quam reseratio, nam hæc facta est Pontifici: p̄le vero postea illam facultatem concessit Episcopis. Sicut etiam concessit illam Abbatibus circa suos Monachos, extra quosdam casus grauiores, & non propterea dicitur hæc reseratio proprie facta Abbatibus.

Quinto numeratur excommunicatione lata in cap. Eos qui, de Sentent. excommun. in 6. vbi illi, qui in casu necessitatis absoluuntur ab inferiori, si potest, cum possint, non representant se superiori, ad quem per se spectabat ab solutio, excommunicare excommunicatione eidem superiori reseruata. Veruntamen de hac censura idem dicendum est, quod de secunda, quia illa reseruata non sit Episcopo, nec est propria eius, sed sit cuiuscumque iudicis ad quem pertinebat.